

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Кафедра філософії та теорії права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан юридичного факультету

проф. Пацурківський П. С.
29 серпня 2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Освітній рівень: МАГІСТР.

Галузь знань: 0304 «Право».

Спеціальність: 8.03040101 «Правознавство».

Факультет: Юридичний.

Чернівці
2016 рік

Робоча програма дисципліни «Філософія прав людини» для підготовки студентів освітнього рівня «Магістр», денної і заочної форм навчання, за спеціальністю 8.03040101 «Правознавство» складена на основі навчальної програми дисципліни.

Розробники:

- *кандидат юридичних наук, доцент Савчук Сергій Вікторович.*

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії та теорії права Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Протокол №1 від 29 серпня 2016 року.

Завідувач кафедри
філософії та теорії права _____ проф. **Никифорак М. В.**

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича за галуззю знань 0304 «Право». Протокол №1 від 29 серпня 2016 року.

Голова
науково-методичної комісії _____ доц. **Савчук С.В.**

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів: 4,0	Галузь знань: 0304 «Право»	Нормативна навчальна дисципліна	
Змістових модулів: 2	Спеціальність: 8.03040101 «Правознавство»	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: реферати і тематичні доповіді		1-й	1-й
Загальна кількість годин: 120		Семестр:	
		IX	IX
Тижневих годин для денної форми навчання:	Освітній рівень: Магістр	Лекційні заняття:	
Аудиторних: 3 год. / тиждень		30 год.	год.
Самостійної роботи студента: 5 год. / тиждень		Семінарські заняття:	
		15 год.	год.
		Самостійна робота	
		75 год.	год.
		Форма підсумкового контролю: екзамен	

Примітка: Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної (індивідуальної) роботи становить:

для денної форми навчання – 1/3

для заочної форми навчання – 1/7

II. МЕТА І ЗАВДАННЯ

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

2.1. Метою викладання є здобуття студентами знань про права людини як фундаментальну цінність західної цивілізації.

2.2. Основні завдання:

Ознайомити студентів:	з філософськими першоджерелами ідей прав і свобод людини (від виникнення ідеї рівної міри свободи до розвитку концепції природних прав людини), ідеєю прав людини в сучасних теоріях праворозуміння.
Опанувати:	основні принципи природного праворозуміння в аспекті обґрунтування невід'ємності, індивідуальності та універсальності прав людини.

Сформувати у студентів:	високу правову культуру мислення, активну правову позицію у ситуаціях, пов'язаних із конкретними випадками порушення прав людини або ж виникнення такої загрози.
--------------------------------	--

2.3. Місце навчальної дисципліни в структурі ОПП. Вказаний розділ (модуль) відноситься до обов'язкової частини структури освітньо-професійної програми галузі знань 0304 «Право» спеціальності 8.03040101 «Правознавство», і пов'язаний з вивченням інших розділів ОПП підготовки магістра, зокрема з такими обов'язковими навчальними дисциплінами, як: «Верховенство права», «Антропология права», «Філософія праворозуміння», «Аксіологія права» «Європейські стандарти публічного права», «Європейські стандарти приватного права», «Право ЄСПЛ» тощо.

Протокол узгодження змісту навчальної програми з іншими кафедрами

Назва дисципліни, з якою узгоджується навчальна програма	Назва кафедри, з якою узгоджується зміст навчальної програми	Пропозиції щодо зміни у змісті навчальної програми	Рішення кафедри щодо зміни у змісті навчальної програми
«Верховенство права»	Кафедра публічного права	<i>немає</i>	-
«Європейські стандарти публічного права»	Кафедра європейського права і порівняльного правознавства	<i>немає</i>	
«Європейські стандарти приватного права»	Кафедра приватного права	<i>немає</i>	
«Право ЄСПЛ»	Кафедра правосуддя	<i>немає</i>	

2.4. Уміння і навички. Навчальна дисципліна має сприяти розвитку у студентів умінь й навичок:

- ✓ міркувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, критично мислити, брати участь у дискусіях і дебатах, аргументувати свої думки, визначати та обирати з-поміж альтернативних рішень і підходів, спілкуватися у малих і великих групах;
- ✓ вільно оперувати в усному і письмовому мовленні основними поняттями і категоріями в сфері прав та свобод людини;
- ✓ використовувати знання з прав людини під час аналізу і правового розв'язання конкретних ситуацій, конфліктних зокрема;
- ✓ захищати свої права та інтереси, базуючись на правових знаннях.

2.5. В результаті опанування проблематики студент повинен:

Знати:	філософські першоджерела ідей прав і свобод людини, основні принципи і поняття прав людини, універсальні та регіональні механізми захисту прав людини, міжнародно-правові стандарти захисту людини від різних форм (видів) дискримінації.
Вміти:	застосовувати норми і принципи міжнародного права в сфері захисту прав людини, давати соціально-правову оцінку наслідкам порушення прав людини, виявляти, попереджати і ліквідовувати умови та причини порушення прав людини, приймати організаційно-управлінські рішення, зокрема і в нестандартних ситуаціях, керуючись основними принципами прав людини.
Володіти:	навичками відповідального прийняття вказаних вище рішень.

ІІІ. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Назва теми	Кількість годин:									
	Денна форма навчання:					Заочна форма навчання:				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	с	ін д	с.р.		л	с	лаб	ін д
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.										
Тема 1. Вступ до філософії прав людини		2	2	-	10					
Тема 2. Генезис ідей прав людини		5	2	-	10					
Тема 3. Невід'ємність, ін- дивідуальність та універсальність прав людини		4	2	-	10					
Тема 4. Гідність як нормативне дже- рело ідеї прав лю- дини		4	2	-	10					
РАЗОМ	63	15	8	-	40					
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ.										
Тема 5. Права людини і правова держава		4	2	-	10					

Тема 6. Права людини і громадянське суспільство		4	2	-	10					
Тема 7. Права людини і демократія		4	2	-	10					
Тема 8. Права людини як явище культури		3	1	-	5					
РАЗОМ	57	15	7	-	35					
ВСЬОГО	120	30	15	-	75					

ЗМІСТОВНА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.		
Тема 1.	Вступ до філософії прав людини	Основні поняття і категорії прав людини. Права людини та особиста свобода. Індивідуальні права людини. Колективні (групові) права людини. Матеріальні права людини. Процесуальні права людини. Природа прав людини. Права людини як цінність. Права людини і демократія. Права людини і соціальна рівність. Права людини і принцип законності.
Тема 2.	Генезис ідей прав людини	Античні концепції прав людини (громадянина): індивідуалістичні і космополітичні тенденції. Середньовічні концепції прав людини: права-привілеї. Класичні інтерпретації прав людини: антропоцентризм. Моральне обґрунтування прав людини в філософії І. Канта. Раціоналістичне обґрунтування прав людини в філософії Ф. Гегеля. Перше покоління прав людини. Друге покоління прав людини. Третє покоління прав людини. Четверте покоління прав людини.
Тема 3.	Невід'ємність, індивідуальність та універсальність прав людини	Ознаки прав людини. Невід'ємність і невідчужуваність прав людини. Індивідуальність прав людини. Право на індивідуальність. Універсальність прав людини: універсалістська позиція. Універсальність прав людини: партикуляристська позиція.
Тема 4.	Гідність як нормативне джерело ідеї прав людини	Гідність людини як поняття моралі. Людська гідність та ідея свободи. Людська гідність та ідея рівності. Гідність людини як категорія права. Гідність як змістовна складова ідеї прав людини. Права людини як форма захисту гідності людини.
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ.		
Тема 5.	Права людини і правова держава	Зв'язок еволюції прав людини з виникненням ідеї правової держави. Права людини як принцип правової

		держави. Права другого покоління і соціальна держава. Діалектика прав людини і правової держави. Поняття і мета обмеження прав і свобод людини. Критерії і принципи обмеження прав і свобод людини.
Тема 6.	Права людини і громадянське суспільство	Генезис ідеї громадянського суспільства в контексті еволюції прав людини. Функції громадянського суспільства. Громадянське суспільство як критерій справедливості. Громадянське суспільство як міра свободи людини. Принцип первинності індивіда. Громадянське суспільство, особа і правова держава.
Тема 7.	Права людини і демократія	Права людини як основа і система координат для демократії. Політичний аспект прав людини. Демократичне обґрунтування прав людини. Моральний аспект прав людини. Правовий аспект прав людини. Демократія як право людини. Права людини як предметне поле демократії. Криза демократії і нівелювання ідеї прав людини в сучасному світі.
Тема 8.	Права людини як явище культури	Права людини і правова культура. Культура прав людини. Принцип толерантності і права людини. Міжкультурний діалог як гарантія реалізації прав людини. Гендерні аспекти прав людини. Ксенофобія і права людини. Міжнародні стандарти в сфері захисту прав людини.

IV. ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ до філософії прав людини: 1. Основні поняття і категорії прав людини. 2. Природа прав людини. 3. Права людини як цінність.	2
2.	Генезис ідей прав людини: 1. Античні концепції прав людини (громадянина): індивідуалістичні і космополітичні тенденції. 2. Середньовічні концепції прав людини: права-привілеї. 3. Класичні інтерпретації прав людини: антропоцентризм. 4. Моральне обґрунтування прав людини в філософії права І. Канта. 5. Раціоналістичне обґрунтування прав людини в філософії Ф. Гегеля. 6. Генезис прав людини за змістом правових актів у Новий і Новітній час.	2

3.	Невід’ємність, індивідуальність та універсальність прав людини: 1. Невід’ємність прав людини. 2. Індивідуальність прав людини. 3. Універсальність прав людини.	2
4.	Гідність як нормативне джерело ідеї прав людини: 1. Гідність людини як поняття моралі. 2. Історія ідеї «гідність людини». 3. Гідність як змістовна складова ідеї прав людини. 4. Права людини як форма захисту гідності людини.	2
5.	Права людини і правова держава: 1. Зв’язок еволюції прав людини з виникненням ідеї правової держави. 2. Права людини як принцип правової держави. 3. Права «другого покоління» і соціальна держава. 4. Діалектика прав людини і правової держави.	2
6.	Права людини і громадянське суспільство: 1. Генезис ідеї громадянського суспільства в контексті еволюції прав людини. 2. Громадянське суспільство як критерій справедливості і міри свободи людини. 3. Громадянське суспільство, особа і правова держава. 4. Принцип первинності індивіда.	2
7.	Права людини і демократія: 1. Права людини як основа і система координат для демократії. 2. Демократичне обґрунтування прав людини. 3. Демократія (право брати участь) як право людини. 4. Криза демократії і нівелювання ідеї прав людини в сучасному світі.	2
8.	Права людини як явище культури: 1. Права людини як цінність. 2. Права людини і правова культура. 3. Культура прав людини.	1
РАЗОМ		15

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

ТЕМА 1. ВСТУП ДО ФІЛОСОФІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Основні поняття і категорії прав людини.

2. Природа прав людини.

3. Права людини як цінність.

Список рекомендованої літератури:

Навчальні посібники:

Капицын В.М. История, теория и защита прав человека: Учебник. – М.: Московский университет потребительской кооперации, 2003. – 260 с. (С. 3-10, 83-88).

Мартинюк Р.С. Теорія прав людини. Навчальний посібник. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. – 218 с. (С. 10-21).

Права человека. Учебник для вузов / Отв. ред. Е.А. Лукашева. – М.: Норма, 2001. – 573 с. (С. 1-11).

Туманова, А. С., Киселев, Р. В. Права человека в правовой мысли и законодательстве Российской империи второй половины XIX - начала XX века [Текст] / А. С. Туманова, Р. В. Киселев ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». - М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2011. – 279 с. (с. 21-33).

Наукові праці:

Алексі Р. Існування прав людини / Р. Алексі // Право України. – 2011. – № 8. – С. 115-120.

Батанов О. Права людини як критерій публічної влади: муніципально-правовий вимір / О. Батанов // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвівДувс. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 124-128.

Барчук В. Права людини як головний об'єкт національної безпеки України // Підприємництво, господарство і прав. – 2002. – №4. – С. 81-84.

Братасюк В.М. Антропологізація правового знання як засіб європеїзації української правової освіти / В.М. Братасюк // Наукові читання, присвячені пам'яті В.М. Корецького: зб. наук. праць / Київський університет права НАН України; [ред. колегія: Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В. та ін.]. – К.: Вид-во Ліра-К, 2013. – 352 с. – С. 135-139.

Гбур А. Права людини в Україні / А. Гбур // Право людини. – 2011. – жовт. (№30). – С. 11-12.

Гудима Д. Антропологічні сюжети у практиці Страсбурзького суду (на прикладі захисту прав "квірів") / Д. Гудима // Право України. – 2011. – № 7. – С. 33-41.

Калініченко О. Теоретико-правові ідеї захисту прав, свобод та обов'язків людини і громадянина / О.Калініченко // Право України. – 2005. – № 5. – С. 21-24.

Захаров Є. 20 років добрих намірів : огляд розв. прав людини в Україні / Є. Захаров // Дзеркало тижня. – 2011. – 20-26 серп. (№ 29). – С. 6.

Захаров Є. Права людини в Україні, або безправ'я українського громадянина : загаль. огляд стану з правами людини та основополож. свободами в 2009 – 2010 рр. / Є. Захаров // Громадянське суспільство. – 2011. – № 2. – С. 4-11.

Лисогор В. Правова культура як елемент механізму реалізації прав і свобод громадян / В. Лисогор, Н. Махначова // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 19-21.

Оніщук М. Проблеми забезпечення прав людини в Україні: від загальної декларації прав людини – до сьогодення / М. Оніщук // Право України. – 2009. – № 4. – С. 29-35.

Пазенюк А. Системний підхід у науковому дослідженні прав людини / А. Пазенюк // Держава і право. – 2005. – Вип. 28. – С. 230-236.

Рабінович П. Потребовий дослідницький підхід – інструмент з'ясування соціальної сутності прав людини / П. Рабінович // Право України. – 2005. – №. 7. – С. 94-97.

Слюсар К. Методи гарантування і захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина / К. Слюсар // Право України. – 2006. – № 4. – С. 35-39.

Шукліна Н. Зміст конституційного принципу визнання людини найвищою соціальною цінністю / Н. Шукліна // Право України. – 2010. – № 11. – С. 76-83.

Електронні ресурси. Режим доступу до повнотекстових документів та відео:

Права человека. Что входит, а что не входит в это понятие? [Электронный ресурс] / Марек Новицки. – Режим доступа: <http://edu.helsinki.org.ua/ru/library/philosophy/files/docs/1277591487.pdf>.

Введение в концепцию прав человека [Электронный ресурс] / Виктор Осятинский. - Режим доступа: <http://edu.helsinki.org.ua/ru/library/philosophy/files/docs/1272481811.pdf>.

Что такое права человека? [Электронный ресурс] / Марек Новицки. – Режим доступа: <http://edu.helsinki.org.ua/ru/library/philosophy/chto-takoe-prava-cheloveka>.

ТЕМА 2. ГЕНЕЗИС ІДЕЙ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Античні концепції прав людини (громадянина): індивідуалістичні і космополітичні тенденції.

2. Середньовічні концепції прав людини: права-привілеї.

3. Класичні інтерпретації прав людини: антропоцентризм.

4. Моральне обґрунтування прав людини в філософії права І. Канта.
5. Раціоналістичне обґрунтування прав людини в філософії Ф. Гегеля.
6. Генезис прав людини за змістом правових актів у Новий і Новітній час.

Список рекомендованої літератури:

Навчальні посібники:

- Капицын В.М. История, теория и защита прав человека: Учебник. – М.: Московский университет потребительской кооперации, 2003. – 260 с. (С. 10-32, 78-82).
- Кушніренко О.Г., Слінько Т.М. Права і свободи людини та громадянина. – Х.: Факт, 2001. – 440 с. (С. 4-8).
- Мартинюк Р.С. Теорія прав людини. Навчальний посібник. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. – 218 с. (С. 22-26, 45-58).
- Права человека. Учебник для вузов / Отв. ред. Е.А. Лукашева. – М.: Норма, 2001. – 573 с. (С. 12-28, 35-90).
- Туманова, А. С., Киселев, Р. В. Права человека в правовой мысли и законодательстве Российской империи второй половины XIX - начала XX века [Текст] / А. С. Туманова, Р. В. Киселев ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2011. – 279 с. (С. 58-70).

Наукові праці:

- Антонович М. Еволюція поняття прав людини // Право України. – 2005.- №12. – С. 16-20.
- Бессарабов В. Понятие прав и свобод человека и гражданин // Философские науки. – 2002. – № 4.– С. 12-18.
- Білошицький С. Еволюція і проблеми ствердження нормативної та емпіричної ліберально-демократичних концепцій прав людини / С. Білошицький // Історичний журнал. – 2008. – № 6. – С. 73-82.
- Власов А. Реалізація прав людини як принципу конституціоналізму в Європейському Союзі / А. Власов // Юридична Україна. – 2007. – № 4. – С. 45-50.
- Галуцько В. Принцип пріоритету права людини на життя і здоров'я перед правом на охорону власності / В.Галуцько // Персонал. – 2007. – № 7. – С. 62-64.
- Геселев О. Природно-правове розуміння права та проблема забезпечення конституційних прав людини: філософсько-правовий аспект / О. Геселев // Право України. – 2008. – № 11. – С. 10-19.
- Головатий С. Верховенство права (правовладдя): як його тлумачить Венеціанська комісія / С. Головатий // Права людини. – 2011. – № 10. – С. 154-167.
- Заблоцька Л. Виникнення та формування міжнародних стандартів у галузі прав людини // Укр. часопис прав людини. – 1995. – № 1. – С. 37-42.
- Козюбра М. Права людини і верховенство права / М. Козюбра // Право України. – 2010. – № 2. – С. 24-35.
- Луковская Д.И. Понятие прав человека: многообразие подходов. Проблема универсальности прав человека // История государства и права. – 2007. - №12. – С. 32-36.
- Мацькевич М. Гуманізм конституційних культурних прав і свобод людини й громадянина / М. Мацькевич // Віче. – 2011. – листопад. (№ 22). – С. 22-25.
- Пушкіна О. Невід'ємні права людини у контексті розвитку доктрини природного права / О.Пушкіна // Юридична Україна. – 2005. – № 6. – С. 12-18.
- Руднева О. Принцип верховенства права як загальноцивілізаційний стандарт прав і свобод людини / О. Руднева // Юридична Україна. – 2010. – № 11. – С. 32-36.
- Харчук В. Генезис спеціальних міжнародних договорів у сфері протидії рабству та торгівлі людьми / В. Харчук // Юридичний журнал. – 2010. – № 10. – С. 35-41.

Електронні ресурси. Режим доступу до повнотекстових документів та відео:

- Права человека. Что входит, а что не входит в это понятие? [Электронный ресурс] / Марек Новицки. – Режим доступа: <http://edu.helsinki.org.ua/ru/library/philosophy/files/docs/1277591487.pdf>.
- Что такое права человека? [Электронный ресурс] / Марек Новицки. – Режим доступа: <http://edu.helsinki.org.ua/ru/library/philosophy/что-такое-права-человека>.
- Природа и генезис прав человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://edu.helsinki.org.ua/ru/b-bl-oteka/filosof-ya-prav-lyudini/priroda-i-genezis-prav-cheloveka>.

Документи ООН:

- <http://khp.org/index.php?id=1080456441> – Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права
- <http://khp.org/index.php?id=1080456502> – Міжнародний пакт про громадянські й політичні права
- <http://khp.org/index.php?id=1080456548> – Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські й політичні права
- <http://khp.org/index.php?id=1080456596> – Другий факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, спрямований на скасування смертної карі
- <http://khp.org/index.php?id=1080456634> – Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання
- <http://khp.org/index.php?id=1080459798> – Конвенція о сокращении безгражданства
- <http://khp.org/index.php?id=1080459954> – Декларация о правах человека в отношении лиц, не являющихся гражданами страны, в которой они проживают

<http://khp.org/index.php?id=1080459999> – Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
<http://khp.org/index.php?id=1080460041> – Конвенція про права дитини
<http://khp.org/index.php?id=1080460100> – Декларація о защите женщин и детей в чрезвычайных обстоятельствах и в период вооруженных конфликтов
<http://khp.org/index.php?id=1080460155> – Декларация о социальных и правовых принципах, касающихся защиты и благополучия детей, особенно при передаче детей на воспитание и их усыновлении на национальном и международном уровнях
<http://khp.org/index.php?id=1080460248> – Декларация о правах инвалидов
<http://khp.org/index.php?id=1080460294> – Конвенция о свободе ассоциации и защите права на организацию
<http://khp.org/index.php?id=1080460475> – Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою

Документи Ради Європи:

<http://khp.org/index.php?id=1080657579> – Конвенція про захист прав і основних свобод людини із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу № 11
<http://khp.org/index.php?id=1080657754> – Протокол № 1. до Конвенції про захист прав людини та основних свобод
<http://khp.org/index.php?id=1080657920> – Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод, який гарантує деякі права і свободи, що не включені до Конвенції та Першого протоколу до неї
<http://khp.org/index.php?id=1080657951> – Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод щодо скасування смертної кари
<http://khp.org/index.php?id=1080658008> – Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод
<http://khp.org/index.php?id=1080658047> – Рекомендація № R(85)7 Кабінета Міністрів стран-членов „О преподавании и обучении правам человека в школах" (Принята Комитетом Министров 14 мая 1985 г.)
<http://khp.org/index.php?id=1235744259> – Рекомендація Rec (2002) 13 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо опублікування та розповсюдження тексту Європейської конвенції з прав людини і практики Європейського суду з прав людини в державах-членах»

ТЕМА: 3

НЕВІД'ЄМНІСТЬ, ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ ТА УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

- 1. Невід'ємність і невідчужуваність прав людини.**
- 2. Індивідуальність прав людини.**
- 3. Універсальність і соціокультурний релятивізм прав людини.**
- 4. Взаємозалежність і неподільність прав людини.**

Список рекомендованої літератури:

Наукові праці:

Аду Я. Н. Универсальность прав человека и национальные правовые системы в условиях глобализации // Россия и мировое сообщество перед вызовами нестабильности экономических и правовых систем : материалы международной научно-практической конференции (Москва, 16-18 апреля 2012 г.) : В 6 ч. Ч. 1 / под общ. ред. Ф. Л. Шарова. – М. : МИЭП, 2012. – С. 12-16.*

Алексі Р. Інституціоналізація прав людини в демократичній конституційній державі / Р. Алексі // Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломана ; пер. з нім. – К. : Ніка-Центр, 2008. – С.172-189.

Апель К.-О. Етноетика та універсалістська макроетика : суперечність чи доповнюваність? / К.-О. Апель // Політ. думка. – 1994. - № 3. – С. 115-120.

Бессарабов В. Понятие прав и свобод человека и граждан // Философские науки. – 2002. – № 4.– С. 12-18.

Білошицький С. Еволюція і проблеми ствердження нормативної та емпіричної ліберально-демократичних концепцій прав людини / С. Білошицький // Историчний журнал. – 2008. – № 6. – С. 73-82.

Бондаренко Н. О. Становлення світоглядного розуміння прав і свобод людини та громадянина / Н. О. Бондаренко // Журнал східноєвропейського права. – 2014. - № 2. – С. 48-52.

Галуцько В. Принцип пріоритету права людини на життя і здоров'я перед правом на охорону власності / В.Галуцько // Персонал. – 2007. – № 7. – С. 62-64.

Геселев О. Природно-правове розуміння права та проблема забезпечення конституційних прав людини: філософсько-правовий аспект / О. Геселев // Право України. – 2008. – № 11. – С. 10-19.

Заблоцька Л. Виникнення та формування міжнародних стандартів у галузі прав людини // Укр. часопис прав людини. – 1995. – № 1. – С. 37-42.

Кірсте С. Транспозитивні основи позитивних прав людини / С. Кірсте // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. - № 2. – С. 178-195.

Колесніченко Н. М. Універсальність прав людини: сучасні підходи до проблеми / Н. М. Колесніченко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер. : Політологія. – 2012. – Т. 178, Вип. 166. – С. 31-35. *

- Луковская Д.И. Понятие прав человека: многообразие подходов. Проблема универсальности прав человека // История государства и права. – 2007. - №12. – С. 32-36.
- Максимов С. Універсальність прав людини / С. Максимов // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. - № 1. – С. 110-117. *
- Мацькевич М. Гуманізм конституційних культурних прав і свобод людини й громадянина / М. Мацькевич // Віче. – 2011. – листоп. (№ 22). – С. 22-25.
- Права человека: конфликт культур / Е. В. Лукашева // Материалы философско-правовых чтений памяти академика В. С. Нерсисянца. – М., 2006. – С. 241-255.
- Пушкіна О. Невід'ємні права людини у контексті розвитку доктрини природного права / О. Пушкіна // Юридична Україна. – 2005. – № 6. – С. 12-18.
- Универсальность и социокультурный релятивизм прав человека / Л. И. Глухарева // Право и права человека. Сборник научных трудов юридического факультета МДПУ. Кн. 5. – М., 2003. – С. 24-38.
- Честнов И. Л. Универсальны ли права человека? (Полемические размышления о Всеобщей декларации прав человека) / И. Л. Честнов // Правоведение. – 1999. - №1. – С. 82-90.
- Електронні ресурси. Режим доступу до повнотекстових документів та відео:**
- Лозинські К. Універсальність прав людини і відмінності в культурі, традиціях та історичному досвіді [Електронний ресурс] / К. Лозинські. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/lozinski.htm>. - Назва з екрану.
- Невід'ємність, індивідуальність та універсальність прав людини [Електронний ресурс] / С. Буров, Р. Романов та ін. – Режим доступу: <http://edu.helsinki.org.ua/b-bl-oteka/f-losof-ya-prav-lyudini/nev-d-mn-st-ndiv-dualn-st-ta-un-versaln-st-grav-lyudini>. - Назва з екрану.
- Шафиев К. Универсальность прав человека и принцип культурного релятивизма [Электронный ресурс] / К. Шафиев. – Режим доступа: http://www.ca-c.org/c-g/2008/journal_rus/c-g-1/11.shtml. - Название с экрана.

ТЕМА: 4

ГІДНІСТЬ ЯК НОРМАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ІДЕЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Гідність людини як поняття моралі.
2. Історія ідеї «гідність людини».
3. Гідність як змістовна складова ідеї прав людини.
4. Права людини як форма захисту гідності людини.

Список рекомендованої літератури:

Наукові праці:

- Антонович М. Застосування конвенції про захист прав людини та основних свобод у правових системах європейських держав / М. Антонович // Вісник Львівського університету. Сер. : Юридична. – 2001. - Вип. 36. – С. 8-15.
- Антонович М. Правова культура українського народу в сфері прав людини : історичний розвиток та сучасний стан / М. Антонович // Право України. – 2003. – № 12. – С. 75-79.
- Голубицька К. Права людини в правовій системі України / К. Голубицька // Вопросы государства и права Украины. – Донецк, 2004. – Вып. XXI. – С. 24-26.
- Голяк Л. Спеціалізовані омбудсмани у гендерному мейнстрімінгу: досвід Скандинавських країн : [права жінок і гендер. рівність] / Л. Голяк // Держава і право. – 2011. – Вип. 52. – С. 168-173.
- Гришук О. В. Людська гідність у праві і філософські проблеми / О. Гришук. – К. : Атіка, 2007. – 464 с.
- Дашковська О. Право на гідність та особисту недоторканність особи: гендерний аспект / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 4. – С. 198-204.
- Джованні Піко Делла Мірандола. Промова про гідність людини / Джованні Піко Делла Мірандола // Всесвіт. – 2013. – №11-12. – С. 38-63.
- Дремина Н. В. Право на свободу и личную неприкосновенность: Статья 5 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод / Н. В. Дремина // Актуальні проблеми політики : збірник наукових праць. – Одеса, 2003. – Вип. 16. – С. 606-611.
- Дроздовський Д. «Діалог. Повага. Гідність» - концепції розвитку людства на II Міжнародному гуманітарному форумі в Баку / Д. Дроздовський // Всесвіт. - 2013. - № 1/2. - С. 237-242.
- Кормич Л. І. Права людини в ціннісних орієнтаціях українського суспільства / Л. І. Кормич, Е. А. Гансова // Актуальні проблеми держави і права. – Одеса, 2002. – Вип. 16. – С. 439- 443.
- Лисенкова О. С. Стаття з Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод і право на гідний рівень умов ув'язнення у практиці Європейського суду з прав людини / О. С. Лисенкова // Адвокат. – 2003. – № 5. – С. 24-30.
- Лісова Д. Право на свободу та особисту недоторканність у Європейській Конвенції про захист прав людини та основних свобод та у правозастосовчій практиці / Д. Лісова // Правничий часопис Донецького університету. – 2006. – № 1. – С. 65-70.

- Малишко М. Розвиток державотворення, прав людини та правової системи на території України / М. Малишко // Слов`янська нива. – 2002. – № 1-2. – С. 9-11.
- Музика А. А. Проблема кримінальної відповідальності: безпідставність встановлення чи скасування, незаконність притягнення чи звільнення, правомірність виключення / А. А. Музика // Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжн. наук.-прак. конф., 10-11 жовтня 2012 р. / редкол. : В. Я. Тацій (головн. ред.), В. І. Борисов (заст. головн. ред.) та ін. – Х. : Право, 2013. – С.147-153.
- Опольська Н. Право дитини на людську гідність / Н. Опольська // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 5. – С. 11-13.
- Проти катувань. Міжнародні механізми запобігання катуванням та поганому поведженню. – Х. : Права людини, 2007. – 400 с.
- Чепульченко Т. О. Права людини й громадянина: основні концепції та їх реалізація в законодавстві України / Т. О. Чепульченко // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 2. – С. 28-34.
- Щоткіна К. Ліберте? Егаліте? Мораліте? : [про «Декларацію про права та достоїнства людини», прийнятої в м. Москва на Х Всесвіт. рос. нар. Соборі] / К. Щоткіна // Дзеркало тижня. – 2006. – 15 квіт. (№ 14). – С. 1, 16.
- Эйшлинг Р. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 3. Запрещение пыток. Прецеденты и комментарии / Р. Эйшлинг, С. А. Разумов, Ю. Ю. Берестнев. – М. : РАП, 2002. – 80 с.
- Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поведженню чи покаранню. – К. : Фенікс, 2004. – 20 с.
- Електронні ресурси. Режим доступу до повнотекстових документів та відео::**
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведження і покарання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khpq.org/index.php?id=1080456634>. – Назва з екрану.
- Яценко С. С. Гідність людини має захищатися належно [Електронний ресурс] / С. Яценко. – Режим доступу: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-3-2013/item/110-hidnist-liudyny-maie-zakhyschatysia-nalezhno-yatsenko-s-s>. – Назва з екрану.

ТЕМА: 5
ПРАВА ЛЮДИНИ І ПРАВОВА ДЕРЖАВА

- 1. Зв'язок еволюції прав людини з виникненням ідеї правової держави.**
- 2. Права людини як принцип правової держави.**
- 3. Права «другого покоління» і соціальна держава.**
- 4. Діалектика прав людини і правової держави.**

Список рекомендованої літератури:

Наукові праці:

- Андріїв В. Соціальне партнерство як форма захисту профспілками трудових прав працівників / В. Андріїв // Держава і право. – 2007. – Вип. 38. – С. 371-375.
- Білокурська О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок держави / О. Білокурська // Право України. – 2011. – № 7. – С. 169-174.
- Гладкіх В. Соціальні права громадян в аспекті формування України як соціальної, правової, держави / В. Гладкіх // Право України. – 2005. – № 10. – С. 57-80.
- Горбань О. Міжнародні стандарти забезпечення права на працю іноземців та осіб без громадянства в Україні / О. Горбань // Держава і право. – 2007. – Вип. 38. – С. 454-460.
- Дутка Г. Права жінок у сучасних умовах розвитку державності / Г. Дутка, О. Кузнецова // Держава і право. – 2011. – Вип. № 51. – С. 43-47.
- Заворотченко Т. Обов'язки держави та державних органів і обов'язки громадян як гарантії конституційних прав і свобод людини / Т. Заворотченко // Юридична Україна. – 2006. – № 7. – С. 4-7.
- Задорожня Г. Специфіка державного захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні / Г. Задорожня // Право України. – 2008. – № 1. – С. 28-30.
- ЗМІ у контексті становлення правової держави в Україні: взаємодія права на приватне життя та права на свободу слова / Т. Бойко // Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. учасн. Всеукр.курсантсько-студент. наук. конф. Львів, 7 листоп. 2008 р. – Л. : Львів. держ. ун-т внутрішніх справ, 2008. – С. 19-23.
- Корнякова Т. Захищаючи економічні інтереси держави : [пробл. захисту конституц. прав і свобод громадян та екон. інтересів держави] / Т. Корнякова // Юридичний вісник України. – 2011. – 2006. – 10 черв. (№ 23). – С. 6-7.
- Ладиченко В. Правова політика у сфері формування нової парадигми відносин держави і особи / В. Ладиченко // Держава і право. – 2006. – Вип. 34. – С. 17-24.
- Ладиченко В. Функціональний підхід до розуміння держави: питання про дотримання інтересів особистості / В. Ладиченко // Держава і право. – 2007. – Вип. 36. – С. 16-22.

- Лазур Я. Деякі аспекти імплементації в Україні світових стандартів забезпечення прав і свобод людини у сфері публічного управління / Я. Лазур // *Держава і право*. – 2011. – Вип. 51. – С. 258-263.
- Ластовецький А. Право на підприємницьку діяльність у ракурсі становлення інституту державно-правової охорони конституційних прав і свобод громадян / А. Ластовецький // *Право України*. – 2004. – № 2. – С. 43-48.
- Масленнікова В. Нові підходи державної політики до забезпечення прав осіб з інвалідністю у сфері праці / В. Масленнікова // *Україна: аспекти праці*. – 2010. – № 8. – С. 20-25.
- Миколок О. Хто захистить дітей від дорослих і ...держави? : з якими пробл. Україна відзначає День захисту наймолодших громадян / О. Миколок // *День*. – 2011. – 1 черв. (№ 93). – С. 1-2.
- Наші права: участь громадян в управлінні державними справами / [С. Злобін, С. Майданевич, Н. Окша]. – [Вінниця] : Консоль, 2006. – 60 с.
- Порівняльний аналіз ризиків України та сусідніх держав у забезпеченні прав працівників // *Охорона праці*. 2011. – № 2. – С. 3-11.
- Прилипка С. Створення соціальної держави як умова реалізації конституційного права на соціальне забезпечення / С. Прилипка // *Держава і право*. – 2007. – № 35. – С. 311-316.
- Солдатенко О. Право на охорону здоров'я у конституціях України та інших європейських держав / О. Солдатенко // *Право України*. – 2008. – № 8. – С. 20-24.
- Сульженко Ю. Захист економічних прав та свобод людини й громадянина в Україні як один з основних чинників становлення і розвитку правової держави / Ю. Сульженко // *Віче*. – 2011. – № 18. – С. 29-32.
- Тиріна М. Покоління прав людини: проблеми сучасної класифікації / М. Тиріна // *Держава і право*. – 2011. – Вип. 52. – С. 684-689.
- Фролов Ю. Держава – основний організаційно-правовий гарант забезпечення реалізації, охорони та захисту економічних прав і свобод людини та громадянина в Україні / Ю. Фролов // *Підприємництво, господарство і право*. – 2007. – № 4. – С. 57-60.
- Яковенко О. Зміст та завдання контролю в сфері прав споживачів у системі функцій органів державного управління / О. Яковенко // *Держава і право*. – 2011. – Вип. 53. – С. 260-264.

ТЕМА: 6

ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

- 1. Генезис ідеї громадянського суспільства в контексті еволюції прав людини.**
- 2. Громадянське суспільство як критерій справедливості та міри свободи людини.**
- 3. Громадянське суспільство, особа і правова держава.**
- 4. Принцип первинності індивіда.**

Список рекомендованої літератури:

Наукові праці:

- Анікін В. Державна етнополітика та формування громадянського суспільства / В. Анікін // [Політичний менеджмент](#) наук. журнал ; голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2004. - № 5 (8). – С. 63-70.
- Воронов І. О. Виклик «Левіафану»: еволюція і перспективи громадянського суспільства / І. О. Воронов. – К. : Генеза, 2007. – 398 с.
- Галай А. Способи залучення організацій громадянського суспільства до реалізації прав пацієнтів в Україні / А. Галай // *Держава і право*. – 2011. – Вип. 51. – С. 26-32.
- Громадянське суспільство в сучасній Україні : специфіка становлення, тенденції розвитку / За заг. ред. Ф. М. Рудич. – К. : Парламентське вид-во, 2006. – 412 с.
- Громадянське суспільство і права людини : матеріали міжнар. наук.- практ. семінару, м. Харків, 9 груд. 2010 р. / редкол.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х.: НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2010. – 251 с.
- Громадянське суспільство як здійснення свободи. Центрально-східноєвропейський досвід : Збірник наукових праць / За ред. А. Карася ; Львівський національний університет. Філософ. фак. – Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 1999. – 384 с.
- Дашо Т. Забезпечення та захист прав і свобод людини і громадянина – передумова формування громадянського суспільства / Т. Дашо // *Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл.* – Л., 2006. – С. 51-53.
- Дашо Т. Ю. Загальна характеристика поняття «громадянське суспільство» / Т. Ю. Дашо // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : Збірник наукових праць / Львівський державний університет внутрішніх справ*. – Львів, 2006. – С. 49-58.
- Зеленько Г. І. Політична «матриця» громадянського суспільства (досвід країн Вишеградської групи та України) / Г. І. Зеленько ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К. : Знання України, 2007. – 335 с.
- ЗМІ у контексті становлення правової держави в Україні : взаємодія права на приватне життя та права на свободу слова / Т. Бойко // *Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах форму-*

- вання громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. учасн. Всеукр.курсантсько-студент. наук. конф. Львів, 7 листоп. 2008 р. – Л. : Львів. держ. ун-т внутрішніх справ, 2008. – С. 19-23.
- Кириченко С. О. Громадянське суспільство і права [держави](#) : поняття та зміст / С. О. Кириченко. – К. : Логос, 1999. – 47 с.
- Кін Дж. Громадянське суспільство : старі образи, нове бачення / Олександр Гриценко (пер.з англ.). – К. : К. І. С., 2000. – 191 с.
- Корчевна Л. Проблема свободи у західній і східній інтерпретаціях / Л.Корчевна // Право України. – 2004. – № 11. – С115-118.
- Косілова О. Правозахисні функції громадянського суспільства / О. Косілова // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 10. – С. 10-13.
- Левенець Ю. А. Держава у просторі громадянського суспільства / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень / Ю. А. Левенець. – К. : Освітня книга, 2006. – 272 с.
- Лисогор В. Правова культура як елемент механізму реалізації прав і свобод громадян / В. Лисогор, Н. Махначова // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 19-21.
- Макарова І. Співвідношення категорій «громадянське суспільство», «правова держава», «влада» в процесі демократизації владно-суспільних відносин / І. Макарова // Актуальні проблеми державного управління : Збірник наукових праць ; Дніпропетровський регіональний інститут державного управління ; НАДУ. – Дніпропетровськ, 2005. – Вип. 2. – С. 73-80.
- Пушкіна О. Інститути громадянського суспільства і захист прав людини в Україні / О. Пушкіна // Право України. – 2010. – № 7. – С. 51-58.
- Роль та місце правової держави у формуванні та розвитку громадянського суспільства : зб. матеріалів круглого столу (3 квіт. 2007 р.) / М-во праці та соц. політики України, Черніг. держ. ін-т права, соц. технологій та праці, Каф. історії та теорії держави і права, конституц. права та адм. Права ; за ред. Козинець О. Г. – Чернігів : Чернігівські береги, 2007. – 75 с.
- Ситник П. К. Громадянське суспільство і держава: особливості їх взаємодії / П. К. Ситник // Національна безпека України / Корпорація Медіа-Трейдінг. – Київ, 2004. - № 1/2. – С. 50-53.
- Темченко В. Громадянські права та свободи в системі прав людини і громадянина / В. Темченко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 34-38.
- Ульська О. Трудові права підлітків: проблеми правореалізації в умовах формування громадянського суспільства / О. Ульська // Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. – Л., 2006. – С. 154-155.
- Чувардинський О. Історична рефлексія поняття «громадянське суспільство» та його філософська еволюція / О. Чувардинський // [Політичний менеджмент](#): наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2006. - № 3 (18). – С. 69-75.
- [Шайгородський Ю.](#) Громадянське суспільство в Україні : чинники й особливості формування / Ю. Шайгородський // Сучасна українська політика. – К. : Центр соціальних комунікацій, 2013. – Вип. № 28. - С. 323–334.
- Щедрова Г. П. Громадянське суспільство, правова держава і політична свідомість громадян / Г. П. Щедрова. - К. : ВІПОЛ, 1994. – 112 с.
- Я громадянин: формування громадянського відношення серед української молоді / Агенція розв. місцевого самоврядування. – Краків, 2008. – 155 с.
- Янчук А. Практика Конституційного Суду України в контексті доктрини академіка І. М. Дзюби про право справедливості (природне право) та права людини / А. Янчук // Юридичний журнал. – 2010. – № 6. – С. 115-122.
- Електронні ресурси. Режим доступу до повнотекстових документів та відео:**
- Фіалова З. Громадянське суспільство та права людини [Електронний ресурс] / З. Фіалова. – Режим доступу: <http://edu.helsinki.org.ua/library/philosophy/gromadyanske-susp-1stvo-ta-prava-lyudini>. - Назва з екрану.
- Поєдинок О. Міжнародно-правові засади функціонування та розвитку громадянського суспільства [Електронний ресурс] / О. Поєдинок. – Режим доступу: http://ukrinur.kiev.ua/publications/publications_17.html. - Назва з екрану.

ТЕМА: 7

ПРАВА ЛЮДИНИ І ДЕМОКРАТІЯ

- 1. Права людини як основа і система координат для демократії.**
- 2. Демократичне обґрунтування прав людини.**
- 3. Демократія як право людини.**
- 4. Криза демократії і нівелювання ідеї прав людини в сучасному світі.**

Список рекомендованої літератури:

Наукові праці:

- Андрійчук Т. Вимірювання демократії: теоретичні та емпіричні підходи [Текст] / Т. Андрійчук // Політичний менеджмент : укр. наук. журн. - 2012. - N 3. - С. 3-11.

- Білошицький С. Еволюція і проблеми ствердження нормативної та емпіричної ліберально-демократичних концепцій прав людини / С. Білошицький // Історичний журнал. – 2008. – № 6. – С. 73-82.
- Бондарева К. В. Інститути народовладдя у функціонуванні демократичних політичних режимів [Текст] / К. В. Бондарева // Держава і право. Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр. - 2012. - N 58. - С. 31-37. -
- Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенство права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу / С. Головатий // Право України. – 2011. – № 5. – С. 168-169.
- Гулиев А. Д. Народная дипломатия как действенный инструмент демократического развития общества [Текст] / А. Д. Гулиев // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. - 2013. - N 61. - С. 3-9.
- Захарченко М. Дискусія Джона Ролза та Юргена Габермаса: щодо процедуралізму та субстанціоналізму в дорадчій моделі демократії [Текст] / М. Захарченко // Філософська думка : укр. наук.-теорет. часоп. – 2014. - N 5. - С. 123-129.
- Зубов А. Б. Органические преимущества демократии [Текст] / А. Б. Зубов // Полис. Политические исследования : науч. и культурно-просвет. журн. - 2013. - N 2. - С. 40-50.
- Кабанець О. С. Демократія як державний режим: теоретико-правовий аналіз [Текст] / О. С. Кабанець // Часопис Київського університету права : укр. наук.-теорет. часоп. - 2012. - N 4. - С. 60-64.
- Лукин А. В. Возможна ли другая демократия? [Текст] / А. В. Лукин // Полис. Политические исследования : науч. и культурно-просвет. журн. - 2014. - N 1. - С. 10-27.
- Лэйн Д. Мираж демократии [Текст] / Д. Лэйн // Полис. Политические исследования : науч. и культурно-просвет. журн. - 2014. - N 6. - С. 127-148.
- Медведчук В. В. Демократія і суспільство: цінності, принципи, державно-правові механізми [Текст] / В. В. Медведчук // Право України. Юридичний журнал : наук.-практ. фах. вид. - 2013. - N 8. - С. 53-62.
- Мельник М. Рішення Європейського суду з прав людини у справі „Мельниченко проти України” : правові пробл. викон. / М. Мельник // Вибори та демократія. – 2005. – № 4. – С. 47-51.
- Невичерпність демократії: Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини [Текст] / уклад.: О. І. Терех, Я. Г. Оксюта. - К. : Укр. письм., 1994. - 174 с.
- Нікіфорова І. Політична конкуренція в теоріях демократії [Текст] / І. Нікіфорова // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України : наук. журн. - 2012. - N 2. - С. 202-209.
- Петришин О. В. Демократія як основа правової, соціальної держави [Текст] / О. В. Петришин // Право України. Юридичний журнал : наук.-практ. фах. вид. - 2014. - N 5. - С. 73-82.
- Пушкіна О. Право на опозиційну діяльність: невід’ємне політичне право людини і громадянина чи умова формування демократичного правового режиму? / О. Пушкіна // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С. 8-13.
- Пушкіна О. Формування демократичного правового режиму / О. Пушкіна // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С. 8-13.
- Пшизова С. Н. Можно ли управлять демократией?: Часть II [Текст] / С. Н. Пшизова // Полис. Политические исследования : науч. и культурно-просвет. журн. - 2014. - N 1. - С. 28-44.
- Суд і ЗМІ: взаємовідносини в демократичному суспільстві в світлі вимог ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Акад. суддів України. – К. : Фенікс, 2008. – 63 с.
- Сурай І. Г. Демократичне врядування: цінності та компетентності [Текст] / І. Г. Сурай // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України : наук. журн. = Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy : acad. j. - 2015. - N 2. - С. 71-76
- Толстоухов А. В. Філософія демократії [Текст] : есе / А. В. Толстоухов ; Ін-т стратег. політики. - К. : Новий друк, 2005. - 159 с.
- Француз А. Й. Чинники дестабілізації демократичних політичних систем і правові способи їх запобігання [Текст] / А. Й. Француз // Університетські наукові записки : часоп. Хмельниц. ун-ту упр. та права - 2014. - N 2. - С. 43-50.
- Цирфа Ю. "Лібералізм - демократія - розвиток": європейська формула для України [Текст] / Ю. Цирфа // Віче : теорет. і громад.-політич. журн. - 2014. - N 24. - С. 17-19.
- Електронні ресурси. Режим доступу до повнотекстових документів та відео:**
<http://www.osce.org/odihr/> - Бюро по демократическим інститутам і правам человека (БДИПЧ) ОБСЄ

ТЕМА: 8

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ

1. Права людини як цінність.
2. Права людини і правова культура.
3. Культура прав людини.

Список рекомендованої літератури:

Наукові праці:

- Лисогор В. Права культура як елемент механізму реалізації прав і свобод громадян / В. Лисогор, Н. Махначова // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 19-21.

- Лисенко С. Особливості регламентації змісту і реалізації суб'єктивних культурних прав і свобод в Конституції України / О. Лисенко // Адвокат. – 2006. – № 3. – С. 6-9.
- Лисенков С. Соціальна і особиста цінність суб'єктивних культурних прав і свобод / С. Лисенков // Вісник прокуратури. – 2006. – № 4. – С. 69-80.
- Максимов С. Права людини: універсальність і культурна різноманітність / С. Максимов // Право України. – 2010. – № 2. – С. 36-43.
- Мацькевич М. Гуманізм конституційних культурних прав і свобод людини й громадянина / М. Мацькевич // Віче. – 2011. – листоп. (№ 22). – С. 22-25.
- Мацькевич М. Культурні права та свободи людини і громадянина в Україні: ціннісно-правовий аспект / М. Мацькевич // Право України. – 2011. – № 9. – С. 208-214.
- Мацькевич М. Культурні права та свободи людини і громадянина: питання регламентації змісту та реалізації / М. Мацькевич // Віче. – 2011. жовт. – (№ 20). – С. 24-26.
- Мацькевич М. Культурні права та свободи людини і громадянина : поняття та сутність / М. Мацькевич // Віче. – 2011. – верес. (№ 18). – С. 16-18.
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права / С. Головатий. – К. : Укр. Правн. Фондація, 1995. – 16 с.
- Оніщенко Н. Правова культура особи в контексті конституційного розвитку : реал. стан та програмні цілі / Н. Оніщенко, С. Береза // Віче. – 2011. – жовт. (№ 19). – С. 30-32.
- Пушкіна О. Забезпечення культурних прав людини як критерії морального виміру державної влади / О. Пушкіна, Т. Чебикіна // Моральні основи права : матеріали міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 214-217.
- Руднева О. Економічні, соціальні і культурні права людини та механізми їх захисту / О. Руднева // Юридична Україна. – 2010. – № 6. – С. 22-26.
- Соколенко Ю. Гарантії культурних прав і свобод громадян України / Ю. Соколенко // Право України. – 2004. – № 2. – С. 34-38.
- Соколенко Ю. Поняття культурних прав і свобод людини та громадянина України / Ю. Соколенко // Право України. – 2005. – № 2. – С. 27-32.
- Татарин І. Право на життя – найвища соціальна цінність / І. Татарин // Механізм правового регулювання у правохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. – Л., 2006. – С. 143-145.
- Шукліна Н. Зміст конституційного принципу визнання людини найвищою соціальною цінністю / Н. Шукліна // Право України. – 2010. – № 11. – С. 76-83.
- Електронні ресурси. Режим доступу до повнотекстових документів та відео:**
<http://khp.org/index.php?id=1080456441> – Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права

VI. САМОСТІЙНА РОБОТА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ до філософії прав людини	10
2.	Генезис ідей прав людини	10
3.	Невід'ємність, індивідуальність та універсальність прав людини	10
4.	Гідність як нормативне джерело ідеї прав людини	10
5.	Права людини і правова держава	10
6.	Права людини і громадянське суспільство	10
7.	Права людини і демократія	10
8.	Права людини як явище культури	5
РАЗОМ		75

VII. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Реферативні доповіді	
1.	Права людини і соціальна рівність.
2.	Права людини і принцип законності.
3.	Ксенофобія і права людини.
4.	Людська гідність та ідея рівності.
5.	Людська гідність та ідея свободи.
6.	Матеріальні права людини.
7.	Процесуальні права людини.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання (гр. «*methodos*» - шлях пізнання, спосіб знаходження істини) - це впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності педагога й студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів і засобів навчальної діяльності. Прийоми навчання - це складова методу, конкретні дії педагога й студентів, спрямовані на реалізацію вимог тих чи тих методів. Засоби навчання - це різноманітне навчальне обладнання, що використовується у системі пізнавальної діяльності (книги, письмове приладдя, лабораторне обладнання, технічні засоби та ін.).

Говорячи про методи, прийоми та засоби навчання студентів-правників, треба виходити з мети виховання і навчання сучасної людини в широкому розумінні. Хибною є думка, що головне у навчанні - оволодіти якомога більшою сумою правових знань. Виходячи з цього, науково-педагогічні працівники традиційно бачать свою місію в інформуванні студентів про ті чи ті знання в рамках певної теми. Однак аналіз результатів такої діяльності не підтверджує здійснення намірів. Випускник вищого навчального закладу володіє порівняно невеликою сумою знань від загального масиву інформації, яку сприймав під час навчання. В умовах науково-технічної революції, інформаційного буму марно прагнути засвоїти цей масив. По-перше, світовий обсяг інформації подвоюється через кожні 5-6 років. По-друге, кількість нової інформації навіть у межах вузької науки стрімко зростає.

Поняття методу навчання - складне, багатовимірне. Це дидактичне поняття, якому властиво чимало ознак. Слушною щодо цього є думка професора А.М. Алексюка про видові ознаки методів навчання: 1)"бути формою руху пізнавальної діяльності", зокрема: а) "бути певним логічним шляхом засвоєння знань, умінь та навичок учнями" (індукція, аналіз і синтез, порівняння, абстрагування, конкретизація, узагальнення тощо); б) "бути певним видом і рівнем пізнавальної діяльності учнів (репродуктивний, евристичний, дослідницький)"; в) "бути певним шляхом стимулювання і мотивації учіння"; 2)"бути щоразу специфічним пізнавальним рухом основ наук, що вивчаються в школі", завдяки якому поєднуються зміст і метод навчання; 3)"бути певною формою обміну науковою інформацією між тим, хто вчить, і тим, хто вчиться" (словесна, наочна чи практична); 4)"бути певним способом керування пізнавальною діяльністю учнів"; зокрема "способом викладу знань, умінь та навичок для учнів (учитель, книжка, навчальна машина тощо)". Такий підхід з позицій видових ознак дає можливість розпізнавати методи навчання серед інших дидактичних категорій. Але важливо означити дефініції кожного методу навчання на основі видових ознак, оскільки наукове розуміння тих чи тих дефініцій дає змогу ефективно використовувати певні методи навчання у вищій школі.

Розповідь - це метод навчання, який передбачає оповідну, описову форму розкриття навчального матеріалу з метою спонукання студентів до створення в уяві певного образу. Інколи цей метод називають "малювання словом".

Пояснення - вербальний метод навчання, за допомогою якого педагог розкриває сутність певного явища, закону, процесу. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду студентів.

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних.

Лекція - це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Інструктаж передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і навчальних засобів, дотримання правил безпеки під час виконання навчальних операцій. Це важливий етап в оволодінні методами самостійної пізнавальної діяльності. Адже важливо, щоб студенти розуміли не лише, що треба робити, а і як це робити.

Чільне місце серед групи словесних методів посідає метод роботи з книгою. Студенти мають розуміти, що основне джерело отримання наукової інформації - не викладач, а книга. Тому так важливо навчити студентів методів і засобів самостійної роботи з книгою: читання, переказу, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, схем, графіків та ін.

Ефективне навчання неможливе без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації та ілюстрації. При цьому варто зауважити, що ці методи можуть застосовуватись як прийоми реалізації вимог інших методів.

Демонстрація - це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у природі, динаміці. Ілюстрація - метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлин, малюнків, схем, графіків та ін.). Сутність цих двох методів близька між собою в етимологічному плані. Спостереження як метод навчання передбачає сприймання певних предметів, явищ, процесів у природному й виробничому середовищі без втручання у ці явища і процеси.

Усі методи цієї групи тісно переплетені. Використання у навчальному процесі тих чи тих методів зумовлене різними чинниками: психологічними особливостями учнів певного віку, дидактичними цілями, рівнем матеріального забезпечення навчальних закладів. Досить суттєвим у використанні наочних методів навчання є володіння технологією і технікою виготовлення й використання засобів демонстрації та ілюстрації. Особливої уваги потребує використання технічних засобів навчання, й зокрема комп'ютерної техніки. Усі ці питання мають детально розглядатись у процесі вивчення фахових методик.

Практичні методи навчання спрямовані на досягнення завершального етапу процесу пізнання. Вони сприяють формуванню вмінь і навичок, логічному завершенню ланки пізнавального процесу стосовно конкретної теми, розділу.

Лабораторний метод передбачає організацію навчальної роботи шляхом використання спеціального обладнання та певної технології для набуття нових знань або перевірки наукових гіпотез на рівні досліджень.

Практична робота спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань. Наприклад, огляд місця події.

У навчальній практиці значне місце відводиться вправам. Вправа - це метод навчання, сутність якого полягає у цілеспрямованому, багаторазовому повторенні студентами окремих дій чи операцій з метою формування вмінь та навичок.

Використовуючи практичні методи, варто зважати на низку передумов: забезпечення розуміння студентами сутності наукових знань як базового компонента практичної діяльності; оволодіння алгоритмами застосування знань відповідно до дидактичної мети; створення оптимальних умов для самостійної діяльності студентів у процесі формування вмінь і навичок. Адже уміння і навички - це результат індивідуальної дії особистості.

При цьому основним "інструментом" пізнання є мозок людини. Тому в навчальному процесі природно використовуються методи, відповідні логіці. Це - аналіз, синтез, індукція, дедукція, традиція.

Аналітичний метод передбачає мисленнєвий або практичний розклад цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак. Але це лише початковий компонент пізнання. Для розуміння цілісності явища, процесу, сутності окремого поняття необхідно перейти до наступної логічної операції - синтезу. Синтез як метод ґрунтується на мисленнєвому або практичному з'єднанні виділених аналізом елементів чи властивостей предмета, явища в одне ціле. Синтез є органічним продовженням аналізу й може будуватися лише на його основі. Це гносеологічна закономірність навчального процесу.

Отже, у процесі пізнання конкретного предмета, явища, категорії є діалектична взаємодія і взаємозумовленість аналізу й синтезу. Поряд з аналізом і синтезом у процесі пізнання використовують такі логічні методи, як індукція, дедукція, традукція. Індуктивний метод - це шлях вивчення предметів, явищ від одиничного до загального. У результаті розуміння сутності ознак, властивостей одиничних предметів чи явищ, понять є можливість усвідомити істотні, типові закономірності чи властивості однопорядкових предметів або явищ. Проте, використовуючи індуктивний метод, варто не змушувати студентів завчати велику кількість одиничних понять, а лише ту інформацію, що дасть змогу виділити у споріднених поняттях суттєве, загальне, типове. Дедуктивний метод, навпаки, базується на вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного. Студенти ознайомлюються із загальною закономірністю, а потім на основі цієї закономірності, правила, закону характеризуються інші явища, предмети. Індуктивний і дедуктивний методи перебувають у діалектичному взаємозв'язку. Традуктивний метод передбачає висновки від одиничного до одиничного, від часткового до часткового, від загального до загального.

Ефективність навчання багато в чому зумовлена способом організації мислення. Залежно від рівня розумової активності студентів виділяють такі методи навчання: проблемний виклад (проблемно-інформаційний), частково-пошуковий, дослідницький.

Проблемний виклад передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу студентам у виділенні та "прийнятті" проблемного завдання, використанні словесних методів (лекції, пояснення) для активізації мисленнєвої діяльності студентів, спрямованої на задоволення пізнавального інтересу шляхом отримання нової інформації.

Частково-пошуковий метод включає студентів у пошук шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання. Для забезпечення дієвості цього методу необхідно створити проблемну ситуацію і спонукати студентів до розуміння і прийняття пізнавального завдання; керувати ходом пошукової мисленнєвої діяльності студентів з використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулювати і схвалювати пізнавальну діяльність студентів у процесі розв'язання навчальних завдань; аналізувати успіхи і помилки, труднощі.

Дослідницький метод спрямований на включення студентів у самостійне розв'язання пізнавального завдання з використанням необхідного обладнання. Для ефективності цього методу варто дотримуватися низки вимог: створення проблемної ситуації; керівництво студентами при виділенні пізнавального завдання; спонукання студентів до пошуків гіпотези, перевірки її достовірності; надання допомоги у пошуках ефективних методів і резерву знань, необхідних для розв'язання задачі; орієнтація студентів на проведення досліджень і систематизація результатів проведеної роботи; включення студентів у самостійний аналіз перебігу та результатів проведеної роботи.

ІХ. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Одним із засобів визначення кількісних і якісних параметрів технології навчання виступає контроль, як один із невід'ємних компонентів процесу діагностування навчальних досягнень студентів.

Контроль - це виявлення, вимір і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів. Саму ж процедуру виявлення та виміру називають перевіркою, що є складовою частиною контролю. Крім перевірки, контроль містить у собі оцінювання (як процес) і оцінку

(як результат) перевірки. За допомогою контролю допомогою встановлюють вихідний рівень знань студентів, отримують інформацію про стан їхніх знань у процесі навчання. Його ж ефективність значною мірою залежить від уміння студентів сповна використовувати можливості бібліотеки вишу.

Показники контролю знань студентів є єдиною основою для судження про результати навчання, а отже й для вирішення таких важливих питань, як переведення на наступний курс, призначення стипендії, випуск з вищої школи і видача диплома. До основних завдань системи контролю якості підготовки фахівців-юристів відносять: визначення рівня виявлення та розвитку системи компетенцій особистості студентів; виявлення, перевірку та оцінювання рівня здобутих знань, умінь та навичок студентів і якості засвоєння ними навчального матеріалу з конкретної дисципліни на всіх етапах навчання; порівняння фактичних результатів навчально-пізнавальної діяльності із запланованими; оцінювання відповідності змісту, форм, методів і засобів навчання до мети та завдань підготовки фахівців відносно галузевої компоненти державних стандартів освіти з певного напрямку підготовки або спеціальності «Правознавство»; стимулювання систематичної самостійної роботи та пізнавальної активності студентів; виявлення і розвиток творчих здібностей, підвищення зацікавленості у вивченні навчального матеріалу; оцінювання ефективності самостійної, індивідуальної роботи студентів, їхнього вміння працювати з навчальною, довідковою, методичною літературою; виявлення кращого досвіду та розроблення заходів для підвищення якості навчання шляхом впровадження у навчальний процес інноваційних технологій, у тому числі використання нових інформаційних можливостей, зокрема комп'ютера, Інтернету.

До організації контролю висувається ряд вимог, зокрема, його потрібно підпорядкувати поставленим цілям навчання; встановлювати конкретні, об'єктивні результати контролю знань (вміння, навички, досвід творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності); використовувати методи об'єктивного аналізу і оцінювання отриманих результатів контролю. Контроль, результатом якого є певна оцінка, має бути систематичним, освітнім, діагностичним, виховним (стимулюючим), розвиваючим, керованим, оцінюючим, всебічним, об'єктивним, неупередженим, відкритим, гласним.

При вивченні дисциплін, зокрема й такої, як «Філософія прав людини», доцільно застосовувати різні види контролю: попередній (з метою діагностування перед вивченням нового розділу, теми, на початку семестру), поточний (виявляти якість засвоєння студентами знань на заняттях), тематичний (встановлювати, наскільки успішно студенти оволоділи системою знань з теми, розділу, наскільки ефективно використовують навчальну літературу загалом, наявну в науковій бібліотеці університету зокрема), підсумковий (виявляти досягнутий рівень підготовленості студентів з окремих навчальних предметів).

Попередній контроль застосовуємо як передумову для успішного планування і керівництва навчальним процесом. Його мета - ознайомлення із загальним рівнем підготовки студентів з предмета, щоб намітити подальшу організацію навчально-пізнавальної діяльності студентів. Попередній контроль (перевірка та оцінка залишкових знань) проводиться також через деякий час після підсумкового іспиту з певної дисципліни як з метою оцінки міцності знань, так і визначення їхнього рівня.

Поточний контроль знань є органічною частиною всього педагогічного процесу і слугує засобом виявлення ступеня сприйняття (засвоєння) навчального матеріалу. Він здійснюється у повсякденній навчальній роботі й виражається у систематичних спостереженнях викладача за навчальною діяльністю студентів на кожному занятті. Мета - оперативне одержання об'єктивних даних про рівень знань студентів і якості навчальної роботи на занятті, вирішення завдань керівництва навчальним процесом, що можливі тільки на підставі даних поточного контролю.

Рубіжний (тематичний, модульний, блоковий) контроль знань є показником якості вивчення окремих розділів, тем і пов'язаних з цим пізнавальних, методичних, психологічних та організаційних якостей студентів. Рубіжний контроль дає можливість перевірити засвоєння

отриманих знань через триваліший період і охоплює значний за обсягом розділи курсу, проводиться усно й письмово, як контрольна робота, індивідуально або у групі.

Підсумковий контроль - це перевірка рівня засвоєння знань, умінь студентів за семестр, курс, весь період навчання у ВНЗ. У його ході встановлюється система і структура знань студентів. До підсумкового контролю належать семестрові, перевідні й державні іспити, а також заліки перед іспитом. Основна мета іспитів - визначення дійсного змісту знань студентів за обсягом, якістю і вмінням застосовувати їх у практичній діяльності. Не зважаючи на результати контрольних заходів у перебігу семестра, іспит як підсумкова форма контролю має бути обов'язковим для всіх студентів.

Контроль здійснюється у різних формах: індивідуальній, груповій і фронтальній.

Рейтингова система оцінювання, що застосовується за кредитно-трансферної системи, підсилює роль поточного і підсумкового контролю, робить його систематичним. Рейтингове оцінювання забезпечує інтегральну оцінку результатів навчання студентів, поєднує кількісні оцінки результативності навчання з якісними показниками навчання студентів, дає змогу враховувати їхні досягнення на кожному етапі оволодіння знаннями, активізувати самостійну роботу, зокрема й з навчальною літературою, є зручним при переведенні національної оцінки на шкалу ECTS, сприяє розвитку самоконтролю студентів.

Одним із найважливіших методів контролю є спостереження за навчальною діяльністю студентів. Він дає змогу скласти уявлення про пізнавальні можливості студентів, їхнє ставлення до оволодіння знаннями, рівень самостійної підготовки тощо.

Усне опитування досить широко використовують у традиційній системі перевірки та оцінювання навчальних досягнень студентів, воно полягає в постановці перед ними запитань за змістом навчального матеріалу та оцінюванні їхніх відповідей. За своїм характером усне опитування може бути індивідуальним і фронтальним, простим і складним.

Повніше реалізувати діагностичну функцію уможливорює письмовий контроль. Він дає змогу економно використовувати навчальний час, виявити уміння логічного, послідовного викладення думок студентом, досягти єдності вимог до контролю. Проте, письмові контрольні роботи не можуть замінити усного контролю знань, викладачеві необхідно поєднувати ці методи.

Достатньо новий метод контролю навчальних досягнень студентів - тестування. При вивченні спеціальних профільюючих дисциплін завершального етапу професійної підготовки використовують тести для контролю та оцінювання, засвоєння ними змісту окремої навчальної дисципліни або окремої її частини (модуля) і тести, що визначають підготовленість студентів і є пробою на визначення кваліфікації випускника. Кваліфікаційний тест, як правило, комплексний.

На тестовому екзамені студенту потрібно підтвердити не тільки наявність знань, умінь і навичок, а й здатність приймати правильні рішення. Проте тестування не може повністю замінити усні й практичні форми контролю. Вміння володіти спеціальною термінологією, логічно будувати речення, доступно і зрозуміло висловлювати свої думки, найповніше можна перевірити за допомогою усних форм контролю (семінарські заняття), а ступінь сформованості практичних умінь та навичок - на практичних заняттях та під час різних видів навчальної та виробничо-технологічної практик.

До основної умови організації ефективного контролю навчальних досягнень у процесі вивчення спеціальних дисциплін відносимо системність контролю, коли вивчення кожного розділу, кожної теми закінчується контрольними завданнями, а усне опитування, письмові роботи, тестові завдання поєднують із практичною перевіркою, цілеспрямовано і доцільно використовують у формуванні самоконтролю студентів. Контрольні завдання мають охоплювати весь навчальний матеріал і бути диференційованими за рівнями володіння студентами знаннями. При цьому викладач інформує їх про зміст, методи, форми і терміни проведення контрольних заходів та надає можливість кожному ознайомитися з результатами контролю, проаналізувати їх виконання, допущені помилки.

Отже, при вивченні навчальної програми дисципліни «Філософія прав людини» варто поєднувати комплекс методів і форм контролю навчальних досягнень студентів (усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль знань). А щоб результати були вагомими, студентам-правникам слід сповна використовувати можливості кафедральної та університетської бібліотек.

X. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА МОДУЛЯМИ								Підсумковий модульний контроль	Сума балів (максимальна)
МОДУЛЬ I				МОДУЛЬ II				40	100
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.		
5	9	8	8	8	8	8	6		
ВСЬОГО - 30				ВСЬОГО - 30					

XI. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	Для заліку
90 -100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
50-68	E		
35-49	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

XII. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

1. Поняття та ознаки прав людини.
2. Принципи прав людини.
3. ридичний позитивізм як методологічна засада розуміння прав людини.
4. Природно-правовий підхід до визначення сутності прав людини.
5. Права людини як принцип взаємовідносин між людиною і державою.
6. Невід'ємність і невідчужуваність прав людини.
7. Індивідуальність прав людини.
8. Права людини: абсолютний універсалізм.
9. Права людини: поміркований універсалізм.
10. Права людини: культурний релятивізм.
11. Основні права людини.
12. Додаткові права людини.
13. Позитивні права людини.
14. Негативні права людини.

15. Матеріальні права людини.
16. Процесуальні права людини.
17. Права людини та особиста свобода.
18. Абсолютні права і свободи людини.
19. Суб'єктивне право та юридичний обов'язок.
20. Взаємозв'язок прав і свобод з обов'язками і відповідальністю особи.
21. Права людини і соціальна рівність.
22. Права людини і принцип законності.
23. Античні концепції прав людини (громадянина): індивідуалістичні і космополітичні тенденції.
24. Середньовічні концепції прав людини: права-привілеї.
25. Класичні інтерпретації прав людини: антропоцентризм.
26. Моральне обґрунтування прав людини в філософії І. Канта.
27. Раціоналістичне обґрунтування прав людини в філософії Ф. Гегеля.
28. Перше покоління прав людини.
29. Друге покоління прав людини.
30. Третє покоління прав людини.
31. Четверте покоління прав людини.
32. Гідність людини як поняття моралі.
33. Людська гідність та ідея свободи.
34. Людська гідність та ідея рівності.
35. Гідність людини як категорія права.
36. Гідність як змістовна складова ідеї прав людини.
37. Права людини як форма захисту гідності людини.
38. Зв'язок еволюції прав людини з виникненням ідеї правової держави.
39. Права людини як принцип правової держави.
40. Права другого покоління і соціальна держава.
41. Діалектика прав людини і правової держави.
42. Поняття і мета обмеження прав і свобод людини.
43. Критерії і принципи обмеження прав і свобод людини.
44. Генезис ідеї громадянського суспільства в контексті еволюції прав людини.
45. Функції громадянського суспільства.
46. Громадянське суспільство як критерій справедливості.
47. Громадянське суспільство як міра свободи людини.
48. Принцип первинності індивіда.
49. Громадянське суспільство, особа і правова держава.
50. Права людини як основа і система координат для демократії.
51. Демократичне обґрунтування прав людини.
52. Демократія як право людини.
53. Криза демократії і нівелювання ідеї прав людини в сучасному світі.
54. Права людини і правова культура.
55. Культура прав людини.
56. Принцип толерантності і права людини.
57. Міжкультурний діалог як гарантія реалізації прав людини.
58. Гендерні аспекти прав людини.
59. Ксенофобія і права людини.
60. Міжнародні стандарти в сфері захисту прав людини.

ХІІІ. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аврамова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми / О. Аврамова, О. Жидкова // Право України. – 2010. – № 2. – С. 101-107.

2. Алексі Р. Існування прав людини / Р. Алексі // Право України. – 2011. – № 8. – С. 115-120.
3. Батанов О. Права людини як критерій публічної влади: муніципально-правовий вимір / О. Батанов // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПНОУ ЛьвівДувс. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 124-128.
4. Беляневич О. Про застосування практики Європейського суду з прав людини як джерела права / О.Беляневич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка : Юридичні науки. – 2009. – Вип. 81. – С. 32-39.
5. Бессарабов В. Понятие прав и свобод человека и гражданина / В. Бессарабов // Философские науки. – 2002. – № 4. – С. 12-18.
6. Білоскурська О. Питання типології конституційних обов'язків людини і громадянина / О.Білоскурська // Юридична Україна. – 2010. – № 9. – С. 21-24.
7. Білоскурська О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок держави / О. Білоскурська // Право України. – 2011. – № 7. – С. 169-174.
8. Білошицький С. Еволюція і проблеми ствердження нормативної та емпіричної ліберально-демократичних концепцій прав людини / С. Білошицький // Историчний журнал. – 2008. – № 6. – С. 73-82.
9. Венчик О. Громадянин як суб'єкт конституційних прав, свобод та обов'язків / О. Венчик // Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. учасн. Всеукр. курсантсько-студент. наук. конф., 7 листоп. 2008 р. – Л. : Львів. держ. ун-т внутріш. справ, 2008. – С. 23-26.
10. Геселев О. Природно-правове розуміння права та проблема забезпечення конституційних прав людини: філософсько-правовий аспект / О. Геселев // Право України. – 2008. – № 11. – С. 10-19.
11. Доннелі Дж. Права людини / Дж. Доннелі. – Л. : Кальварія, [2004]. – 279.
12. Дутка Г. Права жінок у сучасних умовах розвитку державності / Г. Дутка, О. Кузнєцова // Держава і право. – 2011. – Вип. № 51. – С. 43-47.
13. Заворотченко Т. Обов'язки держави та державних органів і обов'язки громадян як гарантії конституційних прав і свобод людини / Т. Заворотченко // Юридична Україна. – 2006. – № 7. – С. 4-7.
14. Калініченко О. Теоретико-правові ідеї захисту прав, свобод та обов'язків людини і громадянина / О.Калініченко // Право України. – 2005. – № 5. – С. 21-24.
15. Корчевна Л. До питання про концептуальну єдність моралі і права / Корчевна // Юридична Україна. – 2004. – № 6. – С. 11-14.
16. Корчевна Л. Проблема свободи у західній і східній інтерпретаціях / Л.Корчевна // Право України. – 2004. – № 11. – С.115-118.
17. Крат В. Переважні права: теоретичний та практичний аспект / В. Крат // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 9. – С. 72-74.
18. Крусс В. К теории пользования конституционными правами и свободами человека / В.Крусс // Государство и право. – 2004. – № 6. – С. 14.
19. Кузнєцов В. Розуміння права: методи та моделі філософії права / Володимир Кузнєцов // Філософська думка.– 2004. – № 1. – С. 120-136.
20. Культенко В. Бачення проблеми прав людини в екзистенційній філософії ХХ століття / В. Культенко // Вісник Київського Національного університету ім. Т.Шевченка. Серія : Філософія і політологія. – 2004. – № 66. – С. 53-54.
21. Ладиченко В. Взаємозв'язок права і свободи / В. Ладиченко // Юридична Україна. – 2011. – № 10. – С. 4-9.
22. Ладиченко В. Правова політика у сфері формування нової парадигми відносин держави і особи / В. Ладиченко // Держава і право. – 2006. – Вип. 34. – С. 17-24.
23. Ладиченко В. Правовий статус особи й обмеження основних прав / В. Ладиченко // Держава і право. – 2006. – Вип. 32. – С. 17-24.
24. Ладиченко В. Теоретичні основи правового статусу особи / В. Ладиченко // Держава і право. – 2006. – Вип. 32. – С. 32-39.
25. Ладиченко В. Функціональний підхід до розуміння держави: питання про дотримання інтересів особистості / В. Ладиченко // Держава і право. – 2007. – Вип. 36. – С. 16-22.
26. Лапаєва В. Российская философия права в контексте западной философии правовой традиции / В. Лапаева // Вопросы философии. – 2010. – № 5. – С. 13-14.
27. Макаренко Н. Історія становлення міжнародного гуманітарного права(права війни) в філософії нового часу (на прикл. ісп. та італ. шк.) / Н. Макаренко // Вісник Київського Національного університету ім. Т. Шевченка : Сер. :Філософія і політологія. – 2004. – № 70/72. – С. 136-140.
28. Максимов С. Права людини: універсальність і культурна різноманітність / С. Максимов // Право України. – 2010. – № 2. – С. 36-43.
29. Матвієнко А. Методи та форми конституційно-правового забезпечення прав та свобод людини і громадянина /А. Матвієнко // Юридична Україна. –2004. – № 12. – С. 25-28.
30. Опольська Н. Основні етапи розвитку світової наукової думки щодо забезпечення прав і свобод дитини (III ст. до н. е. – XIXст. н.е.) / Н. Опольська // Юридична Україна. – 2011.– № 2. – С. 23-28.

31. Опольська Н. Проблеми забезпечення прав та свобод дитини у вітчизняній науковій думці кінця XIX – першої половини XX століть / Н. Опольська // Юридична Україна. – 2011. – № 6. – С. 11-16.
32. Пазенюк А. Системний підхід у науковому дослідженні прав людини / А. Пазенюк // Держава і право. – 2005. – Вип. 28. – С. 230-236.
33. Полховська І. Принцип рівності в історії світової політико-правової думки / І. Полховська // Підприємство, господарство і право. – 2010. – № 10. – С. 130-133.
34. Потьомкін А. Власність зобов'язує : [філософія і теоретики права про три природ. права : право на життя, право на свободу, право на власність] / А. Потьомкін // Юридичний вісник України. – 2008. – 29 листоп. – 5 груд. – С. 11.
35. Прокопов Д. Теоретичне обґрунтування прав людини і громадянина у правовій концепції Б. Кістяківського / Д. Прокопов // Право України. – 2007. – № 3. – С. 27-31.
36. Пушкіна О. Невід'ємні права людини у контексті розвитку доктрини природного права / О.Пушкіна // Юридична Україна. – 2005. – № 6. – С. 12-18.
37. Рабінович С. Концепція прав людини у сучасному католицизмі: загальнотеоретична характеристика / С. Рабінович // Юридична Україна. – 2004. – № 2. – С. 13-22.
38. Рабінович П. Основоположні права людини: соціально-антропна сутність, змістова класифікація / П. Рабінович // Право України. – 2010. – № 2. – С. 18-23.
39. Рабінович П. Потребовий дослідницький підхід – інструмент з'ясування соціальної сутності прав людини / П. Рабінович // Право України. – 2005. – № 7. – С. 94-97.
40. Рабінович П. Права людини і громадянина / П. Рабінович, М. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.
41. Рабінович П. Природні права людини і Цивільний кодекс України / П. Рабінович // Юридична Україна. – 2005. – № 7. – С. 48-55.
42. Рабінович П. Рішення Європейського Суду з прав людини: до характеристики концептуально-методологічних засад їх обґрунтування / П. Рабінович // Практика Європейського Суду з прав людини. – 2009. – № 1. – С. 203-217
43. Римаренко С. Індивідуальні та колективні права: дилема пріоритетів / С. Римаренко // Історичний журнал. – 2009. – № 1. – С. 99-109.
44. Руднева О. Принцип верховенства права як загальноцивілізаційний стандарт прав і свобод людини / О. Руднева // Юридична Україна. – 2010. – № 11. – С. 32-36.45. Самбор М. Ідея прав та свобод людини і громадянина в українській теоретико-правовій думці / М. Самбор // Підприємство, господарство і право. – 2004. – № 7. – С. 95-98.
46. Татарин І. Право на життя – найвища соціальна цінність / І. Татарин // Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. – Л., 2006. – С. 143-145.
47. Темченко В. Особливості юридичного змісту термінів „захист” та „охорона” у механізмі забезпечення прав і основних свобод людини / В. Темченко // Право України. – 2005. – № 9. – С. 33-36.
48. Тимошенко В. Свобода і право: проблема взаємозв'язку / В. Тимошенко // Право України. – 2009. – № 3. – С. 71-75.
49. Тиріна М. Покоління прав людини: проблеми сучасної класифікації / М. Тиріна // Держава і право. – 2011. – Вип. 52. – С. 684-689.
50. Харченко Г. Проблематика абсолютності речових прав у правовій науці / Г. Харченко // Держава і право. – 2011. – Вип. 53. – С. 12-18.
51. Царьков И. Идеи свободы и справедливости управления в истории Английской буржуазной революции / И.Царьков // Государство и право. – 2003. – № 7. – С. 73-79.
52. Чайка І. Права людини – найбільший скарб : [з іст. виникнення законів про права людини] / І. Чайка // За вільну Україну. – 2004. – 9 груд. – С. 6.
53. Шаповал В. Загальні характеристики конституційних статусів людини і громадянина в Україні / В. Шаповал, Т. Шаповал // Право України. – 2006. – № 9. – С. 45-51.
54. Шаповал Т. Основні права і свободи в механізмі конституційного регулювання / Т. Шаповал // Юридична Україна. – 2010. – № 10. – С. 53-57.
55. Шугуров М. Современные коллизии прав человека / М. Шугуров // Свободная мысль. – 2004. – № 10. – С. 42-55.
56. Шукліна Н. Зміст конституційного принципу визнання людини найвищою соціальною цінністю / Н. Шукліна // Право України. – 2010. – № 11. – С. 76-83.
57. Янчук А. Практика Конституційного Суду України в контексті доктрини академіка І. М. Дзюби про право справедливості (природне право) та права людини / А. Янчук // Юридичний журнал. – 2010. – № 6. – С. 115-122.

Міжнародні акти з прав людини:

58. Венецька О. Хартія основоположних прав ЄС та Європейської конвенції з прав людини: порівняльно-змістовний аналіз / О.Венецька // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 1. – С. 64-70.

59. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини : [в 2 т.] Т. 1-2 / [уклад.: Ю.Зайцев, О.Павліченко]. – К. : Фенікс, 2005 – 2006. – 687 с.
60. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини (1993-2002 рр.) : Пр. Львів. лаб. прав людини і громадянина. – Х. : Консум, 2003. – 463 с.
61. Вибрані справи Європейського суду з прав людини / уклад. : Ю.Зайцев, О.Павліченко. – К. : Фенікс, 2004.–. Вип 1. – 223 с. ; Вип.2. – 273 с. ; Вип.3. –144 с. ; Вип. 4. – 400 с. ; Вип. 5. – 654 с. ; Вип. 6. – 335 с.
62. Вибрані справи Європейського суду з прав людини : Ст. 10 Європейська конвенція з прав людини / уклад. : Ю.Зайцев, О.Павліченко. – К. : Фенікс, 2004. – 93 с.
63. Ефективність і законність: національні інституції з прав людини / [Харк. правозахисна група; відп. за вип. Є. Захаров; ред. Є. Захаров, М. Шупальова]. – Х. : Права людини, 2009. – 184 с.
64. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / ред. О.Л. Жуковська; Спілка адвокатів України; Рада Європи; Міжнар. центр з юрид. захисту прав людини. – К., 2004. – 960 с.
65. Європейська конвенція з прав людини. – К. : Фенікс, 2004. – 40 с.
66. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. – К. : Фенікс, 2004. – 20 с.
67. Європейська соціальна хартія (Страсбург. 3 трав. 1996 р.). – К. : Фенікс, 2004. – 40 с.
68. Європейська хартія регіональних мов меншин (Страсбург. 5 листоп. 1992 р.). – К. : Фенікс, 2004. – 24 с.
69. Загальна Декларація Прав Людини. – Тернопіль : Збруч, 1991. – 40 с.
70. Конвенція ООН про права дитини / Держ. ком. України у справах сім'ї та молоді. – К. : Прінтікс Прес, 1999. – 30 с.
71. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : застосування в Україні. – К., 2006. – 176 с.
72. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: зі змінами, внесеними Протоколом № 11. [1997]. – 60 с.
73. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та факультативний протокол до Конвенції з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок / М-во України у справах сім'ї, молоді та спорту. – К., 2009. – 43 с.
74. Конвенція про права інвалідів : резолюція Ген. Асамблеї ООН № 61/106, прийнята на шістдесят першій сесії ГА ООН (неофіц. пер.) / ООН. – К., [2007]. – 40 с.
75. Короткий путівник Європейської конвенції з прав людини / Д. Гом'єн. – К. : Фенікс, 2006. – 191 с.
76. Мельник М. Рішення Європейського суду з прав людини у справі „Мельниченко проти України” : правові пробл. викон. / М.Мельник // Вибори та демократія. – 2005. – № 4. – С. 47-51.
77. Міжнародна хартія прав людини : зб. док. / відп. ред. А.М.Шлепаков. – К. : Наук. думка, 1991. – 52 с.
78. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права : факульт. протокол до Міжнар. пакту про громад. та політ. права / відп. за вип. С. Головатий. – К. : Укр. Правн. Фондація, 1995. – 40 с.
79. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права / С. Головатий. – К. : Укр. Правн. Фондація, 1995. – 16 с.
80. Міжнародні стандарти забезпечення свободи слова : зб. міжнар. орг. "Артикль 19". – К. : "Міленіум", 2003.–140 с.
81. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ по його подоланню: програма / ОБСЄ; [уклад. А.В Запорожцев та ін.]. – К., 2009. – 168 с.
82. Офіційні документи європейської спільноти щодо гендерної рівності. – К., 2004. – 71 с.
83. Права людини: основні міжнародно-правові документи : зб. док. / упоряд. Ю. Качуренко. – К. : Наук. думка, 1989. – 248 с.
84. Проти катувань: європейські механізми запобігання катуванням та поганому поводженню / Правозахисна група. – Х. : Права людини, 2007. – 227 с.
85. Рамкова конвенція про захист національних меншин (Страсбург. 1 лют. 1995 р.). – К. : Фенікс, 2004. – 16 с.
86. Рекомендації Європейських інституцій щодо боротьби з дискримінацією в Україні / [Укр. Гельсін. спілка з прав людини; відп. за вип. Є. Захаров; ред. В. Яворський]. – Х. : Права людини, 2008. – 224 с.
87. Руднева О. Міжнародні стандарти захисту прав дітей в правовій системі України / О.Руднева // Юридична Україна. – 2010. – № 7. – С. 21-26.
88. Тацій В. 60 років Загальній декларації прав людини /В. Тацій // Право України. – 2008. – № 12. – С. 17-22.

Електронний ресурс. Режим доступу до повнотекстових документів:

Документи ООН:

<http://khp.org/index.php?id=1080456441> – Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права

<http://khp.org/index.php?id=1080456502> – Міжнародний пакт про громадянські й політичні права

<http://khp.org/index.php?id=1080456548> – Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські й політичні права

<http://khp.org/index.php?id=1080456596> – Другий факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, спрямований на скасування смертної кари

- <http://khp.org/index.php?id=1080456634> – Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання
- <http://khp.org/index.php?id=1080459798> – Конвенція о сокращении безгражданства
- <http://khp.org/index.php?id=1080459954> – Декларация о правах человека в отношении лиц, не являющихся гражданами страны, в которой они проживают
- <http://khp.org/index.php?id=1080459999> – Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
- <http://khp.org/index.php?id=1080460041> – Конвенція про права дитини
- <http://khp.org/index.php?id=1080460100> – Декларация о защите женщин и детей в чрезвычайных обстоятельствах и в период вооруженных конфликтов
- <http://khp.org/index.php?id=1080460155> – Декларация о социальных и правовых принципах, касающихся защиты и благополучия детей, особенно при передаче детей на воспитание и их усыновлении на национальном и международном уровнях
- <http://khp.org/index.php?id=1080460248> – Декларация о правах инвалидов
- <http://khp.org/index.php?id=1080460294> – Конвенция о свободе ассоциации и защите права на организацию
- <http://khp.org/index.php?id=1080460475> – Декларация основных принципов правосудия для жертв злочинів та зловживання владою

Документи Ради Європи:

- <http://khp.org/index.php?id=1080657579> – Конвенція про захист прав і основних свобод людини із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу № 11
- <http://khp.org/index.php?id=1080657754> – Протокол № 1. до Конвенції про захист прав людини та основних свобод
- <http://khp.org/index.php?id=1080657920> – Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод, який гарантує деякі права і свободи, що не включені до Конвенції та Першого протоколу до неї
- <http://khp.org/index.php?id=1080657951> – Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод щодо скасування смертної кари
- <http://khp.org/index.php?id=1080658008> – Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод
- <http://khp.org/index.php?id=1080658047> – Рекомендация № R(85)7 Кабинета Министров стран-членов „О преподавании и обучении правам человека в школах" (Принята Комитетом Министров 14 мая 1985 г.)
- <http://khp.org/index.php?id=1235744259> – Рекомендация Rec (2002) 13 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо опублікування та розповсюдження тексту Європейської конвенції з прав людини і практики Європейського суду з прав людини в державах-членах»

Права та свободи людини і громадянина в різних державах:

89. Административно-правовой статус человека и гражданина : [Росія] // Государство и право. – 2003. – № 11. – С. 5-43.
90. Алексеев В. Бегом от Европы?: Кто и как противодействует в Украине реализации Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств / В. Алексеев. – Х. : Факт, 2008. – 239 с.
91. Андрухів О. Порухення прав і свобод людини в процесі депортації сімей „ворогів народу” на території Західних областей УРСР в 1944-1950 рр. / О. Андрухів // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 324-330.
92. Антонович М. Права національних меншин в Україні: національне законодавство та міжнародно-правові стандарти / М. Антонович // Право України. – 2004. – № 6. – С. 9-12.
93. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика / М. Антонович. – К. : Києво-Могилян. акад., 2007. – 383 с.
94. Бабенко К. Системні основи закріплення правового статусу людини в Конституції України / К. Бабенко // Віче. – 2008. – № 3. – С. 56-59.
95. Биченко А. Дотримання прав людини в Україні / А. Биченко // Національна безпека і оборона. – 2007. – № 10. – С. 31-41.
96. Білозьоров Є. Правові гарантії забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні / Є. Білозьоров, С. Бортник // Юридична Україна. – 2011. – № 3. – С. 4-10.
97. Блакитна книга: становище геїв і лесбіянок в Україні / А. Кравчук, А. Грибанов. – Луганськ : Центр "Наш світ" – К. : Нора-прінт, 2000. – 115 с.
98. Боднарук О. Захист власності як різновид права на необхідну оборону за кримінальним законодавством США / О. Боднарук // Юридична Україна. – 2011. – № 2. – С. 106-112.
99. Босва О. Деякі аспекти реалізації прав на працю: огляд трудового законодавства країн Латинської Америки / О. Босва // Держава і право. – 2007. – Вип. 35. – С. 414-417.
100. Верланов С. Стандарти економічних та соціальних прав людини у Європейському Союзі та Раді Європи: взаємозв'язок і співвідношення / С. Верланов // Право України. – 2008. – № 5. – С. 137-141.
101. Вісьтак М. Європейська соціальна хартія (переглянута) як джерело трудового права України / М. Вісьтак // Право України. – 2011. – № 10. – С. 71-74.
102. Власов А. Реалізація прав людини як принципу конституціоналізму в Європейському Союзі / А. Власов // Юридична Україна. – 2007. – № 4. – С. 45-50.

103. Гакман С. Забезпечення прав національних меншин та міжетнічні взаємини у контексті українсько-румунських відносин / С.Гакман // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2004. – № 1. – С. 370-376.
104. Гбур А. Права людини в Україні / А. Гбур // Права людини. – 2011. – жовт. (№30). – С. 11-12.
105. Гейдор О. За измену супругу – в тюрьму! : Восточ. государства довольно жестко обращаются с изменницами / О. Гейдор // Сегодня. – 2005. – 26 марта. – С. 7
106. Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенство права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу / С. Головатий // Право України. – 2011. – № 5. – С. 168-169.
107. Голяк Л. Спеціалізовані омбудсмени у гендерному мейнстрімінгу: досвід Скандинавських країн : [права жінок і гендер. рівність] / Л. Голяк // Держава і право. – 2011. – Вип. 52. – С. 168-173.
108. Давидович Я. Особливості проведення парламентських виборів в Україні в контексті дотримання прав і свобод людини : виступ Голови Цент. вибор. коміс. Я. Давидовича на конф. АОВЦСС, яка проходила з 31 серп. – по 2 верес. 2006 р. у м. Юрмала (Латвія) // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2006. – № 3. – С. 5-13.
109. Дашковська О. Державно-правові механізми впровадження гендерної рівності в канадському суспільстві / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 3. – С. 192-198.
110. Дашковська О. Державно-правові механізми забезпечення гендерної рівності в Скандинавських країнах / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 3. – С. 150-157.
111. Дашковська О. Законодавче забезпечення прав жінки в США другої половини ХХ ст. / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 2. – С. 144-149.
112. Діяльність політичних партій і блоків у сфері прав людини після виборів : аналіз законодав. діяльн. та реалізації передвибор. прогр. партій і блоків протягом берез.-початку листоп. 2006 р. / Укр. Гельсинська спілка з прав людини. – К., 2007. – 63 с.
113. Дотримання конституційних гарантій трудових прав громадян // Людина і праця. – 2008. – № 12. – С.2-6.
114. Дутка Г. Права жінок у сучасних умовах розвитку державності / Г. Дутка, О. Кузнецова // Держава і право. – 2011. – Вип. 51. – С. 43-48.
115. Єленський В. Релігійна свобода: глобальні виміри / В. Єленський // Права людини. – 2011. – жовт. (№ 30). – С. 7-8.
116. Жиффар К. Пятки: руководство по состоянию сообщества / Камиль Жиффар. – К. : Факт, 2008. – 180 с.
117. Законотворчість: практичні аспекти впровадження принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в діяльності Верховної Ради України / Прогр. сприяння Парламенту II : Прогр. розв. законотвор. політики [заг. ред. і упоряд. О. Суслова]. – К., 2010. – 179 с.
118. Захаров Є. 20 років добрих намірів : огляд розв. прав людини в Україні / Є. Захаров // Дзеркало тижня. – 2011. – 20-26 серп. (№ 29). – С. 6.
119. Захаров Є. Права людини в Україні, або безправ'я українського громадянина : загал. огляд стану з правами людини та основополож. свободами в 2009 – 2010 рр. / Є. Захаров // Громадянське суспільство. – 2011. – № 2. – С. 4-11.
120. Збірник матеріалів науково-практичної конференції до Дня прав людини на тему: „Права дитини в сучасній Україні: стан, проблеми та перспективи”. Вип.1 / Коледж Подільського ДАТУ. – Кам'янець-Подільський, 2007. – 143 с.
121. Кавецька Н. Становлення і вдосконалення української моделі захисту прав людини (на прикладі інституту омбудсмана) / Н. Кавецька // Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. учасн. Всеукр. курсантсько-студент. наук. конф. 7 листоп. 2008 р. – Л. : Львів. держ ун-т внутрішніх справ, 2008. – С. 70-73.
122. Калініченко О. Теоретико-правові ідеї захисту прав, свобод та обов'язків людини і громадянина / О. Калініченко // Право України. – 2005. – № 5. – С. 21-24.
123. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні / Н. Карпачова // Право України. – 2009. – № 4. – С. 4-21.
124. Карпачова Н. Порухення права іншої людини є порушенням прав кожного з нас : [щоріч. доп. омбудсмана про дотримання та захисту прав і свобод в Україні] / Н. Карпачова // Технополіс. – 2009. – № 8. – С. 55-59.
125. Карпачова Н. Стан дотримання та захисту прав громадян України за кордоном : спец. доп. уповноваженого Верховної Ради України з прав людини / Н. Карпачова – К., 2006. – 192 с.
126. Карпачова Н. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні : доп. уповноваженого Верховної Ради України з прав людини / Н. Карпачова. – К., 2002. – 412 с.
127. Карпачова Н. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні : доп.уповноваженого Верховної Ради України з прав людини / Н. Карпачова. – К., 2004. – 530 с.
128. Качан Л. Права людини і ціна вітчизняної бюрократії / Л.Качан // Людина і праця. – 2011. – № 1. – С. 9.
129. Климончук В. Політичні свободи в країнах ЄС (морально-політичні аспекти) / В. Климончук // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 605-610.
130. Козюбра М. Права людини і верховенство права / М. Козюбра // Право України. – 2010. – № 2. – С. 24-35.

131. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 60-річчю проголошення Загальної декларації прав людини / МВС України; Прикарпат. юрид. ін-т Львів. ДУВС. – Івано-Франківськ, 2008. – 326 с.
132. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні // Орлов П. Основи правознавства, 2004. – С. 53-76.
133. Кряжков В. Право коренних малочисленних народів севера на національно-територіальное образование [Росія] / В. Кряжков // Государство и право. – 2007. – № 3. – С. 26-33
134. Кузенко В. Законодавче забезпечення прав мігрантів у країнах Європейського Союзу / В. Кузенко // Митна справа. – 2009. – № 1. – С. 46-50.
135. Лавринович О. Європейська Конвенція з прав людини – надійний дороговказ гуманістичного розвитку України / О. Лавринович // Право України. – 2010. – № 10. – С. 43-47.
136. Лазур Я. Деякі аспекти імплементації в Україні світових стандартів забезпечення прав і свобод людини у сфері публічного управління / Я. Лазур // Держава і право. – 2011. – Вип. 51. – С. 258-263.
137. Лазур Я. Деякі аспекти розвитку правосвідомості в контексті забезпечення реалізації прав і свобод громадян в публічному управлінні / Я. Лазур // Держава і право. – 2010. – Вип. 47. – С. 41-45.
138. Лисенко О. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року як джерело права у правовій системі України / О. Лисенко // Віче. – 2011. – № 2. – С. 26-30.
139. Лисенко С. Особливості регламентації змісту і реалізації суб'єктивних культурних прав і свобод в Конституції України / О. Лисенко // Адвокат. – 2006. – № 3. – С. 6-9.
140. Майданник О. Забезпечення конституційних прав людини в Україні як один із напрямів діяльності Верховної Ради України / О. Майданник // Юридична Україна. – 2010. – № 10. – С. 12-16.
141. Мандибура В. Розвиток системи захисту прав споживачів як умова зростання якості життя населення України / В. Мандибура // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 8. – С. 3-9.
142. Мартинок О.В. Методологічні аспекти дослідження проблеми еволюції правового становища жінки в Україні (X – перша половина XVII ст.) // Держава і право. – 2011. – Вип. 53. – С. 123-127.
143. Медіа та права дитини [МГО „Інтерньюз-Україна“]. – К., [2009]. – 64 с.
144. Миколук О. Хто захистить дітей від дорослих і ...держави? : з якими пробл. Україна відзначає День захисту наймолодших громадян / О. Миколук // День. – 2011. – 1 черв. (№ 93). – С. 1-2.
145. Мироненко В. Забезпечення дотримання прав дітей в Україні нормами національного законодавства / В. Мироненко // Підприємство, господарство і право. – 2008. – № 8. – С. 6-8.
146. Молодіжний рух у регіонах України. – К. : Молодіжна Альтернатива, 2005. – 40 с.
147. Мошак Г. Цивільно-правові аспекти профілактики домашнього насильства у ФРН / Г. Мошак // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 2. – С. 157-167.
148. Миланко О. Стан дотримання прав та свобод громадян в Україні / О. Миланко // Юридичний вісник України. – 2005. – 16-22 лип. (№ 28). – С. 5.
149. Миронов О. Права и свободы граждан : [Росія] / О. Миронов // Безопасность Евразии. – 2003. – № 3. – С. 365-398.
150. Насильство дарує голоси : Президент Афганістану узаконив сімейну тиранію за підтримку на виборах // Закон і Бізнес. – 2009. – 4-10 квіт. (№ 14). – С. 20.
151. Наставна Г. Критерії обмеження свободи слова в Сполучених Штатах Америки / Г. Наставна // Моральні основи права : матеріали міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 629-632.
152. Нестерцова-Собакар О. Розвиток правового становища жінки на українських землях до середини XIX ст.: історико-правова експозиція / О. Нестерцова-Собакар // Юридична Україна. – 2011. – № 1. – С. 9-15.
153. Нудненко Л. Соотношение морали и конституционных прав и свобод личности в Российской Федерации / Л. Нудненко // Моральні основи права : матеріали міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС.– Івано-Франківськ, 2010. – С. 579-585.
154. Озель В. Правове регулювання особистих немайнових відносин батьків і дітей в Україні у X – XIX ст. (історико-правовий аспект) / В. Озель // Держава і право. – 2011. – Вип. 53. – С. 134-138.
155. Оніщук М. Проблеми забезпечення прав людини в Україні: від загальної декларації прав людини – до сьогодні / М. Оніщук // Право України. – 2009. – № 4. – С. 29-35.
156. Павленко Ю. Юрій Павленко: „В Україні порушують кожне з прав, передбачених Конвенцією ООН про права дитини“ : [інтерв'ю з уповноваж. Президента України з прав дитини / записала Оксана Миколук] // День. – 2011. – 5 жовт. (№ 178). – С. 6.
157. Павленко Ю. „Кожна дитина має право бути почутою“: [розмова кор. "УК" з уповноваж. Президента з прав дитини Ю.Павленком / записала Любомира Коваль] // Урядовий кур'єр. – 2011. – 12 жовт. (№ 188). – С. 4.
158. Права людини в Україні – 2004 : доп. правозахис. орг. /за ред. Є. Захарова; Укр. Гельсінська спілка з прав людини. – Х. : Фоліо, 2005. – 331 с.
159. Права людини в Україні – 2005 : доп. правозахис. орг. / Укр. Гельсінська спілка з прав людини; Харк. правозахисна група. – Х. : Права людини, 2006. – 349 с.

160. Права людини в Україні – 2007 : доп. правозахис. орг. / [за ред. Є. Захарова]; Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Х. : Права людини, 2008. – 302 с.
161. Права людини в Україні – 2008 : доп. правозахис. орг. / Укр. Гельсінська спілка з прав людини. – Х. : Права людини, 2009. – 301 с.
162. Правовий статус дитини в українському законодавстві / [упоряд. З. Сливка та ін.]; Служба у справах дітей. – Івано-Франківськ, 2008. – 88 с.
163. Правовое положение иностранных граждан в России : сб. нормат. актов / В. Дозорцев, А. Маковский, И. Хлестова. – М. : ВЕК, 1996. – 265 с.
164. Приходько С. Захист прав працівників при переході підприємств до іншого власника: за законодавством Німеччини, Австрії, Польщі, Росії та України у порівнянні із законодавством ЄС / С. Приходько // Вісник пресуратури. – 2006. – № 4. – С. 109-115.
165. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22 верес. 2011 р. № 3773 VI // Урядовий кур'єр – 2011. – 9 листоп. (№ 208). – С. 9-12.
166. Пушкіна О. Інститути громадянського суспільства і захист прав людини в Україні / О. Пушкіна // Право України. – 2010. – № 7. – С. 51-58.
167. Руднева О. Міжнародні стандарти захисту прав дітей в правовій системі України / О. Руднева // Юридична Україна. – 2010. – № 7. – С. 21-26.
168. Селівон М. Критерії обмеження прав людини у практиці конституційного правосуддя / М. Селівон // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 3. – С. 35-52.
169. Сіренко В. Сучасний стан реалізації основних прав і свобод людини та громадянина в Україні / В. Сіренко // Юридична Україна. – 2009. – № 4. – С. 27.
170. Солдатенко О. Право на охорону здоров'я у Конституції України та інших європейських держав / О. Солдатенко // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 10. – С. 20-24.
171. Скрипко В. Конституционное право граждан Российской Федерации на жилище / В. Скрипко // Государство и право. – 2002. – № 12. – С. 31-39.
172. Скрипнюк О. Свобода думки і слова: конституційно-правові гарантії в Україні / О. Скрипнюк // Юридична Україна. – 2011. – № 3. – С. 28-32.
173. Становище жінок в Україні: реалії та перспективи : Парлам. слухання, 9 черв. 2004 р. – К., 2004. – 157 с.
174. Табачник Д. Западные избирательные системы: мифы, геополитика и права человека / Д. Табачник, О.Верник. – Х. : Фолио, 2009. – 271 с.
175. Тацій В. Імплементация європейських стандартів у галузі прав людини – важливий напрям правової політики України / В. Тацій // Право України. – 2010. – № 10. – С. 48-59.
176. Україна: права людини в перехідний період / під ред. В.І. Свінтова. – К., 2001. – 184 с.
177. Хаммарберг Т. Європейські стандарти прав людини в Україні / Т. Хаммарберг // Право України. – 2010. – № 10. – С. 19-23.
178. Харчук В. Генезис спеціальних міжнародних договорів у сфері протидії рабству та торгівлі людьми / В. Харчук // Юридичний журнал. – 2010. – № 10. – С. 35-41.
179. Христенко Н. Право спільної суміжної власності подружжя за Сімейним кодексом України / Н. Христенко // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 8. – С. 29-32.
180. Цимбріковський Т. Проблема реалізації принципу рівноправ'я і самовизначення народів та верховенство права у міжнародних відносинах / Т. Цимбріковський // Юридична Україна. – 2010. – № 7. – С. 120-124.
181. Філоненко С. Проблеми із забезпечення рівності?. По досвід – у Болгарію / С. Філоненко // Віче. – 2009. – № 13. – С. 16-18.
182. Шаповал В. Загальні характеристики конституційних статусів людини і громадянина в Україні / В. Шаповал // Право України. – 2006. – № 9. – С. 47-51.
183. Шаповал Т. Про поняття корінних народів та їх права: нормативно-правовий аспект / Т. Шаповал // Держава і право. – 2011. – Вип. 53. – С. 170-174.
184. Шашкова-Журавель І. Реалізація Україною міжнародних норм і програм щодо викорінення найгірших форм дитячої праці / І. Шашкова-Журавель, М. Журавель // Юридична Україна. – 2011. – № 3. – С. 110-114.
185. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини / С. Шевчук. – К. : Реферат, 2002. – 344 с.
186. Шмітт А. Правовий статус особи в Україні: де-юре та де-факто / А. Шмітт // Право України. – 2005. – № 2. – С. 19-20.
187. Щоткіна К. Ліберте? Егаліте? Мораліте? : [про „Декларацію про права та достоїнства людини”, прийнятої в м. Москва на Х Всесвіт. рос. нар. Соборі] / К. Щоткіна // Дзеркало тижня. – 2006. – 15 квіт. (№ 14). – С. 1, 16.
188. Яковюк І. Права людини в ЄС: загальнотеоретичний аналіз / І. Яковюк // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 1. – С. 55-63.
189. Я громадянин: формування громадянського відношення серед української молоді / Агенція розв. місцевого самоврядування. – Краків, 2008. – 155 с.
190. Ярошевська Т. Становлення і розвиток прав людини в Україні та в окремих іноземних країнах / Т. Ярошевська // Право України. – 2010. – № 11. – С. 84-89.

Українські та зарубіжні організації з прав людини. Електронний ресурс. Режим доступу:

www.coe.kiev.ua – офіс Ради Європи в Україні.
 www.hro.org – портал "Права человека в России"
<http://www.khpg.org/> – „Права людини в Україні”. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи
<http://helsinki.org.ua/> – Українська Гельсінська спілка з прав людини
<http://www.ohchr.org/RU/Pages/WelcomePage.aspx> – Управление Верховного комиссара ООН по правам человека (УВКПЧ)
<http://www.unesco.org/> – Организация ООН по вопросам образования, науки и культуры (ЮНЕСКО)
http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm – Представництво Європейського Союзу в Україні
<http://www.irs.in.ua/> – Інститут релігійної свободи (Київ)
 www.cbss.org - Совет государств Балтийского моря (СГБМ)
<http://www.osce.org/hcnm/29869.html> - Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) Верховный комиссар ОБСЕ по делам национальных меньшинств (ВКНМ)
<http://www.osce.org/odihr/> - Бюро по демократическим институтам и правам человека (БДИПЧ) ОБСЕ

Окремі види прав і свобод:

191. Аврамова О. Право народу на протест / О. Аврамова // Юридична Україна. – 2010. – № 12. – С. 11-16.
192. Амелічева Л. Проблеми реалізації та захисту права громадян на безпечні та здорові умови праці як об'єкта національної безпеки / Л. Амелічева // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 8. – С. 119-123.
193. Антонюк У. Право на екологічну інформацію в Україні / У. Антонюк // Моральні основи права : матеріали міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.)/ ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 266-269.
194. Бойл К. Право на життя відповідно до Європейської конвенції з прав людини (ст. 2) // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст /за ред. О. Жуковської. – К. : Віпол, 2004. – С. 957.
195. Бондарчук І. Державна політика у сфері забезпечення реалізації принципу свободи совісті / І. Бондарчук // Юридичний вісник України. – 2006. – № 45. – С. 4.
196. Бородінов В. Міжнародний досвід захисту прав національних меншин і втілення його в українському законодавстві / В. Бородінов // Віче. – 2011. – верес. (№ 18). – С. 5-8.
197. Бочарова Н. Право на результати творчої діяльності в системі сучасних прав людини і громадянина / Н. Бочарова // Юридична Україна. – 2006. – № 2. – С. 8-12.
198. Булеца С. Право пацієнта на одержання інформації про стан здоров'я / С. Булеца // Держава і право. – 2006. – № 32. – С. 272-277.
199. Венедіктова І. Право на захист охоронюваного законом інтересу / І. Венедіктова // Юридична Україна. – 2011. – № 10. – С. 43-47.
200. Верланов С. Соціальні права людини і громадянина у практиці Конституційного Суду України: межі захисту / С. Верланов // Право України. – 2010. – № 2. – С. 118-113.
201. Вітовська І. Гарантії захисту прав природокористувачів / І. Вітовська // Моральні основи права : матеріали міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС.– Івано-Франківськ, 2010. – С. 360-363.
202. Волков Д. Права негромадян: поняття та дефінітивне визначення / Д. Волков // Держава і право. – 2006. – № 32. – С. 458-463.
203. Гаврильців М. Роль ОВС у реалізації права людини на свободу пересування та вільний вибір місця проживання / М.Гаврильців // Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. учасн. Всеукр. курсантсько-студент. наук. конф. 10 листоп. 2006 р. – Л., 2006. – 28-29.
204. Гакман С. Проблеми та перспективи імплементації європейських стандартів у галузі національних меншин в українському законодавстві / С. Гакман // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2005. – № 1. – С. 333-339.
205. Галай А. Способи залучення організацій громадянського суспільства до реалізації прав пацієнтів в Україні / А. Галай // Держава і право. – 2011. – Вип. 51. – С. 26-32.
206. Галай В. Особливості захисту прав людини у сфері охорони здоров'я шляхом звернення до адміністративного судочинства / В. Галай // Держава і право. – 2011. – Вип. 51. – С. 253-257.
207. Галецька Н. Право на донорство: цивільно-правове регулювання / Н. Галецька // Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. – Л., 2006. – С. 30-32.
208. Галунько В. Принцип пріоритету права людини на життя і здоров'я перед правом на охорону власності / В.Галунько // Персонал. – 2007. – № 7. – С. 62-64.
209. Галянтич М. Приватно-правове регулювання забезпечення права громадян на житло в Україні / М. Галянтич // Право України. – 2003. – № 7. – С. 14-17.
210. Гладкіх В. Соціальні права громадян в аспекті формування України як соціальної, правової, держави / В. Гладкіх // Право України. – 2005. – № 10. – С. 57-80.

211. Глотов С. К вопросу о цитате и цитировании как основе права на свободу выражения / С. Глотов, Т. Якушева // Интеллектуальна власність. – 2005. – № 10. – С. 20-26.
212. Глуховский В. Стандарты и механизмы обеспечения прав пациентов в системе здравоохранения / В. Глуховский. – М. : Дизайн и полиграфия, 2008. – 134 с.
213. Гончаренко О. Конституційне право громадян України користуватися об'єктами державної та комунальної власності / О. Гончаренко // Право України. – 2005. – № 1. – С. 39-42.
214. Гончаренко О. Питання конституційного закріплення права на життя ненародженої дитини / О. Гончаренко // Право України. – 2010. – № 5. – С. 90-95.
215. Горбань О. Міжнародні стандарти забезпечення права на працю іноземців та осіб без громадянства в Україні / О. Горбань // Держава і право. – 2007. – Вип. 38. – С. 454-460.
216. Грицкевич С. Зміст конституційної екологічної свободи людини і громадянина / С. Грицкевич // Держава і право. – 2005. – № 28. – С. 204-208.
217. Гудзь Л. Конституційно-правові принципи як елементи механізму забезпечення виборчих прав громадян України / Л. Гудзь // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 9. – С. 3-5.
218. Гурська Т. Право на здоров'я в системі особистих немайнових прав / Т. Гурська // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 6. – С. 38-39.
219. Дашковська О. Право на гідність та особисту недоторканність особи: гендерний аспект / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 4. – С. 198-204.
220. Дашковська О. Правові форми реалізації жінками своїх політичних прав / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 3. – С. 208-216.
221. Дерев'яно С. Обмеження права громадян на участь у виборах і референдумах: морально-правовий аспект / С. Дерев'яно // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук. практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС.– Івано-Франківськ, 2010. – С. 269-275.
222. Дерев'яно С. Обмеження права громадян на участь у виборах і референдумах: порівняльно-правовий аналіз норм конституцій світу / С. Дерев'яно // Держава і право. – 2009. – Вип. 44. – С. 218-223.
223. Додіна Є Загальна декларація прав людини щодо захисту прав у релігійній сфері / Є. Додіна // Митна справа. – 2008. – № 1. – С. 85-88.
224. Домашнє насильство. Як захистити себе / підгот. М. Шкарлат, Р. Сусловим; Держ. ком. у справах сім'ї та молоді. – К., 2004. – 72 с.
225. Домбровська О. Зміст конституційного права на життя людини та громадянина / О. Домбровська // Право України. – 2002. – № 5. – С. 17-23.
226. Допомога жінкам, які потерпіли від торгівлі людьми : інформ.-практ. посіб. – К., 2003. – 114 с.
227. Дубей В. Заборона дискримінації у сфері праці: теоретичні питання і нормативне забезпечення / В. Дубей // Право України. – 2005. – № 11. – С. 33-36.
228. Жернаков В. Актуальні проблеми правового забезпечення прав людини у соціально-трудовій сфері / В. Жернаков // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 1. – С. 156-166.
229. Жилиєв І. Інформаційні права людини і громадянина та їх гарантії / І. Жилиєв, О. Баранов // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук. практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 205-213.
230. Занфіров В. Реалізація прав громадян на належне медичне забезпечення / В. Занфіров // Вісник прокуратури. – 2011. – № 11. – С. 3-6.
231. Занфірова Т. Філософсько-правові проблеми реалізації права на працю / Т. Занфірова // Держава і право. – 2010. – Вип. 50. – С. 339-344.
232. Заяць Н. Право людини на освіту: кризь призму міжнародного права / Н. Заяць // Право України. – 2006. – № 1. – С. 72-75.
233. Захист прав національних меншин в Україні : зб. нормат.-правових актів. – К., 2003. – 288 с.
234. ЗМІ у контексті становлення правової держави в Україні: взаємодія права на приватне життя та права на свободу слова / Т. Бойко // Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. учасн. Всеукр.курсантсько-студент. наук. конф. Львів, 7 листоп. 2008 р. – Л. : Львів. держ. ун-т внутрішніх справ, 2008. – С. 19-23.
235. Ильина О. Об определении интересов ребенка как семейно-правовой категории / О. Ильина // Государство и право. – 2005. – № 11. – С. 70-76.
236. Калмиков Д. Експлуатація дітей / Д. Калмиков // Дзеркало тижня. – 2011. – 24 верес. (№ 34). – С. 6.
237. Караннік Р. Право особи на свободу від самовикриття: історія розвитку / Р. Караннік // Право України. – 2004. – № 4. – С. 1
238. Кашинцева О. Наріжні проблеми захисту прав людини у сфері біотехнології та медицині / О. Кашинцева // Право України. – 2009. – № 4. – С. 152-157.
239. Князька Л. Адміністративно-правові відносини, що виникають під час реалізації громадянами своїх соціальних прав / Л. Князька, О. Яра // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 9. – С. 77-79.

240. Корнякова Т. Захищаючи економічні інтереси держави : [пробл. захисту конституц. прав і свобод громадян та екон. інтересів держави] / Т. Корнякова // Юридичний вісник України. – 2011. – 2006. – 10 черв. (№ 23). – С. 6-7.
241. Копачовець Н. Правові аспекти рівності жінок і чоловіків у сфері соціального забезпечення / Т. Копачовець // Соціальний захист. – 2005. – № 7. – С. 43-44.
242. Короленко В. Правові проблеми реалізації житлових прав громадян / В. Короленко, Н. Солтис, І. Янчук // Право України. – 2006. – № 9. – С. 97-102.
243. Кризина Н. Право українського народу на фізичне й психічне здоров'я та його охорону : юрид. гарантії реалізації / Н. Кризина // Вісник Національної Академії державного управління при Президентові України. – 2004. – № 4. – С. 276-280.
244. Кулик Т. Реалізація жителями столиці України права на місцеве самоврядування: проблеми і перспективи / Т. Кулик // Юридична Україна. – 2011. – № 10. – С. 10-14.
245. Лазур Я.В. Деякі аспекти імплементації в Україні світових стандартів забезпечення прав і свобод людини у сфері публічного управління / Я.В.Лазур // Держава і право. – 2011. – Вип. № 51. – С. 258-262.
246. Ластовецький А. Право на підприємницьку діяльність у ракурсі становлення інституту державно-правової охорони конституційних прав і свобод громадян / А. Ластовецький // Право України. – 2004. – № 2. – С. 43-48.
247. Левицький О. Правова охорона материнства і дитинства згідно законодавства України та країн ЄС / О. Левицький. – Івано-Франківськ, 2008. – 108 с.
248. Лизогуб Я. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК України) / Я. Лизогуб // Право України. – 2008. – № 10. – С. 126-129.
249. Лисенков С. Особливості регламентації змісту і реалізації суб'єктивних культурних прав і свобод у Конституції України / С. Лисенков // Адвокат. – 2011. – № 3. – С. 6-9.
250. Лисенков С. Соціальна і особиста цінність суб'єктивних культурних прав і свобод / С. Лисенков // Вісник прокуратури. – 2006. – № 4. – С. 69-80.
251. Ліпкан В. Інформаційні права і свободи людини і громадянина / В. Ліпкан, Ю. Максименко // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 9. – С. 64-69.
252. Луць В. Право громадян на екологічну інформацію та його захист відповідно до норм України та ЄС / В. Луць, П. Лапечук // Юридична Україна. – 2009. – № 6. – С. 62-66.
253. Луць В. Правова регламентація контролю у сфері забезпечення суб'єктивних прав громадян на безпечне довкілля / В. Луць, П. Лапечук, Т. Попович // Юридична Україна. – 2009. – № 5. – С. 54-59.
254. Лушников А. Сущность и морально-правовая природа личных трудовых прав / А. Лушников // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук. практ. конф. (Івано-Франківськ, 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 344-347.
255. Лушникова М. К вопросу о правовой защите личных трудовых прав / М. Лушникова // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук. практ. конф. (Івано-Франківськ, 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 347-351.
256. Макаренко О. Про деякі проблеми реалізації конституційного права громадян України на достатній життєвий рівень / О. Макаренко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2010. – № 3. – С. 113-120.
257. Масленнікова В. Нові підходи державної політики до забезпечення прав осіб з інвалідністю у сфері праці / В.Масленнікова //Україна: аспекти праці. – 2010. – № 8. – С. 20-25.
258. Мацькевич М. Гуманізм конституційних культурних прав і свобод людини й громадянина / М. Мацькевич // Віче. – 2011. – листоп. (№ 22). – С. 22-25.
259. Мацькевич М. Культурні права та свободи людини і громадянина в Україні: ціннісно-правовий аспект / М. Мацькевич // Право України. – 2011. – № 9. – С. 208-214.
260. Мацькевич М. Культурні права та свободи людини і громадянина: питання регламентації змісту та реалізації / М.Мацькевич // Віче. – 2011. жовт. – (№ 20). – С. 24-26.
261. Мацькевич М. Культурні права та свободи людини і громадянина : поняття та сутність / М. Мацькевич // Віче. – 2011. – верес. (№ 18). – С. 16-18.
262. Мельничук О. Поняття права на освіту в аспекті інтегративної юриспруденції / О Мельничук // Юридична Україна. – 2011. – № 4. – С. 10-14.
263. Мельничук О. Суб'єктивне право на освіту: поняття, структура, зміст / О. Мельничук // Юридична Україна. – 2011. – № 4. – С. 10-14.
264. Миронова Г. Етичні засади права людини на життя / Г. Миронова // Право України. – 2005. – № 9. – С. 19-22.
265. Миронова Г. Право людини на життя: проблемні питання українського законодавства / Г. Миронова // Право України. – 2006. – № 9. – С. 52-55.
266. Миронова Г. Право пацієнта на вибір методів лікування: „білі плями” українського законодавства / Г. Миронова // Право України. – 2009. – № 3. – С. 59-64.
267. Митракова І. Г. Цивільно-процесуальні аспекти правової допомоги при захисті сімейних прав подружжя / І. Митракова // Адвокат. – 2008. – № 2. – С. 8-14.
268. Мікуліна М. Особисті немайнові права фізичних осіб: поліфонія ознак / М. Мікуліна // Право України. – 2011. – № 4. – С. 164-168.

269. Мічурін Є. Класифікація обмежень майнових прав фізичних осіб / Є. Мічурін // Право України. – 2008. – № 4. – С. 124-130.
270. Мокуо Юкіє. Юкіє Мокуо: „Права людини починаються з прав дитини“ : [інтерв'ю з головою Представництва Дит. Фонду ООН в Україні Юкіє Мокуо / записала Оксана Миколюк] // День. – 2011. – 24 трав. (№ 87). – С. 6.
271. Москаленко С. Право на вільне володіння зброєю – необхідність чи небезпека? / С. Москаленко // Юридичний журнал. – 2007. – № 6. – С. 33-34.
272. Назаров В. Право особи на недоторканність житла та його обмеження у кримінальному провадженні / Юридична Україна. – 2009. – № 5. – С. 105-110.
273. Наші права: участь громадян в управлінні державними справами / [С. Злобін, С. Майданевич, Н. Окша]. – [Вінниця] : Консоль, 2006. – 60 с.
274. Нестеренко О. Конституційне право на доступ до інформації: сутність, зміст та обсяг / О. Нестеренко // Юридична Україна. – 2008. – № 3. – С. 26-32.
275. Нестерцова-Собакар О. Законодавче забезпечення трудової діяльності українських жінок: історико-правові аспекти / О. Нестерцова-Собакар // Право України. – 2005. – № 9. – С. 116-119.
276. Ніколаєва Т. Свобода пересування та вибору місця проживання / Т. Ніколаєва // Юридичний вісник України. – 2004. – 31 січ. (№ 5). – С. 12.
277. Павлюк Н. Суб'єкти права на обов'язкову частку в спадкуванні за українським та французьким законодавством / Н. Павлюк // Держава і право. – 2011. – Вип. 53. – С. 395-398.
278. Пазенюк А. Діалектика основних соціальних прав і свобод людини та громадянина в контексті загальних конституційних прав / А. Пазенюк // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 36-39.
279. Пазенюк А. Сутність та способи реалізації права на страйк: вітчизняний та світовий досвід / А. Пазенюк // Право України. – 2009. – № 2. – С. 68-73.
280. Пазенюк А. Щодо питання про дискримінацію жінок у трудовій сфері // А. Пазенюк // Право України. – 2009. – № 4. – С. 147-151.
281. Полетило К. Інформаційні права і свободи людини та їх судовий захист у конституційних нормах Сполучених Штатів Америки / К. Полетило // Право України. – 2011. – № 4. – С. 260-266.
282. Порівняльний аналіз ризиків України та сусідніх держав у забезпеченні прав працівників // Охорона праці. 2011. – № 2. – С. 3-11.
283. Породько В. Межі та обмеження суб'єктивних цивільних прав громадян: розмежування понять / В. Породько // Право України. – 2009. – № 7. – С. 118-124.
284. Право власності за Європейською конвенцією з прав людини : інформ. матеріали / А. Гржич, З. Матага, М. Лонгар. – К. : Фенікс, 2007. – 55 с.
285. Право на вибір місця проживання: від прописки до реєстрації / упоряд. І. Козінцев, М. Захандревич. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 338 с.
286. Право на медичну допомогу в Україні – 2008 / Харк. правозахисна група. – Х. : Права людини, 2009. – 266 с.
287. Правові засади захисту особистісних цінностей та суспільної моралі : зб. нормат. актів України [електронна версія]. – К., 2007. – 440 с.
288. Прасов О. Деякі аспекти безпосередньої реалізації права на медичну допомогу / О. Прасов // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 5. – С. 34-37.
289. Прилипка С. Створення соціальної держави як умова реалізації конституційного права на соціальне забезпечення / С. Прилипка // Держава і право. – 2007. – № 35. – С. 311-316.
290. Примак В. Правові проблеми реалізації житлових прав громадян / В. Примак // Юридична Україна. – 2006. – № 8. – С. 81-90.
291. Прокопчук Ю. Міжнародні стандарти захисту права людини на працю в актах ООН / Ю. Прокопчук // Право України. – 2011. – № 10. – С. 297-303.
292. Проскурняк Р. Механізм правового регулювання захисту прав працівників органів внутрішніх справ / Р. Проскурняк // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 3. – С. 58-60.
293. Пушкіна О. Забезпечення культурних прав людини як критерії морального виміру державної влади / О. Пушкіна, Т. Чебикіна // Моральні основи права : матеріали міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 214-217.
294. Пушкіна О. Право на опозиційну діяльність: невід'ємне політичне право людини і громадянина чи умова формування демократичного правового режиму? / О. Пушкіна // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С. 8-13.
295. Пушкіна О. Право на свободу об'єднання та його юридичні гарантії у чинному законодавстві України / О. Пушкіна // Юридична Україна. – 2005. – № 5. – С. 4-10.
296. Пушкіна О. Формування демократичного правового режиму / О. Пушкіна // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С. 8-13.
297. Пшеничний В. Наркотизм як соціальне явище крізь призму конституційного права людини на охорону здоров'я / В. Пшеничний // Вісник Конституційного Суду України. – 2004. – № 3. – С. 73-76.
298. Рабінович А. Основоположні споживчі права людини та їх зв'язок з її правом на достатній рівень життя / А. Рабінович // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 9. – С. 7-8.

299. Рабінович П. Можливості вдосконалення законодавчого забезпечення права людини на свободу віросповідання в Україні / П. Рабінович, Л. Ярмол // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 1. – С. 16-27.
300. Райковський Б. Законодавче забезпечення рівних прав громадян з обмеженими можливостями на участь у виборчому процесі та їх практична реалізація : [виступ члена Централ. вибор. коміс., кандидата політ. наук Броніслава Райковського на Європ. конф. з питань імплементації положень Плану дій Ради Європи щодо сприяння правам і пов. участі людей з обмеженими можливостями в життєдіяльності сусп-ва] / Б. Райковський // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – № 2. – С. 42-44.
301. Рогова О. Про час виникнення права людини на життя: загальнотеоретичний аналіз / О. Рогова // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 4. – С. 198-206.
302. Романенко К. Соціальний та юридичний аспекти змісту права на освіту в Україні / К. Романенко // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 9. – С. 58-61.
303. Роменський Г. Джерела та форми домашнього насильства / Г. Роменський // Матеріали VI звітної науково-практичної конференції науково-педагогічного персоналу, курсантів і студентів Кримського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ: у 2 ч. – Сімф.: ДОЛЯ, 2004. – Ч. 1. – С.187-191.
304. Рудик В. Про проблемні питання нормативного гарантування права на соціальний захист / В. Рудик // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 9. – С. 37-39.
305. Руднева О. Економічні, соціальні і культурні права людини та механізми їх захисту / О. Руднева // Юридична Україна. – 2010. – № 6. – С. 22-26.
306. Савойська С. Українська мова як державна: освіта, політика : [монографія] / С. Савойська, В. Панібудьласка, А. Тугай; за ред. С. Савойської. – К. : Вища шк., 2009. – 319 с.
307. Свобода релігії та віросповідання в Україні в контексті дотримання міжнародних стандартів з прав людини та основних свобод / за ред. В. Яворського; УХЗ з прав людини. – Х. : Фоліо, 2005. – 92 с.
308. Серьогін В. Приватне життя як об'єкт конституційного права на недоторканність приватного життя / В. Серьогін // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – № 1. – С. 51-62.
309. Серьогін С. Правові механізми забезпечення рівноправ'я статей в Україні / С. Серьогін, О. Костюков // Вісник державної служби України. – 2004. – № 4. – С. 24-27.
310. Сінькевич О. Конституційне право громадян на мирні зібрання / О. Сінькевич // Держава і право. – 2007. – № 38. – С. 268-271
311. Сірик Д. Щодо права юридичної особи на звернення : постановка питання / Д. Сірик // Вісник прокуратури. – 2008. – № 8. – С. 61-65.
312. Соколенко Ю. Поняття культурних прав і свобод людини та громадянина України / Ю. Соколенко // Право України. – 2005. – № 2. – С. 27-32
313. Соколов В. Соціально-економічні стандарти та права людини в Європейському Союзі на сучасному етапі розвитку / В. Соколов // Віче. – 2009. – № 18. – С. 8-10.
314. Солдатенко О. Право на охорону здоров'я у конституціях України та інших європейських держав / О. Солдатенко // Право України. – 2008. – № 8. – С. 20-24.
315. Солдатенко О. Перспективи реалізації конституційного права громадян на охорону здоров'я через медичне страхування / О. Солдатенко // Право України. – 2009. – № 3. – С. 54-58.
316. Соловійов А. До питання співвідношення права людини на життя та права на безпечне для життя і здоров'я довкілля / А. Соловійов // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 1. – С. 7-9.
317. Соловійов А. Право людини на життя: міжнародний вплив на формування українських поглядів / А. Соловійов // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 12. – С. 7-10.
318. Сташків Б. Механізм забезпечення прав людини у сфері соціального захисту: проблеми гарантій / Б. Сташків // Право України. – 2007. – № 9. – С. 21-24.
319. Стефанчук Р. До питання законодавчого закріплення системи особистих немайнових прав фізичних осіб / Р. Стефанчук // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 11-15.
320. Стефанчук Р. Зміст особистих немайнових прав фізичних осіб / Р. Стефанчук // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 10-13.
321. Стефанчук Р. Право на життя як особисте немайнове право фізичної особи / Руслан Стефанчук // Юридична Україна. – 2004. – № 7. – С. 44-439.
322. Стефанчук Р. Право на особисту недоторканність фізичних осіб (цивільно-правовий аспект) / Р. Стефанчук // Юридична Україна. – 2005. – № 5. – С. 64-68.
323. Сульженко Ю. Конституційний механізм реалізації економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні / Юрій Сульженко // Віче. – № 14. – С. 16-19.
324. Танасійчук А. Релігійна свобода в Україні / А. Танасійчук. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2008. – 231 с.
325. Темченко В. Громадянські права та свободи в системі прав людини і громадянина / В. Темченко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 34-38.
326. Тимошук О. Життя без бар'єрів або відновлення прав людей з інвалідністю / О.Тимошук // Дзеркало тижня. – 2010. – 23 жовт. (№ 39). – С. 11.
327. Тищенко О. Сексуальні домагання на роботі: соціально-правовий аспект питання / О. Тищенко // Адвокат. – 2004. – № 11. – С. 15-16.

328. Тиріна М. Теоретичні аспекти конституційного регулювання біологічних прав та свобод людини в Україні / М. Тиріна // Держава і право. – 2011. – Вип. 53. – С. 202-206.
329. Тубелець І. Про право на працю / І. Тубелець // Праця і зарплата. – 2007. – квіт. (№ 15). С. 4-5.
330. Ульська О. Трудові права підлітків: проблеми правореалізації в умовах формування громадянського суспільства / О. Ульська // Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. – Л., 2006. – С. 154-155.
331. Фролов Ю. Держава – основний організаційно-правовий гарант забезпечення реалізації, охорони та захисту економічних прав і свобод людини та громадянина в Україні / Ю. Фролов // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 4. – С. 57-60.
332. Фролов Ю. Право користування об'єктами суспільної (публічної) власності в системі економічних прав людини і громадянина в Україні : конституц. – прав. аспект / Ю. Фролов // Підприємництво, госп-во і право. – 2004. – № 7. – С. 103-107.
333. Фролов Ю. Проблеми щодо питання самостійності економічних прав та свобод у загальній системі прав і свобод людини та громадянина / Ю. Фролов // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 8. – С. 16-20.
334. Христенко Н. Право на недоторканність житла у різних конституціях світу / Н. Христенко // Юридична Україна. – 2009. – № 4. – С. 30-33.
335. Черкашина М. Поняття та класифікація юридичних гарантій екологічних прав громадян / М. Черкашина // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 11. – С. 82-84.
336. Чернишевська Л. Права людей з інтелектуальною недостатністю, які користуються послугами стаціонарних закладів / Людмила Чернишевська // Соціальна політика і соціальна робота. – 2004. – № 2. – С. 35-50.
337. Чуб О. Конституційні засади права громадян України на звернення / О. Чуб // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 1. – С. 76-82.
338. Шашкова-Журавель І. Міжнародно-правові аспекти захисту трудових прав ВІЛ – інфікованих та хворих на СНІД осіб / І. Шашкова-Журавель // Юридична Україна. – 2008. – № 7. – С. 102-105.
339. Шумак І. Духовні права і свободи людини – права людини нового покоління / І. Шумак // Право України. – 2005. – № 2. – С. 84-88.
340. Щербина В. Органи представництва трудового колективу: права та гарантії в законодавстві України і міжнародних. актах / В. Щербина // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 12. – С. 45-47.
341. Яковенко О. Зміст та завдання контролю в сфері прав споживачів у системі функцій органів державного управління / О. Яковенко // Держава і право. – 2011. – Вип. 53. – С. 260-264.
342. Яригіна О. В. Свобода совісті в Україні / О. В. Яригіна // Вісник Київського Національного Університету ім. Т. Шевченка: (Філософія і політологія). – 2009. – № 91/93. – С. 133-136.
343. Яроцький П. Світогляд і віросповідання без упередженостей : [про визначення свободи сл. та держ.-церков. відносин] // П. Яроцький // Віче. – 2004. – № 4. – С. 49-53.
- Гарантії прав та свобод:**
344. Абрамов В. Правовая политика современного Российского государства в области защиты прав детей / В. Абрамов // Государство и право. – 2004. – № 8. – С. 79-84.
345. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина / І. Іерусалімова. – К. : Знання, 2007. – 223 с.
346. Алхімова Д. Органи прокуратури – на захист прав дітей / Д. Алхімова // Вісник прокуратури. – 2008. – № 5. – С. 20-24.
347. Андрій В. Соціальне партнерство як форма захисту профспілками трудових прав працівників / В. Андрій // Держава і право. – 2007. – Вип. 38. – С. 371-375.
348. Анатольєва О. Державно-правовий захист неповнолітніх в УРСР : (20 ті роки ХХ ст.) / О. Анатольєва // Право України. – 2009. – № 4. – С. 170-174.
349. Андрияшко М. Право родителей, лишенных родительских прав, на свидание с детьми / М. Андрияшко // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПНОІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 388-392.
350. Антонович М. Імплементация Міжнародного пакту про громадянські та політичні права в Україні: кризь призьму Комітету ООН з прав людини / М. Антонович // Право України. – 2004. – № 8. – С. 33-36.
351. Аракелян М. Забезпечення конституційного права людини на захист прав і свобод судом / М. Аракелян, Н. Узун // Право України. – 2006. – № 3. – С. 86-90.
352. Ахметка Ф. Проблемы региональных механизмов по защите прав человека / Ф. Ахметка, Е. Боденко // Матеріали VI звітної науково-практичної конференції науково-педагогічного персоналу, курсантів і студентів Кримського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ : у 2 ч. – Симф.: ДОЛЯ, 2004. – Ч. 1. – С. 119-126.
353. Барчук В. Роль і місце Конституційного Суду України в юридичному механізмі забезпечення прав людини / В. Барчук, І. Дуленчук // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 3-6.
354. Барчук В. Роль і місце уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в юридичному механізмі закріплення прав людини / В. Барчук // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 10. – С. 134-137.

355. Басиста І. Дотримання прав і свобод громадян при прийнятті процесуальних рішень / І. Басиста // Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ. 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 458-462.
356. Баштанник В. Регламентация захисту прав людини у системі права ЄС: організаційно-правовий аспект / В. Баштанник // Право України. – 2006. – № 9. – С. 56-60.
357. Біленко Б. Особливості функціонування адміністративно-правового механізму забезпечення прав громадян у правоохоронній діяльності / Б. Біленко // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С. 32-34.
358. Білозьоров Є. Правові гарантії захисту прав і свобод людини в Україні: реалії та проблеми / Є. Білозьоров // Адвокат. – 2009. – № 8. – С. 26-30.
359. Благодир А. Обмеження прав особистості у сфері кримінального судочинства / Ангеліна Благодир // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 3. – С. 96-99.
360. Богатирьов І. Міжнародні інструменти захисту прав людини, засудженої особи в Україні у контексті Європейської інтеграції / І. Богатирьов // Адвокат. – 2006. – № 12. – С. 33-36.
361. Бойко М. Правовий самозахист / М.Бойко. – К. : Атака, 2006. – 467 с.
362. Буткевич В. Якість закону і питання ефективності застосування рішень Європейського Суду з прав людини судами України : виступ д-ра юрид. наук, проф., судді Європ. суду з прав людини у відставці / В. Буткевич // Право України. – 2011. – № 7. – С. 48-63.
363. Буткевич В. Фактори негативного впливу на ефективність реалізації прав людини в Україні / В. Буткевич // Право України. – 2009. – № 4. – С. 36-41.
364. Бущенко А. Застосування статей 3 та 5 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / А. Бущенко. – Х. : Права людини, 2007. – 215 с.
365. Бущенко А. Проти катувань. Українське законодавство та практика в світлі стандартів КПК / А. Бущенко, М. Мінаєв, М. Романов; Правозахисна група. – Х. : Права людини, 2007. – 254 с.
366. Ведерникова О. Европейский Суд по правам человека: исторические реформы, современное состояние и беспрецедентные решения / О. Ведерникова // Государство и право. – 2011. – № 3. – С. 30-39.
367. Взаємодія ОВС та громадських організацій щодо протидії насильству у сім'ї : матеріали круглого столу, 26 лют. 2010 р. / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ : Прикарпат. юрид. ін-т, 2010. – 229 с.
368. Венедіктова І. Співвідношення категорій охорони і захисту охоронюваних законом інтересів / І. Венедіктова // Право України. – 2011. – № 10. – С. 192-197.
369. Вітик І. Діяльність Служби безпеки України та соціальні права: науково-теоретичний аспект / І. Вітик, В. Костюк // Віче. – 2011. – № 14. – С. 2-4.
370. Виборнова Є. До питання про визнання моменту виникнення права на захист / Є. Виборнова // Адвокат. – 2007. – № 2. – С. 202-206.
371. Вітковський В.С. Норми робочого часу як гарантія захисту права працівника на життя / В.С. Вітковський // Адвокат. – 2010. – № 12. – С. 22-26.
372. Владиченко С. Про перспективи посилення захисту прав людини засобами конституційного правосуддя в Україні / С. Владиченко // Вісник Конституційного Суду України. – 2006. – № 3. – С. 31-35.
373. Волков В. Європейські стандарти прав людини та юридична освіта в Україні / В. Волков // Право України. – 2007. – № 54. – С. 105-107.
374. Волкова С. Захист прав дітей – постійна турбота прокурорів / С. Волкова // Вісник прокуратури – 2008. – № 7. – С. 22-28.
375. Гардецький О. На захисті прав громадян / О. Гардецький // Вісник прокуратури. – 2009. – № 3. – С.6-10
376. Герасимчук О. Професійний захист прав потерпілого / О. Герасимчук // Адвокат. – 2008. – № 2. – С. 44-47.
377. Герасимчук О. Реалізація прав потерпілого на стадії апеляційного впровадження / О. Герасимчук // Адвокат. – 2010. – № 11. – С. 19-21.
378. Головатий С. Верховенство права (правовладдя): як його тлумачить Венеціанська комісія / С. Головатий // Права людини. – 2011. – № 10. – С. 154-167.
379. Головін А. Захист основоположних прав людини і громадянина під час надання Конституційним Судом України офіційного тлумачення положень Конституції та законів України / А. Головін // Віче. – 2011. – верес. (№ 17). – С. 13-16.
380. Головченко В. Правові засади виховання та захисту прав дитини / В. Головченко // Право України. – 2008. – № 5. – С. 88-91.
381. Голуб Ю. Додержання конституційних прав громадян є пріоритетом для органів прокуратури / Ю. Голуб // Вісник прокуратури. – 2006. – № 4. – С. 23-28.
382. Гончаренко О. Конституційно-правові гарантії економічних прав людини і громадянина в Україні / О. Гончаренко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 4. – С. 88-91.
383. Гончаренко О. Міжнародні нормативно-правові гарантії економічних прав людини і громадянина в Україні / О. Гончаренко // Юридична Україна. – 2006. – № 3. – С. 17-22.
384. Горова О. Правове становище інвалідів / О. Горова // Юридична Україна. – 2006. – № 9. – С. 4-7.
385. Грицкевич С. Форми та методи діяльності органів внутрішніх справ із забезпечення конституційних екологічних прав / Грицкевич С. – Івано-Франківськ : ПЮІ МВС України, 2004. – 207 с.

386. Гудима Д. Антропологічні сюжети у практиці Страсбурзького суду (на прикладі захисту прав "квірів") / Д. Гудима // *Право України*. – 2011. – № 7. – С. 33-41.
387. Гулина О. Право на равенство и защита от дискриминации: опыт Европейского Союза и Совета Европы / О Гулина // *Государство и право*. – 2011. – № 2. – С. 23-31.
388. Гураль В. Захист конституційних прав громадян : пріоритетний напрям діяльності органів прокуратури Львівщини / В. Гураль // *Вісник прокуратури*. – 2007. – № 7. – С. 32-38.
389. Гурджі Ю. Щодо функціональної характеристики правового захисту особи у кримінальному судочинстві / Ю. Гурджі // *Право України*. – 2009. – № 1. – С. 74-79.
390. Давиденко Л. Забезпечення прав та свобод громадян при здійсненні митних процедур / Л. Давиденко // *Митна справа*. – 2006. – № 3. – С. 31-37.
391. Дашковська О. Національні державно-правові механізми захисту прав жінок: світовий досвід і шляхи вдосконалення / О. Дашковська // *Вісник Академії правових наук України*. – 2004. – № 2. – С. 198-205.
392. Дашковська О. Регіональний механізм захисту прав жінок: порівняльно-правовий аналіз / О. Дашковська // *Вісник Академії правових наук України*. – 2004. – № 1. – С. 139-146.
393. Дашо Т. Забезпечення та захист прав і свобод людини і громадянина – передумова формування громадянського суспільства / Т. Дашо // *Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл.* – Л., 2006. – С. 51-53.
394. Дегтярьов О. Паспортна система як спосіб забезпечення права громадян на вільний вибір місця проживання / О. Дегтярьов // *Право України*. – 2005. – № 2. – С. 20-23.
395. Демченко О. Правові шляхи застосування європейських норм з прав людини під час винесення рішень українськими судами / О. Демченко. – Чернігів, 2004. – 216 с.
396. Денисенко Д. Захист прав людини в контексті міжнародного комерційного арбітражу / Д. Денисенко // *Персонал*. – 2011. – № 2. – С. 70-74.
397. Дешко Л. До питання про компетенцію Європейського Союзу у сфері захисту прав людини / Л. Дешко // *Підприємництво, господарство і право*. – 2007. – № 7. – С. 104-107.
398. Додіна Є. Європейський суд з прав людини щодо реєстрації релігійних організацій в Україні / Є. Додіна // *Митна справа*. – 2009. – № 2. – С. 56-59.
399. Додіна Є. Правові заходи реалізації права громадян на мирні зібрання / Є. Додіна // *Митна справа*. – 2007. – № 1. – С. 54-57.
400. Донеллі Дж. Права людини у міжнародній політиці / Дж. Донеллі. – Л. : Кальварія, 2004. – 279 с.
401. Джуган В. Правове регулювання відшкодування моральної шкоди заподіяної порушенням екологічних прав / В. Джуган // *Моральні основи права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 16 груд. 2010 р.)* / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 381-385.
402. Драган О. Щодо нагляду за додержанням прав депортованих народів / О. Драган // *Прокуратура. Людина. Держава*. – 2005. – № 7. – С. 32-36.
403. Енвер Д. Навчання молоді правам людини : посібник / Д. Енвер, Л. Юрт. – Х. : Права людини, 2009. – 155 с.
404. Євгенєва В. Законодавче закріплення захисту прав національних меншин в Україні / В. Євгенєва // *Матеріали VI звітної науково-практичної конференції науково-педагогічного персоналу, курсантів і студентів Кримського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ : у 2 ч.* – Сімф. : Доля, 2004. – Ч.1. – С.92-96.
405. Європейський суд з прав людини: організація, діяльність, процес / за ред. В. Лутковської. – К. : Практис, 2005. – 168 с.
406. Європейські стандарти в галузі свободи слова / М-во юстиції України. – К. : Ін Юре, 2002. – 232 с.
407. Жеребной І. Особливості захисту прав дітей у ході розгляду цивільних справ щодо батьківства та материнства / І. Жеребной // *Підприємництво, господарство і право*. – 2010. – № 8. – С. 117-120.
408. Єгоров О. Муніципальні права особистості як об'єкт прокурорського нагляду: гносеологічні та аксіологічні підходи / О. Єгоров // *Держава і право*. – 2011. – Вип. 52. – С. 185- 192.
409. Жаровська І. Міжнародно-правовий і національний рівень забезпечення права на знання прав та обов'язків / І. Жаровська // *Підприємництво, господарство і право*. – 2007. – № 12. – С. 3-6.
410. Жернаков В. Теоретичні та практичні питання інституту захисту прав людини у сфері праці / В. Жернаков // *Держава і право*. – 2006. – № 32. – С. 278-283.
411. Жуковина Л. Забезпечення права громадян на захист від шкідливого впливу шуму / Л. Жуковина // *Юридичний журнал*. – 2007. – № 11. – С. 92-94.
412. Заборона катування. Практика Європейського суду з прав людини. – К. : Укр. Центр Правничих Студій, 2001. – 194 с.
413. Задорожня Г. Специфіка державного захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні / Г. Задорожня // *Право України*. – 2008. – № 1. – С. 28-30.
414. Заключение замечания и рекомендации конвенционных органов ООН по докладам Украины в сфере соблюдения прав человека : сб. док. / под ред. Н. Карпачевой. – К., 2004. – 159 с.
415. Занфіров В. Захист конституційних прав громадян – основне із завдань у діяльності органів прокуратури / В. Занфіров // *Вісник Прокуратури*. – 2011. – № 5. – С. 3-17.

416. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України. – К., 2008. – 319 с.
417. Застосування в Україні Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 11. – С. 33-36.
418. Захаров Є. Проблеми конституційного гарантування прав людини та основоположних свобод / Є. Захаров // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 37-42.
419. Захаров Є. Роль громадських правозахисних організацій у боротьбі з катуваннями та поганим поведінням : виступ співголови Харк. правозахис. групи, члена правл. Укр. Гельсин. спілки з прав людини / Є. Захаров // Право України. – 2011. – № 7. – С. 107-110.
420. Захисти себе сам! : поради потерпілим, зразки док., адреси та телефони. – Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 255 с.
421. Згурська В. До питання про захист прав і свобод людини в Україні, забезпечення її соціальних інтересів / В. Згурська // Держава і право. – 2011. – Вип. № 51. – С. 695-699.
422. Зезека Н. Сучасні світові тенденції і моделі організації систем захисту від безробіття та можливості їх використання в Україні / Н. Зезека // Адвокат. – 2008. – №. 10. – 23-27.
423. Зінич В. Уповноважений з прав людини як гарант прав людини у правоохоронній діяльності / В. Зінич // Митна справа. – 2009. – № 6. – С. 262-268.
424. Зуєв Р. Європейські стандарти щодо дотримання прав людей органами внутрішніх справ та реалії їх виконання в Україні / Р. Зуєв // Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. учасників Всеукр. курсант.-студ. наук. конф. Львів, 7 листоп. 2008 р. – Л. : Львів. держ. ун-т внутріш. справ, 2008. – С. 68-70.
425. Ієрусалімова І. Судові гарантії захисту прав і свобод громадян у сфері виконавчої влади / І. Ієрусалімова // Юридична Україна. – 2005. – № 5. – С. 81-85.
426. Ілляк М. Право громадян на конституційну скаргу : [про міжнар. конф.: "Захист прав людини органами конституційної юстиції: можливості і проблеми індивідуального доступу"] / М. Ілляк // Юридичний вісник України. – 2011. – 24-30 верес. (№ 38). – С. 11.
427. Ільченко І. Деякі питання застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні // Право України. – 2009. – № 10. – С. 145-148.
428. Ісмаїлов К. Вплив рішень Європейського Суду з прав людини на систему джерел права України / К. Ісмаїлов // Держава і право. – 2011. – Вип. № 51. – С. 71-76.
429. Калініченко О. Аспекти парламентського контролю за реалізацією конституційного права свобод та обов'язків людини і громадянина / О. Калініченко // Право України. – 2008. – № 1. – С. 153-155.
430. Кампанія Ради Європи боротьби з насильством проти жінок включно із насильством у сім'ї. – К., 2006. – 93 с.
431. Кампо В. Європейська конвенція 1950 року та проблеми захисту прав громадян у діяльності Конституційного Суду України / В. Кампо // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 104-113.
432. Карпачова Н. Виступ уповноваженого з прав людини Н. Карпачової на представленні у Верховній Раді України щорічної доповіді "Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні" (6 лип. 2005 р.) — К., 2005. – 34 с.
433. Карпачова Н. Виступ уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Ніни Карпачової під час представлення у Верховній Раді України спеціальної доповіді „Стан дотримання та захист прав дитини в Україні”: до 20-річчя ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини (22 груд. 2010 року) // Голос України. – 2011. – 1 черв. – С. 6-7.
434. Карпачова Н. Омбудсман України та Європейський суд на захисті прав і свобод людини : виступ уповноваж. Верховної Ради України з прав людини на Міжнар. конф. / Н. Карпачова // Право України. – 2011. – № 7. – С. 16-22.
435. Карпачова Н. Стан дотримання Україною міжнародних стандартів у галузі прав і свобод людини : спец. доп. уповноваженого. Верховної Ради .України з прав людини : з нагоди 60-річчя Загальної декларації прав людини / Ніна Карпачова. – К., 2008. – 267 с.
436. Карпунцев В. Діяльність органів прокуратури України щодо забезпечення прав і свобод громадян: історія розвитку форм і методів / В. Карпунцев // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 6. – С. 87-92.
437. Карпунцев В. Конституційні права та свободи людини і громадянина / В. Карпунцев // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 4. – С. 31-36.
438. Касько В. Критерії ефективності розслідування фактів поганого поведіння: огляд прецедентної практики Європейського суду з прав людини, зокрема у справах проти України : виступ експерта Ради Європи, адвоката на Міжнар. конф. / В. Касько // Право України. – 2011. – № 7. – С. 96-103.
439. Келлі Л. Бачення, новаторство і професіоналізм у боротьбі поліції проти насильства щодо жінок і дітей / Л. Келлі. – К., 2000. – 202 с.
440. Келлі Л. Розробка мінімальних стандартів щодо послуг, спрямованих на подолання насильства проти жінок : висновки / Л. Келлі. – 2007. – 39 с.
441. Клочков В. Взаимодействие Генеральной прокуратуры Украины с Верховной Радой Украины по охране и защите прав и свобод человека и гражданина./ В. Клочков // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 3. – С. 22-24.

442. Клочков В. Ініціативна перевірка прокурором додержання прав і свобод людини / В. Клочков // Держава і право. – 2009. – Вип. 45. – С. 194-200.
443. Клочков В. Концептуальна сутність і роль прокурорського надзора по охорані та захисті прав і свобод людини і громадянина / В. Клочков // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 10. – С. 151-154.
444. Клочков В. Повноваження прокурора з нагляду за виконанням законів у сфері прав і свобод людини / В. Клочков // Вісник прокуратури. – 2009. – № 6. – С. 44-48.
445. Ключковський Ю. Правові позиції Європейського суду з прав людини та вітчизняне виборче законодавство : виступ на Міжнар. конф. / Ю. Ключковський // Право України. – 2011. – № 7. – С. 23-32.
446. Коваль Л. Аналіз діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини / Л. Коваль. – Х. : Права людини, 2010. – 238 с.
447. Ковальова Я. Права та законні інтереси потерпілого – під захистом державного обвинувача / Я. Ковальова // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 11. – С. 110-115.
448. Козуб І. До питання судового захисту трудових прав / І. Козуб // Адвокат. – 2010. – № 12. – С. 16-21.
449. Комаров В. Фундаменталізація прав людини, європейський вимір права на справедливий судовий розгляд / В. Комаров // Право України. – 2-11. – № 10. – С. 23-26.
450. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : застосування в Україні / М-во юстиції України. – К., 2006. – 176 с.
451. Константінов С. Міжнародний досвід організації адміністративного судочинства у захисті прав людини / С. Константінов // Митна справа. – 2009. – № 6. – С. 133-140.
452. Косілова О. Правозахисні функції громадянського суспільства / О. Косілова // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 10. – С. 10-13.
453. Костенко О. Як подолати зловживання правами / О. Костенко // Віче. – 2009. – № 4. – С. 28-29.
454. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / [за ред. Ю.С. Шемшученка]. – К. : Юрид. думка, 2008. – 251 с.
455. Коста Ж-П. Роль національних судів та інших органів державної влади у захисті прав людини в Європі : виступ Голови Європ. суду з прав людини на Міжнар. конф. / Ж-П. Коста // Право України. – 2011. – № 7. – С. 11-15.
456. Косюта М. Інтереси громадян і держави як предмет прокурорсько-судового представництва / М. Косюта // Вісник прокуратури. – 2009. – № 6. – С. 15-21.
457. Котляр А. Під вартою без ліків, або про права затриманих ВІЛ-позитивних / А.Котляр // Дзеркало тижня. – 2007. – 13 жовт. (№ 38). – С. 20.
458. Котляревська Г. Конституційне право на звернення до органів влади в системі прав людини в Україні / Г. Котляревська // Держава і право. – 2008. – № 3. – С. 303-308.
459. Кравченко О. Соціальний захист дітей, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи / О. Кравченко // Адвокат. – 2004. – № 12. – С. 20-21.
460. Кравчук Н. Захист прав ребенка в судебном порядке / Н. Кравчук // Государство и право. – 2004. – № 6. – С. 66-73.
461. Красноокий О. Встановлення правопорушень при здійсненні нагляду: за додержанням та застосуванням законів з питань прав громадян / О. Красноокий // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 11. – С. 63-68.
462. Крупчак О. Захист приватних прав особи адміністративними судами / О. Крупчак, В. Перепелюк // Юридична Україна. – 2009. – № 1. – С. 39-42.
463. Кудря В. Забезпечення прав дитини в адміністративно-ювенальній системі / В. Кудря // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 9. – С. 119-123.
464. Кузнецова Н. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні / Н. Кузнецова // Право України. – 2011. – № 3. – С. 60-65.
465. Кузь М. Проблемні питання кримінально-правового захисту прав пацієнта / М.Кузь // Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства : тези доп. та повідомл. учасників Всеукр. курсант.-студ. наук. конф. Львів, 7 листоп. 2008 р.– Л. : Львів держ ун-т внутрішніх справ, 2008. – С. 109-112.
466. Курдельчук Д. Хто і як захищає мігранта-українця / Д. Курдельчук // Адвокат. – 2004. – № 9. – С. 4-9.
467. Кучинська О. Проблеми захисту прав потерпілих в кримінальному процесі України О. Кучинська // Адвокат. – 2009. – № 5. – С. 10-12.
468. Лагутіна І. Розвиток трудової юстиції – шлях до вдосконалення судового захисту трудових прав та інтересів працівників / І. Лагутіна // Митна справа. – 2009. – № 1. – С. 83-87.
469. Лашкет О. Необхідна оборона як одна із гарантій дотримання прав і свобод людини / О. Лашкет // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 2. – С. 28-30.
470. Лисенко Х. Становлення сучасного правового механізму захисту прав дитини у міжнародному усинненні / Х. Лисенко // Право України. – 2006. – № 3. – С. 22-26.
471. Лисогор В. Історико-правовий аналіз діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації прав і свобод громадян / В. Лисогор // Підприємництво, господарство і право–2009. – № 8. – С. 133-137.

472. Лисогор В. Правова культура як елемент механізму реалізації прав і свобод громадян / В. Лисогор, Н. Махначова // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. – С. 19-21.
473. Литвин В. Виступ Голови Верховної Ради України Володимира Литвина на міжнародній науково-практичній конференції "Проблеми застосування практики Європейського Суду з прав людини в правовій системі України" / В. Литвин // Голос України. – 2011. – 5 лип. – С. 3.
474. Литвин В. Роль юридичної науки в удосконаленні механізмів гарантій незалежної реалізації Європейської конвенції про захист прав людини / В. Литвин // Вісник Академії правових наук України. – 2010. – № 4. – С. 3-13.
475. Литвин В. Сонячних обривів юній зміні! : [звернення Голови Верховної Ради України Володимира Литвина з нагоди Міжнар. дня захисту дітей] // Голос України. – 2011. – 1 черв. – С. 6-7.
476. Литвин В. Україна й Європейський Суд з прав людини: витоки та проблеми взаємодії : виступ Голови Верховної Ради України на Міжнар. конф. / В. Литвин // Право України – 2011. – № 7. – С. 6-10.
477. Литвин В. Щоб наші люди так само довіряли своєму Конституційному Суду, як вони довіряють Європейському суду з прав людини : з виступу Голови Верховної Ради України Володимира Литвина (з нагоди 15-ї річниці Конституційного Суду України та в рамках головування України в Комітеті Міністрів Ради Європи 15-17 верес. 2011 р.) // Віче. – 2011. – жовт. (№ 19). – С. 16-19.
478. Лихова С. Законні інтереси дітей та підопічних осіб як об'єкт кримінально-правової охорони: теоретико-правовий аспект / С. Лихова, С. Морозюк // Вісник прокуратури. – 2008. – № 8. – С. 55-60.
479. Льошенко О. Цивільні права і обов'язки в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. Льошенко // Юридичний журнал. – 2007. – № 11. – С. 133-134.
480. Люшненко М. Дотримання прав дітей – на особливому контролі [Тернопіль] / М. Люшненко // Вісник прокуратури. – 2011. – № 11. – С. 49-56.
481. Майданник О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні / О. Майданник // Адвокат. – 2010. – № 7. – С. 12-16.
482. Майданник О. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав людини в Україні / О. Майданник // Адвокат. – 2006. – № 3. – С. 14-18.
483. Мазур О. Законодавче забезпечення в Україні прав та законних інтересів особи, затриманої за підозрою у вчиненні злочину / О. Мазур // Юридична Україна. – 2007. – № 8. – С. 83-86.
484. Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес / Джеремі Макбрайд ; Рада Європи. – К. : К.І.С., 2010 – 575 с.
485. Маланчук Б. Особливості статті з СКПЛ крізь призму основних принципів тлумачення Конвенції / Б. Маланчук // Право України. – 2011. – № 7. – С. 42-47.
486. Мардох Д. Боротьба з жорстоким поведінням і безкарністю та ефективне розслідування жорстокого поведіння : доп. по Україні / Джим Мардох. – [К. :К.І.С.], [2010]. – 107 с.
487. Маркіна Т. Проблеми захисту трудових прав працівників / Т. Маркіна // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 9. – С. 21-24.
488. Мармазов В. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод /В. Мармазов // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 4. – С. 63-72.
489. Мартиненко О. Доступність для суспільного контролю розслідувань за фактами катувань та жорстокого поведіння: актуальні завдання правоохоронних органів : виступ Голови правл. ВГО "Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів" на Міжнар. конф. / О. Мартинюк // Право України. – 2011. – № 7. – С. 104-106.
490. Марцеляк О. Інститут омбудсмана: теорія і практика : монографія / О. Марцеляк ; МВС. – Х. : Нац. ун-т внутр.справ, 2004. – 448 с.
491. Мельничук О. Захист права на освіту Конституційним Судом України / О. Мельничук // Адвокат. – 2011. – № 3. – С. 24-27.
492. Мельничук О. Правові засоби та способи захисту суб'єктивного права на освіту / О. Мельничук // Адвокат. – 2011. – № 4. – С. 23-27.
493. Мироненко В. Забезпечення дотримання прав дітей в Україні нормами національного законодавства / В. Мироненко // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 8. – С. 6-8.
494. Мироненко В. Правові засади захисту прав дитини, яка перебуває у конфлікті із законом / В. Мироненко // Вісник прокуратури. – 2008. – № 5. – С. 32-36.
495. Миронова Г. Право пацієнта на вибір методів лікування: „білі плями” українського законодавства / Г. Миронова // Право України. – 2009. – № 3. – С. 59-64.
496. Мілевич Л. Виконання Закону „Про доступ до публічної інформації” / Л. Мілевич // Вісник прокуратури. – 2011. – № 9. – С. 39-42.
497. Мірошніченко А. Обрання належного способу захисту прав на земельні ділянки / А. Мірошніченко // Адвокат. – 2011. – № 1. – С. 26-31.
498. Моніторинг незаконного насильства в органах внутрішніх справ України : за результатами соц. дослідж. – Х. : Права людини, 2010. – 191 с.
499. Мороз М. Захист прав орендаря на орендоване майно / М. Мороз // Право України. – 2009. – № 2. – С. 88-93.

500. Мусієнко О. Реалізація прокурором представницької функції у сфері соціального захисту / О. Мусієнко // Вісник прокуратури. – 2008. – № 8. – С. 45-47.
501. Нагорний Є. Удосконалення законодавства України про громадянство – запорука захисту прав людини / Є. Нагорний // Право України. – 2006. – № 10. – С. 33-35.
502. Надрага В. „Люди з інвалідністю мають такі самі права, як і всі” : [розмова з міністром праці та соц. політики Василем Надрагою / записала Валентина Кокіна] // Урядовий кур’єр. – 2010. – 3 груд. (№ 227). – С. 6.
503. Назаров В. Право людини на невтручання в її особисте та сімейне життя та його обмеження у кримінальному впровадженні / В. Назаров // Держава і право. – 2009. – Вип. 44. – С. 477-484.
504. Назаров Д. Право молоді на працю: проблеми і перспективи / Д. Назаров // Праця і зарплата. – 2011. – 18 трав. (№ 19). – С. 6-7.
505. Насилие в семье – как бороться с ним государству. Что имеем и что следует сделать. – К., 2002. – 158 с.
506. Наулік Н. Конституційно-правові принципи діяльності омбудсманів в Україні та Польщі / Н. Наулік // Вісник прокуратури. – 2009. – № 5. – С. 90-99.
507. Нижник А. Питання судового захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні / А. Нижник // Право України. – 2010. – № 2. – С. 65-81.
508. Новикова Н. Прокуратура – на захисті прав і свобод неповнолітніх / Н. Новикова // Вісник прокуратури. – 2008. – № 4. – С. 43-48.
509. Нор В. Захист у кримінальному судочинстві майнових та особистих прав потерпілих від злочину за проектами КПК України: здобутки та прорахунки / В. Нор // Право України. – 2009. – № 2. – С. 43-51.
510. Озерська А. Гарантії захисту конституційних прав обвинуваченого в кримінальному судочинстві / А. Озерська // Право України. – 2005. – № 4. – С. 35-38.
511. Олефіренко Е. Адміністративно-правові гарантії реалізації та захисту прав і свобод громадянина: співвідношення понять / Е. Олефіренко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 3. – С. 40-43.
512. Оніщенко Н. Захист прав і свобод людини в Україні / Н. Оніщенко // Право України. – 2009. – № 4. – С. 47-54.
513. Оніщенко Н. Правова культура особи в контексті конституційного розвитку : реал. стан та програмні цілі / Н. Оніщенко, С. Береза // Віче. – 2011. – жовт. (№ 19). – С. 30-32.
514. Оніщук М. Новий Кримінальний процесуальний кодекс суттєво посилить захист прав людини та підвищить ефективність розслідування злочинів / М. Оніщук // Право України. – 2009. – № 2. – С. 24-28.
515. Онопенко В. Механізм захисту прав людини в Україні потребує істотного вдосконалення : виступ Голови Верховного Суду України на Міжнар. конф. / В. Онопенко // Право України – 2011. – № 7. – С. 64-68.
516. Опольська Н. Право дитини на людську гідність / Н. Опольська // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 5. – С. 11-13.
517. Опольська Н. Принципи правового захисту дитини / Н. Опольська // Держава і право. – 2011. – Вип. № 51. – С. 38-42.
518. Організаційно-правові засади роботи Громадських рад з питань забезпечення прав людини в діяльності органів внутрішніх справ України : наук-практ. посіб. / [Харк. ін-т соц. дослідж.]. – Х. : Права людини, 2007. – 262 с.
519. Оцінка ефективності національних інституцій з прав людини / Харк. правозахисна група. – Х. : Права людини, 2009. – 70 с.
520. Паліюк В. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Паліюк. – К. : Фенікс, 2004. – 260 с.
521. Панцир С. Роль інституції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у формуванні громадянської та правової свідомості громадян / С. Панцир // Парламент. – 2004. – № 8. – С. 26-41.
522. Пасенюк О. Ураховання практики Європейського Суду з прав людини у публічному адмініструванні та судочинстві: від ідеї до втілення : виступ Голови Вищого адмін. суду України на Міжнар. конф. / О. Пасенюк // Право України. – 2011. – № 7. – С. 80-82.
523. Пашинський В. Організаційно-правові гарантії забезпечення прав і свобод військовослужбовців в Україні / В. Пашинський // Право України. – 2008. – № 2. – С. 31-35.
524. Пашук Т. Співвідношення прав на ефективний засіб юридичного захисту і на справедливий судовий розгляд : (у світі європ. стандартів) / Т. Пашук // Адвокат. – 2005. – № 1. – С. 35-42.
525. Пашенко О. Європейські стандарти у галузі прав людини: реалії та перспективи українського законодавства / О. Пашенко // Право України. – 2006. – № 4. – С. 32-35.
526. Перепелюк В. Ефективність способів захисту прав особи як показник якості матеріального закону / В. Перепелюк // Юридична Україна. – 2009. – № 11/12. – С. 37-40.
527. Піджаренко О. Правовий захист гідності та честі / О. Піджаренко // Іменем закону. – 2005. – 21-27 січ. (№ 3). – С. 2.
528. Постригань Т. Процедурні та процесуальні правовідносини з соціального захисту працівників у трудовому праві / Т. Постригань // Юридична Україна. – 2010. – № 7. – С. 75-79.
529. Права людини в діяльності української міліції - 2010 / Асоц. укр. моніторів з дотримання прав людини в діяльн. правоохоронних органів. – К. ; Х. : Права людини, 2010. – 275 с.

530. Права людини і їхній захист згідно норм міжнародного права / Рада Європи. – Л. : Кальварія, 2002. – 16 с.
531. Права людини щодо в'язнів : міжнар. навч. семінар (Рим, 1-2 берез. 2005 р.) / Папська рада „Справедливість і мир”, Міжнар. катол. коміс. душпастирства в тюрмах. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2009. – 160 с.
532. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина // Конституція України у судових рішеннях : [постатейно] // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2011. – № 7-8. – С. 59-166.
533. Практика Європейського суду та Європейської комісії з прав людини при застосуванні ст. 10 Європейської Конвенції з прав людини : сорок років юриспруденції і Суду та Комісії : 1959 - 1999. - К. : Право, 2000. – 72 с.
534. Припхан І. Обмеження прав і свобод людини з метою захисту суспільної моралі / І. Припхан // Моральні основи права : матеріали міжнар. наук-практ. конф. (Івано-Франківськ, 16 груд. 2010 р.) / ПЮІ ЛьвДУВС. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 462-473.
535. Приходько С. Захист прав працівників при масових звільненнях : за законодавством Польщі, Росії та України у порівнянні із законодавством ЄС / С. Приходько // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 11. – С. 103-109.
536. Про історичні та сучасні проблеми прав людини в Україні у контексті практики Європейського суду : Виступ Голови Верховної Ради України В. Литвина на міжнар. наук.-практ. конф. "Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в правовій системі України" // Голос України. – 2011. – 5 лип. (№ 119). – С.3.
537. "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477 - IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.
538. "Про запобігання дискримінації щодо осіб літнього і похилого віку в Україні" : Проект Закону. - К. : Інформцентр, 2004. – 30 с.
539. Проблема прав людини в поліцейській практиці : довідник / М. Тейлор; Рада Європи - Страсбург, 2000. – 56 с.
540. Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в правовій системі України : Міжнар. конф. у Верховному Суді України 1 лип. 2011 р. // Віче. – 2011. – № 7.– С. 1-24.
541. Процевський О. Окремі питання захисту права на заробітну плату в судовому порядку / О. Процевський // Право України. – 2008. – № 2. – С. 64-69.
542. Пузирний В. Правовий захист жінок при працевлаштуванні і прийнятті на роботу / В. Пузирний // Право України. – 2004. – № 1. – С. 33-36.
543. Путраймс І. Защита прав граждан Украины Европейским судом / И. Путраймс // Матеріали VI звітної науково-практичної конференції науково-педагогічного персоналу, курсантів і студентів Кримського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ: у 2 ч. – Сімф. : ДОЛЯ, 2004. – Ч. 1. – С.176-178.
544. Пшонка В. Із виступу (Ген. прокурора України) на всеукраїнській нараді з питань захисту дітей / В. Пшонка // Вісник прокуратури. – 2011. – № 11. – С. 3-6.
545. Ракша Н. Підстави адміністративної відповідальності у сфері реалізації права громадян на освіту / Н. Ракша // Юридична Україна. – 2011. – № 2. – С. 36-41.
546. Рабінович П. Знання практики Європейського суду з прав людини як передумова ефективного використання механізму їх захисту в Україні / П. Рабінович // Право України. – 2009. – № 4. – С. 42-46.
547. Рабінович П. Конституція України як „живий інструмент” (у світлі офіційного перетлумачення положень) : [щодо Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод] / П. Рабінович // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 10. – С. 10-13.
548. Ревака В. Забезпечення прав громадян / В. Ревака // Вісник прокуратури. – 2007. – № 7. – С. 58-63.
549. Результати громадського моніторингу: взаємодія органів місцевого самоврядування Луганська з ініціативними групами, що відстоюють право на безпечне життєве середовище / Східноукр. центр громад. ініціатив. – Луганськ : [Янтар], 2008. – 104 с.
550. Рекомендації уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за підсумками проекту "Моніторинг дотримання прав національних меншин в Україні": здійсненого за підтримки Верховного Комісара ОБСЄ у справах нац. меншин. – К., 2003. – 15 с.
551. Руденко В. Наглядова функція прокуратури як інструмент реалізації соціально-економічних прав людини і громадянина / В. Руденко // Держава і право. – 2008. – № 3. – С. 250-253.
552. Руденко В. Проблеми реалізації соціально-економічних прав і свобод в Україні та їх вплив на правозахисну функцію прокуратури / В. Руденко // Держава і право. – 2011. – Вип. 53. – С. 207-210.
553. Руденко М. Роль прокуратури у захисті прав та свобод людини і громадянина / М. Руденко // Юридичний журнал. – 2004. – № 7. – С. 119-121.
554. Рябчинська О. Актуальні питання кримінально-правової охорони прав дітей / О. Рябчинська // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 105-107.
555. Савонюк Р. Права людини та проблемні питання порушення кримінальних справ приватного обвинувачення / Р. Савонюк // Право України. – 2005. – № 5. – С. 66-67.
556. Савченко О. До вивчення поняття обмеження прав і свобод людини та громадянина у діяльності міліції / О. Савченко // Право України. – 2004. – № 8. – С. 40-42.
557. Садова Т. Обмеження прав і свобод у кримінальному судочинстві України та держав англо-американської правової системи в контексті міжнародних стандартів : монографія / Т. Садова ; за ред. С. Смокова. – Івано-Франківськ : ЛьвДУВС, 2011. – 177 с.

558. Сакара Н. Право на справедливий судовий розгляд та національна практика цивільного судочинства / Н. Сакара // *Право України*. – 2011. – № 10. – С. 63-76.
559. Сванідзе Е. Боротьба з жорстоким поведінням і безкарністю : права затриманих і обов'язки працівників правоохоронних органів : 11 ключових запитань та відповідей / Рік Сванідзе; Рада Європи. – К. : КІС, 2009. – 39 с.
560. Сванідзе Е. Ефективне розслідування фактів жорстокого поведіння: керівні принципи застосування європейських стандартів / Ерік Сванідзе; Рада Європи. – К. : КІС, 2009. – 142 с.
561. Святоцька В. Практика Європейського Суду з прав людини у діяльності українських адвокатів: проблемні аспекти / В. Святоцька // *Право України*. – 2011. – № 7. – С. 111-115.
562. Севрюков В. Конституційно-правові гарантії забезпечення прав корінних народів та національних меншин в Україні / В. Севрюков // *Держава і право*. – 2008. – № 3. – С. 309-313.
563. Скомороха В. Захист прав і свобод людини у практиці Конституційного Суду України / В. Скомороха // *Право України*. – 2009. – № 6. – С. 61-75.
564. Слюсар К. Методи гарантування і захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина / К. Слюсар // *Право України*. – 2006. – № 4. – С. 35-39.
565. Смоков С. Загальна характеристика процесуальних гарантій / С. Смоков // *Юридична Україна*. – 2011. – № 10. – С. 89-95.
566. Смокович М. Судовий захист виборчих прав громадян / М. Смакович, В. Галайчук, С. Кальченко // *Юридична Україна*. – 2011. – № 10. – С. 22-32.
567. Соколенко Ю. Гарантії культурних прав і свобод громадян України / Ю. Соколенко // *Право України*. – 2004. – № 2. – С. 34-38.
568. Солдатенко О. Перспективи реалізації конституційного права громадян на охорону здоров'я через медичне страхування / О. Солдатенко // *Право України*. – 2009. – № 3. – С. 54-58.
569. Соловійов А. Загальна характеристика цивільно-правових гарантій права людини на життя / А. Соловійов // *Підприємництво, господарство і право*. – 2007. – № 11. – С. 7-10.
570. Стадник Г. Важливість діяльності Уповноваженого з прав людини за міжнародними та європейськими стандартами захисту прав людини / Г. Стадник // *Право України*. – 2005. – № 3. – С. 28-30.
571. Стадник Г. Виникнення і розвиток міжнародної та європейської інституційної системи захисту прав людини і формування її нормативно-правової основи / Г. Стадник // *Право України*. – № 1. – С. 5-9.
572. Стасюк Г. Охорона дітей, позбавлених батьківського піклування в історичному розвитку / Г. Стасюк // *Право України*. – 2005. – № 2. – С. 108-111.
573. Стащенко О. До питання про вдосконалення механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні / О. Стащенко // *Підприємництво, господарство і право*. – 2010. – № 6. – С. 115-118.
574. Суд і ЗМІ: взаємовідносини в демократичному суспільстві в світлі вимог ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Акад. суддів України. – К. : Фенікс, 2008. – 63 с.
575. Сульженко Ю. Захист економічних прав та свобод людини й громадянина в Україні як один з основних чинників становлення і розвитку правової держави / Ю. Сульженко // *Віче*. – 2011. – № 18. – С. 29-32.
576. Сульженко Ю. Захист прав та охоронних законом інтересів третіх осіб у цивільному процесі / Ю. Сульженко // *Право України*. – 2005. – № 3. – С. 80-86.
577. Сульженко Ю. Конституційний механізм реалізації економічних прав та свобод людини і громадянина України / Ю. Сульженко // *Віче*. – 2011. – № 14. – С. 16-19.
578. Сухонос В. Прокурор на захисті прав неповнолітніх: погляд у минуле / В. Сухонос // *Прокуратура. Людина. Держава*. – 2004. – № 12. – С. 33-43.
579. Тесленко А. Прокуратура на захисті трудових прав громадян / А. Тесленко // *Праця і зарплата*. – 2011. – 12 січ. – С. 4-5.
580. Титова Т. Проблеми захисту прав дітей в Україні / Т. Титова // *Матеріали VI звітної науково-практичної конференції науково-педагогічного персоналу, курсантів і студентів Кримського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ : у 2 ч. – Сімф. : Доля, 2004. – Ч. 2. – С. 75-79.*
581. Тихий В. Поняття злочинів проти виборчих і референдних прав / В. Тихий // *Право України*. – 2011. – № 9. – С. 107-116.
582. Ткаліч А. Захист прав і свобод людини та громадянина судовою владою / А. Ткаліч // *Персонал*. – 2011. – № 1. – С. 80-85.
583. Тодика О. Проблема зловживання своїми правами та свободами в аспекті становлення народовладдя / О. Тодика // *Підприємництво, господарство і право*. – 2004. – № 6. – С. 87-90.
584. Третьяков Д. Застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні / Д. Третьяков // *Віче*. – 2007. – № 9-10. – С. 41-44.
585. Ударцов Ю. Реалізація наглядових повноважень у сфері соціального захисту інвалідів / Ю. Ударцов // *Вісник прокуратури*. – 2008. – № 8. – С. 26-31.
586. Фігель А. Форми захисту житлових прав фізичних осіб / А. Фігель // *Підприємництво, господарство і право*. – 2011. – № 9. – С. 31-35.
587. Фріс П. Політика у сфері боротьби зі злочинністю і права людини : монографія / П. Фріс. – [Надвірна] : Надвірн. друк., 2009. – 19 с.

588. Фулей Т. Застосування Європейської конвенції з прав людини при здійсненні правосуддя в Україні / Т. Фулей. – К., 2008. – 199 с. – (На шляху до європейських стандартів в епоху глобалізації).
589. Ходико Є. Захист прав неповнолітніх / Є. Ходико // Вісник прокуратури. – 2009. – № 7. – С. 33-35.
590. Цувіна Т. Неупередженість суду у контексті практики Європейського Суду з прав людини / Т. Цувіна // Право України. – 2011. – № 10. – С. 303-312.
591. Черв'якова О. Актуальні питання забезпечення прав громадян, підданих адміністративному арешту / О. Черв'якова // Право України. – 2006. – № 2. – С. 35-37.
592. Шевчук С. Європейський суд з прав людини та українська судова система: необхідність узгодження судової практики : виступ проф. Нац. ун-ту "Киево-Могилянська академія" на Міжнар. конф. / С. Шевчук // Право України. – 2011. – № 7. – С. 88-92.
593. Шевчук С. Узгодженість практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України / С. Шевчук // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 104-113.
594. Шило О. До питання реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у порядку судово-контрольного провадження в досудових стадіях кримінального процесу / О. Шило // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – № 1. – С. 164-172.
595. Шинальський О. Об'єктивний погляд на стан додержання конституційних прав громадян / О. Шинальський // Вісник прокуратури – 2009. – № 6. – С. 3-14. .
596. Шкарбан В. Конституційно-правовий механізм захисту прав людини від дискримінації в Україні / В. Шкарбан // Держава і право. – 2011. – Вип. 52. – С. 192-198.
597. Штефан А. Способи захисту честі, гідності й репутації: окремі питання / А. Штефан // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С. 59-63.
598. Юдківська Г. Деякі проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні : виступ судді Європейського суду з прав людини / Г. Юдківська // Право України. – 2011. – № 7. – С. 74-79.
599. Юдківська Г. Затримання особи та взяття під варту у світлі вимог презумпції невинуватості / Г. Юдківська // Адвокат. – 2008. – № 3. – С. 12-21.
600. Юдківська Г. Еволюція ролі Європейського суду – на шляху до процедуралізації фундаментальних прав : доп. на Міжнар. конф. „Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в правовій системі України” // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 7. – С. 21-25.
601. Юрченко Т. Захист житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / Т. Юрченко // Юридичний журнал. – 2010. – № 5. – С. 97-99.

Електронний ресурс. Режим доступу до найбільших організацій, що займаються захистом прав людини:
<http://www.echr.coe.int> – Європейський Суд по правам человека (ЕСПЧ)
<http://www.amnesty.org/> – Міжнародна амністія
<http://ligaforpeople.com.ua/ukrainian/03/subsys.htm> – Міжнародна громадська організація „Міжнародна Ліга захисту прав громадян України”

XIV. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

14.1. Організація самостійної роботи студентів. Самостійна робота студентів є важливим елементом організації навчального процесу при вивченні дисципліни «Філософія прав людини». На самостійну роботу студентів навчальною програмою відводиться 75 годин, у т.ч. за окремими видами робіт:

*Табл. 1.
Розрахунок годин, що відведено на самостійну роботу*

№	Вид робіт	Кількість годин
1.	Опрацювання програмного матеріалу, що не викладається на лекціях.	20
2.	Підготовка до семінарських занять.	20
3.	Виконання індивідуальних завдань.	15
4.	Підготовка до підсумкового модульного контролю.	20
РАЗОМ		75

14.2. Самостійне опрацювання програмного матеріалу, що не викладається на лекціях. При самостійному опрацюванні програмного матеріалу, що не викладається на лекціях, студен-

ти повинні доповнити та розширити свої знання, поглибити теоретичні уявлення, удосконалити навички концептуального аналізу.

Самостійне опрацювання програмного матеріалу здійснюється на основі навчально-методичного комплексу даної дисципліни, що дає можливість студентам визначитися з обсягом і напрямками самостійної роботи.

Самостійне опрацювання програмного матеріалу доцільно розпочинати з розгляду того матеріалу, що викладався на лекційних заняттях. Завдяки цьому систематизуються набуті знання, визначаються прогалини в їх засвоєнні, отримується цілісне уявлення про порушену проблематику, покращується орієнтування у визначенні сутності питань, що винесені для самостійного опрацювання. Важливе значення для ефективного самостійного опрацювання матеріалу має вміння студентів правильно використовувати методичні рекомендації до вивчення дисципліни або ж модулю. Особливу увагу слід звернути на список основної та додаткової літератури; перша є обов'язковою для використання, друга - може використовуватися в разі необхідності поглиблення вже набутих студентами знань.

Критерієм ефективності самостійного опрацювання програмного матеріалу, що не викладається на лекціях, є якість засвоєння знань, яка перевіряється під час участі студентів у семінарських заняттях, при виконанні ІНДЗ та в результатах підсумкового модульного контролю.

14.3. Підготовка до семінарських занять. Підготовка до семінарських занять потребує зусиль з боку студентів. Зокрема, готуючись до семінарських занять, студенти повинні самостійно опрацювати відповідний навчальний елемент шляхом вивчення основної та додаткової літератури до нього, здійснити пошук альтернативних джерел інформації, переосмислити опрацьовану літературу.

При підготовці до виступу на семінарському занятті важливо визначити коло питань, які потребують висвітлення з того чи іншого питання, підібрати як теоретико-методичний, так й емпіричний матеріал, сформулювати виявлені філософсько-правові антиномії, прогалини в правовому регулюванні тощо. Слід також врахувати, що на виступ на семінарському занятті відводиться не більше 5 хвилин. Тому матеріал має викладатися по суті, й завершуватися короткими висновками. Не слід забувати і про вільну форму викладання матеріалу.

14.4 Виконання індивідуальних науково-дослідницьких завдань. При підготовці індивідуального науково-дослідного завдання слід керуватися вимогами, які висуваються до цього виду самостійної роботи. *По-перше*, воно має характеризуватися чіткою структурою згідно з визначеним планом. *По-друге*, індивідуальне науково-дослідницьке завдання повинно логічно висвітлювати питання, яке розглядається. *По-третє*, воно повинно мати узагальнюючий характер оцінок подій, явищ. *По-четверте*, характеризуватися чіткою аргументацією висновків з усіх порушених питань.

14.5. Підготовка до підсумкового модульного контролю. Підсумковий модульний контроль дозволяє викладачеві визначити узагальнений рівень теоретичних знань студентів за робочою програмою навчальної дисципліни.

Підготовка до підсумкового контролю включає: *опрацювання* студентами основних теоретико-методологічних та наукових положень за темами (навчальними елементами) затвердженої робочої навчальної програми дисципліни, що розглядалися на лекціях; *акумулювання* навичок розширеного засвоєння теоретичних знань, індивідуального їх застосовування для вироблення оптимальних підходів щодо вирішення конкретних проблем, здобутих та закріплених під час самостійного опрацювання матеріалу, що не викладається на лекціях, підготовки та участі у семінарських заняттях, а також при підготовці індивідуального науково-дослідницького завдання.

XV. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

15.1. Загальна характеристика магістерської роботи. Магістерська робота є кваліфікаційним навчально-науковим дослідженням, яке студент виконує на завершальному етапі навчання в університеті. Така робота має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих магістром знань, умінь і навичок зі спеціальних дисциплін філософсько-правової спеціалізації. Це дослідження має елементи наукової творчості, теоретичної та практичної новизни. Воно передбачає систематизацію, закріплення, розширення та поглиблення теоретичних і практичних знань зі спеціальності, а також застосування їх під час вирішення конкретних наукових, виробничих та інших завдань.

Магістерська робота – це документ, на підставі якого визначають рівень загальнонаукової та спеціальної підготовки студента, його здатність застосовувати знання під час вирішення конкретних проблем, схильність до аналізу та самостійного узагальнення матеріалу з теми дослідження, готовність як випускника магістратури до виконання завдань професійної діяльності у сфері права. Студентові надається право вибрати тему магістерської роботи з тих, які визначені кафедрою філософії та теорії права, або запропонувати свою тему, обґрунтувавши необхідність її розроблення. Обирати тему без погодження з кафедрою не дозволяється. Тематику магістерських робіт щорічно корегують із урахуванням набутого на кафедрі досвіду, побажань фахівців, які беруть участь у рецензуванні робіт, і рекомендацій державної екзаменаційної комісії.

Магістерська робота випускника кафедри філософії та теорії права – це навчально-наукове дослідження. Обсяг магістерської роботи становить 100-120 сторінок друкованого тексту, без урахування додатків і списку використаної літератури.

До магістерської роботи висувають такі вимоги: актуальність теми дослідження, відповідність її сучасному стану розвитку філософсько-правового знання, а також практичним завданням юридичної сфери; об'єктивність і неупередженість дослідження; наявність характеристики історії досліджуваної проблеми, її сучасного стану, а також передового досвіду роботи у відповідній галузі; чіткість характеристики об'єкта та предмета дослідження, мети та завдань, методів дослідження; аналіз рівня розробленості теми дослідження; правильність архітекtonіки, структури та рубрикації магістерської роботи; відповідність фактичного матеріалу методологічним нормам; обґрунтованість висновків і практичних рекомендацій; бездоганність тексту з погляду законів і правил логіки, граматики та пунктуації; відповідність вимогам державних, міждержавних і міжнародних стандартів, а також наукового стилю викладу; своєчасність виконання.

Магістерську роботу виконують відповідно до завдання-графіка, затвердженого науковим керівником. Цей процес спрямовують і контролюють завідувач кафедри філософії та теорії права, науковий керівник.

Магістерська робота підлягає рецензуванню. Захищають її публічно на засіданні державної екзаменаційної комісії.

15.2. Послідовність виконання магістерської роботи. Магістерську роботу зазвичай виконують у такій послідовності: обирають тему дослідження; з'ясовують об'єкт і предмет дослідження; визначають мету й завдання дослідження; виявляють, відбирають і вивчають літературу з теми та інші джерела інформації, в яких висвітлюються порушені питання; складають попередній план дослідження, розробляють композицію та рубрикацію; викладають теорію та застосовувані методики дослідження; формулюють висновки дослідження й рекомендації; оформляють список використаної літератури, додатки та покажчики; здійснюють літературне редагування й технічне оформлення.

Виконану згідно всіма вимогами магістерську роботу здають до майстерні для виконання палітурних робіт. Потім готову магістерську роботу подають на рецензування. Отримавши магістерську роботу й рецензію на неї, здійснюють безпосередню підготовку до захисту й захист магістерської роботи.

Виконання починають із вибору теми магістерської роботи, її осмислення та обґрунтування. Перевагу віддають темі, яка найповніше відповідає навчально-прикладним інтересам та схильностям і під час розроблення якої можна виявити максимум особистої творчості й ініціативи. Спільно з науковим керівником визначають ступінь наукової розробки порушеної проблематики та її практико-прикладне значення. Магістранту варто мати на увазі, що наукове дослідження – це цілеспрямоване вироблення знань, які розкривають онтологічну сутність держави і права як засновок вирішення актуальних проблем державно-правового розвитку України.

З'ясовуючи об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, необхідно зважати на те, що між ними й темою магістерської роботи є системні логічні зв'язки.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, які породжують наукову проблему й вибрані шляхи для вивчення. Об'єктом дослідження є вся сукупність відношень різних аспектів теорії та практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації. Об'єкт дослідження – це частина об'єктивної реальності, яка на відповідному етапі предметом практичної й теоретичної діяльності людини як соціальної істоти (суб'єкта).

Наукова проблема – це сукупність нових діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методам у певній науці й потребують вирішення за допомогою наукових досліджень. Наукові проблеми виникають не стихійно, а закономірно. Тому вирішення наукових проблем є рушійною силою розвитку правової науки. Вибір проблеми дослідження обґрунтовують насамперед її актуальністю, тобто тим, наскільки вибране дослідження сприятиме розвитку відповідної галузі науки, економіки та соціальному розвитку країни загалом.

Проблема повинна бути чітко визначеною та послідовною. Важливою умовою істинності проблеми є властивість її доведення (доказовості). Цю властивість у формальній логіці виражає закон достатнього обґрунтування, сутність якого полягає в тому, що в ході дослідження достовірними вважають лише ті твердження, стосовно істинності яких наведено обґрунтовані докази. Проблему вважається доведеною, якщо не просто стверджують її істинність, а й указують підстави її вирішення. Оскільки наукова проблема є сукупністю складних теоретичних і практичних питань, під час наукового дослідження проблеми поділяють на складові компоненти – теми.

Тема – це частина наукової проблеми, яка охоплює одне або кілька питань дослідження. Тему вибирають виходячи з мети магістерської роботи, яка повинна передбачати розроблення нових концепцій і напрямів розвитку юридичної науки, удосконалення існуючої методології або розроблення нових методик.

Теми наукових досліджень формують у межах проблем відповідної науки, які поділяють на теоретичні, методологічні та організаційні. *Теоретичні проблеми* передбачають дослідження окремих концепцій юридичної науки, що стосуються її законів, розроблення аксіоматичних знань. *Методологічні проблеми* стосуються методів юридичної науки, що застосовуються в ході вивчення її об'єктів. *Організаційні проблеми* включають організацію досліджень із певної науки й застосування її результатів у практичній діяльності.

Вивчаючи стан наукових розробок із певної теми досліджень, необхідно провести групування добутих знань:

- знання, що здобули загальне визнання наукою й застосовуються на практиці;
- дискусійні питання, що недостатньо розроблені й потребують наукового обґрунтування;
- питання, що виникли під час постановки і є в джерелах інформації;
- питання, що запропоновані практикою;

- питання, що виникають у магістранта на стадії вибору теми.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Предмет дослідження є таким його елементом, який включає сукупність властивостей і відношень об'єкта, опосередкованих людиною у ході дослідження з певною метою в конкретних умовах.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне й часткове. В об'єкті виділяють ту його частину, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямовують увагу, оскільки предмет дослідження визначає тему навчально-наукового дослідження, яку вказують на титульному аркуші першої частини магістерської роботи.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також із його кінцевим результатом і шляхом його досягнення. Кінцевий результат дослідження передбачає вирішення проблемної ситуації, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці й вимогами суспільства до його ефективнішого функціонування.

Кінцевий результат відображає очікуваний від виконання позитивний ефект, який формулюють двоступенєво: першу частину – у вигляді суспільної корисності, другу – у вигляді конкретної користі, віднесеної до основного предмета дослідження. Не слід формулювати мету як «дослідження...», «вивчення...», оскільки ці слова вказують на засіб досягнення, а не на неї саму. Мета роботи зазвичай тісно переплітається з назвою магістерської роботи й повинна чітко вказувати, що саме вирішується в магістерській роботі.

Наявність поставленої мети дозволяє визначити **завдання дослідження**, які можуть включати такі складові:

- вирішення певних теоретичних питань, що входять до загальної проблеми дослідження;
- всебічне вивчення практики вирішення відповідної проблеми, виявлення її типового стану, вад і труднощів, їхніх причин, типових особливостей передового правового досвіду;
- обґрунтування необхідної системи заходів для вирішення відповідної проблеми;
- експериментальну перевірку запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально важливих у відповідних умовах результатів вирішення цієї проблеми при певних затратах часу й зусиль;
- розроблення методичних рекомендацій і пропозицій щодо використання результатів дослідження в практиці роботи відповідних державних установ.

Бібліографічні описи джерел ліпше робити на картках (традиційної форми чи електронної), щоб скласти з них робочу картотеку, яка, на відміну від записів у зошиті, зручна тим, що її завжди можна доповнювати новими матеріалами, контролювати повноту добору літератури з кожного розділу магістерської роботи, знаходити необхідні записи. Картки можна групувати в будь-якому порядку залежно від мети або періоду роботи над дослідженням. У початковий період роботи над темою найзручнішою є розстановка карток в єдиному алфавітному порядку прізвищ авторів і назв видань. Можна згрупувати картки в картотеці за основними питаннями, що розкривають зміст теми магістерської роботи. Тоді на каталожних розділниках пишуть назви основних структурних частин роботи. Картотеку наповнюють відповідно до тем розділів і підрозділів, щоб своєчасно звернути увагу на недостатню кількість матеріалу з того чи того питання. Доцільно використовувати дублювання карток у різних розділах і підрозділах. Картки робочої картотеки використовують для складання списку використаної літератури, тому бібліографічні описи на картках необхідно робити, суворо дотримуючись бібліографічних стандартів. Крім основних відомостей про видання на картках записують анотацію, бібліотечний шифр документа й назву бібліотеки, в якій він зберігається.

Вибираючи тему дослідження, обґрунтовують не лише її актуальність і наукову новизну, а й практичну значущість.

Затвердження тем магістерських робіт і призначення наукових керівників проводять протоколом засідання кафедри філософії та теорії права (протокол №1, серпень місяць). Після затвердження вивчають і конспектують матеріали з теми магістерської роботи. У першу чергу вивчають праці, де проблему відображено в цілому, а потім переходять до вузких досліджень. Конспектуючи матеріал, слід виписувати лише те, що має стосунок до теми дослідження. Виписувати цитати потрібно лише на одному боці окремих аркушів паперу стандартного розміру, оскільки такий спосіб запису дає змогу ліпше орієнтуватися в накопиченому матеріалі, систематизувати його за темами й проблемами. Кожна цитата повинна супроводжуватися бібліографічним посиланням на джерело запозичення. Посилання роблять за такими зразками: [5, с. 7], [25, с. 17 – 18], [39, с. 15; 45, с. 21 – 22]. Дані про електронні засоби масової інформації, на які необхідно зробити посилання, так само включають до списку використаної літератури.

Накопичивши матеріал, складають **попередній план дослідження**, розробляють композицію та рубрикацію першої частини магістерської роботи. Правильна та логічна структура дослідження – це запорука розкриття теми. Однак уточнення структури є складним процесом, який може тривати протягом усієї роботи над дослідженням, а тому попередній план, композицію та рубрикацію необхідно погодити з науковим керівником. Тема повинна бути розкрита без пропуску логічних ланок, а виклад усього матеріалу має бути підпорядкований одній головній ідеї, чітко визначеній студентом.

Під час формулювання **наукової новизни** дослідження можна вживати, зокрема, такі вислови: «вперше формалізовано...», «розроблено метод..., який відрізняється від...», «доведено залежність між...», «досліджено поведінку... й показано...», «доопрацьовано (відомий) метод... у частині... і поширено його на новий клас систем...», «створено концепцію, що узагальнює... і розвиває...», «досліджено новий ефект...», «розроблено нову систему... з використанням відомого принципу...». Необхідно конкретно довести, що положення, висновки та рекомендації, наведені в магістерській роботі, є обґрунтованими й достовірними, тобто реально існуючими в природі, суспільстві чи техніці. Лише вагомі докази дають підставу довіряти дослідженням, уникнути при цьому помилкових висновків і не дати, в окремих випадках, сприйняти бажане за дійсне.

Достовірність, тобто доведена правильність, є доказом того, що викладений результат (закономірність, сукупність фактів, можливість тощо) виконується завжди для зазначеного класу об'єктів за визначених умов. Достовірність підтверджується верифікацією, тобто повторенням результату за тих самих умов під час багатьох перевірок на різних об'єктах. У багатьох випадках виникає необхідність робити перевірку на контрольних прикладах, тобто за обмежених умов. Методи доведення достовірності можна об'єднати в три групи: аналітичні, експериментальні, підтвердження практикою.

У вступі до першої частини обґрунтовують актуальність вибраної теми, її практичну значущість; визначають об'єкт і предмет, мету та завдання дослідження; розглядають методи, за допомогою яких воно проводилось; розкривають структуру роботи, її основний зміст.

Обов'язковою частиною вступу є огляд літератури з теми дослідження, до якого включають найбільш цінні, актуальні роботи (10-20 джерел). Огляд повинен бути систематизованим аналізом теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг і недоліків розглядуваних робіт, які доцільно згрупувати таким чином: праці, що висвітлюють історію розвитку проблеми; праці, які цілком присвячені темі; праці, що розкривають тему частково.

Закінчують огляд стислим висновком про ступінь висвітлення основних аспектів теми в джерелах інформації.

Стисло викладають зв'язок вибраного напрямку досліджень із планами кафедри філософії та теорії права, а також із галузевими та (або) державними планами й програмами.

Подають перелік використаних методів дослідження або методів досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а стисло й змістовно визначаючи, що саме досліджувалося тим чи тим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності й прийнятності вибору саме цих методів.

Коротко викладають нові наукові положення, запропоновані магістрантом. Необхідно показати відмінність отриманих результатів від уже відомих, описати ступінь новизни (наприклад, «уперше отримано...», «удосконалено...», «дістало подальший розвиток...»). Характеризуючи наукове значення своєї роботи, студенти часто-густо роблять одну й ту саму помилку: перераховують отримані ними наукові положення. Насправді ж потрібно великим планом показати й оцінити, яке значення мають ці наукові положення з погляду розвитку чи доповнення наукових знань для вирішення певного наукового завдання чи певної наукової проблеми. У магістерській роботі, що має теоретичне значення, подають відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, а в магістерській роботі з практичним значенням – висвітлюють результати практичного застосування отриманих результатів або рекомендації щодо їх використання.

Вказують, у скількох статтях наукових журналів, збірників наукових праць, матеріалів і тез наукових конференцій опубліковані результати, що ввійшли до магістерської роботи. Перераховуючи опубліковані разом зі співавторами наукові праці, необхідно конкретизувати особистий внесок до відповідних творів. Зазначають, на яких наукових з'їздах, конференціях, симпозиумах, нарадах висвітлено результати досліджень, уключених до магістерської роботи.

Починаючи працювати над розділом, визначають його головну ідею й складають його тези, підтверджені фактами, думками різних авторів, результатами анкетування чи експерименту, аналізом досвіду. Розділи присвячують вичерпному й повному викладу результатів власних досліджень. Необхідно оцінити повноту вирішення поставлених завдань, достовірність отриманих результатів, порівняти їх з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних авторів, обґрунтувати доцільність проведення додаткових досліджень, проаналізувати негативні результати, які зумовлюють необхідність припинення подальших досліджень. Кожне наукове положення формулюють чітко, виокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни. Сформульоване наукове положення повинно читатись і сприйматись легко й однозначно, без нагромодження дрібних і таких, що затемнюють його сутність, подробиць та уточнень.

Не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що зроблено те й те, а сутності й новизни положення з написаного виявити неможливо. Сюди не можна включати опис нових прикладних результатів, отриманих у вигляді способів, пристроїв, методик, схем, алгоритмів тощо. Слід завжди розмежовувати одержані наукові положення й нові прикладні результати, що впливають із теоретичного доробку магістранта.

Наприкінці кожного розділу формулюють висновки й стисло викладають наукові й практичні результати, що дає змогу вивільнити загальні висновки від незначних подробиць.

У загальних висновках викладають найважливіші наукові та практичні результати, отримані в магістерській роботі, з формулюванням розв'язаної наукової проблеми та значення її для юридичної науки й практики. Далі наводять рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів.

15.3. Оформлення магістерської роботи. Навчально-наукове дослідження містить: вступ; розділи, підрозділи, пункти, підпункти й висновки; загальні висновки; додатки (у разі потреби); список джерел і літератури; іменний і предметний покажчики; зміст.

Основний текст магістерської роботи друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого першосортного паперу формату А4 (210x297 мм) через півтора інтервалу шрифтом Times New Roman Суг, кегль 14. Пагінацію (кегль 14) наводять у правому верхньому куті сторінки. Друкуючи текст, залишають поля таких розмірів: верхнє – 20мм, правє – 10-15 нижнє – 20мм, лівє – 30 мм. Абзацний відступ – 12,5мм.

Кожний розділ першої частини починають із нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напряму й обґрунтуванням застосованих методів.

Для нумерування рубрик застосовують індексаційну систему з використанням арабських цифр, наприклад: 1; 1.1; 1.1.1; 1.1.2; 1.2; 1.2.1; 1.2.2; 1.3; 1.3.1. У тексті родові назви рубрик друкують малими літерами (крім першої), а тематичні заголовки – великими. Родові назви, номери й тематичні заголовки друкують напівжирним шрифтом. Родові назви й номери рубрик виділяють в окремий рядок.

Магістерська робота містити нумерований абетковий список літератури, використаної для розроблення теми дослідження, а друга частина – нумерований алфавітний список літератури, використаний для редагування вибраного матеріалу. Побудова обох списків повинна відповідати принципу розташування «слово за словом». Для нумерування додатків використовують арабські цифри.

Виклад усього матеріалу повинен відповідати вимогам наукового стилю. Зміст магістерської роботи оформляють відповідно до зразка, затвердженого на кафедрі філософії та теорії права.

Завершену й належним чином оформлену, але ще не оправлену магістерську роботу підписують студент і науковий керівник. Останній складає відгук. Завідувач кафедри філософії та теорії права, розглянувши магістерську роботу й відгук наукового керівника, ухвалює рішення про її попередній розгляд, який відбувається на засіданні кафедри й на якому ухвалюють рішення про допуск студента до захисту магістерської роботи перед державною екзаменаційною комісією. Після цього магістерську роботу студент здає до майстерні для виконання палітурних робіт. Оправлену магістерську роботу передають на рецензування. Отримавши магістерську роботу й рецензію на неї, здійснюють безпосередню підготовку до захисту й захист магістерської роботи.

15.4. Підготовка до захисту та захист магістерської роботи. Закінчивши технічне оформлення магістерської роботи, необхідно приділити достатньо уваги підготовці до її захисту.

Процедура захисту магістерської роботи включає: доповідь магістранта щодо змісту роботи; відповіді магістранта на запитання членів комісії та інших осіб, присутніх на захисті; оголошення відгуку наукового керівника та рецензії або виступи наукового керівника та рецензента; відповіді магістранта на запитання членів комісії та інших осіб, присутніх на захисті; заключне слово магістранта; рішення комісії про оцінку роботи.

З цією метою насамперед необхідно підготувати тези виступу (10-15 хв.) на засіданні державної екзаменаційної комісії. Зі структурного погляду тези виступу можна поділити на три частини, що складаються з рубрик, кожна з яких є самостійним смисловим блоком, хоча в цілому вони логічно взаємопов'язані та складають єдність, що характеризує зміст проведеного навчального дослідження.

Перша частина в основному повторює вступ магістерської роботи. Рубрики цієї частини відповідають тим змістовим аспектам, які характеризують актуальність вибраної теми, формулюють цілі магістерської роботи, визначають застосовані методи, описують склад і загальну структуру праці.

Друга частина виступу в послідовності, визначеній логікою проведеного навчального дослідження, характеризує кожний розділ магістерської роботи. При цьому особливу увагу звертають на кінцеві результати. Наводять критичні зіставлення й оцінки.

Третю, останню частину будують за змістом загальних висновків й основних рекомендацій магістерської роботи.

Важливо, щоб виступ був науковим, тобто добре аргументованим, зрозумілим, граматично точним, переконливим. Під час підготовки письмового тексту виступу варто скористатися такими порадами: залишити великі поля для можливих стислих доповнень; усі багатозначні числа записати лише словами; підкреслити слова, на яких робиться логічний наголос; звести до мінімуму вживання займенників; ужити переважно прості слова й прості стверджувальні речення.

Текст виступу може супроводжуватися додатковими матеріалами (схемами, кресленнями, таблицями, діаграмами, графіками, слайдами, фото-, кіно- та відеоматеріалами, плакатами то-

що), які унаочнюють доведення відповідних положень магістерської роботи, зроблених висновків та внесених пропозицій. Варто пам'ятати, що наочний матеріал повинен бути тісно пов'язаний із текстом магістерської роботи. Цей зв'язок забезпечується наявністю в тексті, наприклад, таких самих схем і таблиць. Усі подібні матеріали потрібно оформляти так, щоб їх можна було продемонструвати без ускладнень і щоб їх могли бачити присутні в аудиторії.

Підготовлені тези виступу в цілому повинні показати найвищий рівень теоретичної підготовки магістранта, його всебічну ерудицію та вміння доступно викласти основні результати проведеного філософсько-правового дослідження.

Необхідно підготувати письмові відповіді на запитання, зауваження та побажання, що викладені у відгуку наукового керівника та в рецензії. Саме письмова форма дає змогу під час захисту дати відповіді правильно й спокійно. Відповіді повинні бути стислими, чіткими та добре аргументованими. Якщо можливі посилання на текст магістерської роботи, то їх обов'язково роблять, оскільки це надає їм найбільшої переконливості й водночас дозволяє акцентувати увагу на достовірності результатів дослідження.

Оскільки захист магістерської роботи відбувається на відкритому засіданні державної екзаменаційної комісії та має характер наукової дискусії, що проходить в обстановці високої вимогливості, принципості й дотримання наукової етики, мовлення випускника повинно бути зрозумілим і виразним. Якщо він говорить квапливо, ковтаючи закінчення слів, або дуже тихо, то якість виступу через це різко знижується. Спокійний, неквапливий спосіб викладу завжди імпонує слухачам.

Магістрант зобов'язаний дати відповіді на всі задані йому запитання. Перед тим як відповісти на питання, необхідно уважно його вислухати й, доцільно, занотувати. Бажано на запитання відповісти відразу, не вислуховуючи всі запитання. Відповідаючи на запитання, потрібно торкатися лише суті справи. Випускникові слід виявляти скромність в оцінці власних наукових результатів і тактовність до тих, хто задає запитання.

Результати захисту магістерської роботи визначають оцінками «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно». Оцінку виставляють на закритому засіданні державної екзаменаційної комісії. Оголошує її голова комісії магістрантові й усім присутнім на відкритому засіданні.

Студента, який на захисті магістерської роботи отримав незадовільну оцінку, відраховують з університету, видавши йому академічну довідку. Коли захист магістерської роботи визнають незадовільним, державна екзаменаційна комісія з'ясовує, чи може студент подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену кафедрою філософії та теорії права.

Студента, який не склав державних іспитів або не захистив магістерської роботи, допускають до повторного складання державних іспитів чи захисту магістерської роботи протягом трьох років після закінчення університету. Студентові, який не складав державних іспитів або не захищав магістерської роботи з поважних причин (підтверджених документами), ректор університету може продовжити строк навчання до наступного терміну роботи державної екзаменаційної комісії, але не більше, ніж на один рік. Студента, який виявив особливі здібності до наукової творчості, захистив магістерську роботу на «відмінно», має публікації, є переможцем Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт, державна екзаменаційна комісія може рекомендувати до вступу до аспірантури.

Захищені магістерські роботи зберігаються в бібліотеці університету протягом 5 років. За необхідності вони можуть бути надіслані до інших бібліотек, установ, закладів, організацій, підприємств на їхнє прохання для реалізації висновків і рекомендацій магістрантів.

15.5. Керування виконанням магістерської роботи. Керівництво магістерськими роботами доручають кваліфікованим викладачам кафедри філософії та теорії права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Обов'язки наукового керівника магістерської роботи:

- надавати допомогу у виборі теми, розробленні плану магістерської роботи, доборі літератури, виборі методів дослідження тощо;
- аналізувати зміст магістерської роботи;
- визначати поетапні терміни виконання магістерської роботи;
- контролювати виконання магістерської роботи;
- доповідати на засіданні кафедри філософії та теорії права про виконання та завершення магістерської роботи;
- скласти письмовий відгук на магістерську роботу.

У відгуку наукового керівника магістерської роботи викладають: актуальність теми дослідження; ступінь наукового та практичного значення роботи; рівень підготовки магістра до виконання професійних обов'язків; ступінь самостійності у виконанні магістерської роботи; новизну поставлених питань та оригінальність їхнього вирішення; уміння використовувати джерела інформації; ступінь володіння методологією дослідження; повноту та якість розроблення теми, завершеність магістерської роботи; логічність, послідовність, аргументованість, літературну грамотність викладення матеріалу; можливість практичного застосування магістерської роботи або окремих її частин; висновок про те, якою мірою робота відповідає вимогам, що висуваються до таких праць; характеристику діяльності випускника під час виконання магістерської роботи. Відгук науковий керівник друкує у двох примірниках, підписує їх особисто, зазначивши свої ініціали, прізвище, посаду, науковий ступінь, вчене звання та дату.

15.6. Рецензування магістерських робіт доручають висококваліфікованим юристам теоретичного та практичного профілю. Склад рецензентів затверджує завідувач кафедри філософії та теорії права. Завдання рецензента – допомогти державній комісії всебічно й об'єктивно оцінити магістерську роботу щодо її наукового, практичного та літературного рівня. Отже, визначаючи якість магістерської роботи, рецензент повинен проаналізувати її, керуючись принциповими міркуваннями, що усувають будь-яку суб'єктивну думку.

Рецензія на магістерську роботу складається з трьох частин: загальної, докладного аналізу та висновків.

У загальній частині рецензії викладають: місце магістерської роботи серед творів, опублікованих на подібну тему, тобто що нового в ній або чим вона відрізняється від них; актуальність теми дослідження, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у магістерській роботі. Визначаючи актуальність теми магістерської роботи, доцільно вказати на її зв'язок із державними чи галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки й техніки, визначеними Верховною Радою України. Оцінка обґрунтованості наукових положень, їхньої достовірності й новизни повинна відбивати як позитивні, так і негативні аспекти магістерської роботи, зокрема рецензент повинен наголосити на ключових проблемах, звернути увагу на висновки й твердження, що викликають сумніви. Рецензент оцінює висновки магістранта щодо значущості його праці для юридичної науки й практики та вказує новизну, перспективність, практичну цінність, можливі конкретні шляхи використання результатів дослідження; відповідність теоретичного матеріалу сучасним досягненням філософсько-правової науки, а також чинним нормативним документам; використання найновіших інформаційних джерел; характеристику термінології, структури та стилю магістерської роботи, її завершеність у цілому; зауваження щодо оформлення магістерської роботи.

У докладному аналізі магістерської роботи наводять перелік помічених недоліків, наприклад: неточних і неправильних визначень та формулювань, смислових і стилістичних вад.

У висновках рецензент обов'язково оцінює магістерську роботу за чотирибальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно». Оцінка «незадовільно» не є підставою для відхилення магістерської роботи від її захисту.

Рецензію складають в одному примірнику. Її підписує особисто рецензент, зазначивши свої ініціали, прізвище, посаду, науковий ступінь, вчене звання та дату.